הלכה · אחרונים

גבורת אנשים

רבי שבתי הכהן [הש"ך]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

גבורת אנשים

רבי שבתי הכהן [הש"ך]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/גבורת-אנשים/

הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
סימן א 5
סימן ב 6
סימן ג 6
סימן ד 7
סימן ה 8
סימן ו 8
סימן ז 9
סימן ח 10
סימן ט 11
סימן י 11
סימן יא 11
סימן יב 12
סימן יג 13
סימן יד 13
סימן טו 14
סימן טז 15
סימן יז 16
סימן יח 17
סימן יט 18
סימן כ 19
סימן כא 19
סימן כב 20
סימן כג 20
סימן כד 21
סימן כה 22
סימן כו 23
סימן כז 24
סימן כח 24
סימן כט 27
סימן ל 29
סימן לא 29
סימן לב 30
סימן לג 33
סימן לד 33
סימן לה 34
סימן לו 34
סימן לז 35
סימן לח 37
סימן לט 39
סימן מ 39
סימן מא 40
סימן מב 43
סימן מג 44
סימן מד 45
סימן מה 46
סימן מו 47
סימן מז 48
סימן מח 48
סימן מט 50
סימן נ 50
סימן נא 50
סימן נב 51
סימן נג 52
סימן נד 53
סימן נה 55
סימן נו 56
סימן נז 57
סימן נח 57
סימן נט 58
סימן ס 59
סימן סא 60

סימן סב 61
סימן סג 62
סימן סד 63
סימן סה 64
סימן סו 65
סימן סז 66
סימן סח 67
סימן סט 69
סימן ע 70
סימן עא 71
סימן עב 72
כללי הדינים 73

הקדמה

שבת"י וראיתי שערוריה בדברי הפוסקים ובפרט בדברי הפוסקי' האחרונים בענין אשה שטוענת על בעלה שאין לו גבורת אנשים וקצת מהם האריכו בתשובותיהם זה אומר בכה וזה אומר בכה ולפי קט שכלי לא ישרו בעיני. גם בעלי הש"ע כתבו בזה כמה דינים שונים שאינם נכונים לענ"ד. ע"כ אמרתי עתה באתי במגילת ספר כתוב הדור הוא לכל אשר יקראה"ו באמת להעלות רשום בכתב אמת את אשר הורוני מן השמים. ולבאר הכל בארוכה ללבן ולברר כשמלה הדינים המסתעפים כענפים היוצאים מכלל דברי אלה:

ולהיות כי רגילים אנשי דורנו לפסוק תמיד כדברי הש"ע והגהותיו ולפי דעתי הקלושה לא יצאו בעלי הש"ע ידי חובתן בדבריהם אלו ואין בהם מתום מראש ועד סוף. ע"כ אעתיק מתחילה דברי הש"ע והגהותיו. ועליהם אבנה יסוד ומגדל עוז לערוך מערכה במלחמת ה'. ובו יתגלגלו השגות ותפיסות על שאר הפוסקים האחרונים. ובזה נבוא אל האמת. ומי ששמו אמת. וחותמו אמת. ונתן לנו תורת אמת. ינחנו בדרך אמת:

סימן א

זה לשון הש"ע והגהותיו באבן העזר סי' קנ"ד סעיף ז'.

אם טוענת אין לו גבורת אנשים לבא עליה ושואלת גט והוא מכחישה י"א שהיא נאמנת (ואפילו לא שהתה עשר שנים) וכופין אותו להוציא מיד ולא יתן כתובה. ואם מגרשה מעצמה בלא כפיה יתן לה כתובה. (וי"א דאע"פ שיכול לבעול אחרת צריך ליתן לזאת הכתובה הואיל שלא יכול לבוא עליה יכולה לומר מסרתי עצמי לך ומה אעשה לך יותר). במה דברים אמורים בשאינה תובעת כתובתה אבל אם תובעת כתובתה אינה נאמנת ואף להוציא אין כופין.

הג"ה וי"א דבזמן הזה שיש נשים חצופות אינה נאמנת. ומ"מ במקום שיש אמתלאות ואומדנות שאומרת אמת נאמנת. ואם יש לתלות שלא יוכל לבוא עליה משום שרחמה צר והיא בתולה ושלא יוכל לבא עליה מכח רכות שניו וחולשתו תולין בזה ואין כופין להוציא. וי"א דאפי' במקום שאין כופין אותו מ"מ אין כופין אותה להתפייס עמו ואין דנין אותה כדין מורדת אלא מאריכין הדבר עד שיתפשרו או עד שתשהה עשר שנים ולא תלד. וה"ה אם קידש אשה ואסורה להנשא לו ולאחרים כופין אותו להוציא. ואם טוענת שבעלה אינו שוכב עמה ואינו בא עליה דינה כדין טוענת שאין לו גבורת אנשים ע"כ.

סימן ב

והנה מ"ש הש"ע אם טוענת אין לו גבורת אנשים כו' יש אומרים שהיא נאמנת. מ"ש כן בשם יש אומרים נראה דהיינו משום שהביא בב"י לשון הרשב"ץ שכתב דאפי' בפניו קשה הדבר להאמינה. אלא שהר"י כ"כ בתשובה והסכימו עמו האחרונים ז"ל אף על פי שהרמב"ן נראה שמפקפק בדבר בחדושי יבמות שלו (קיב. ד"ה הא דתנן) אבל מ"מ צריכין אנחנו קודם שנאמין לה שנשמע שתאמר כן בפני בעלה כו'. הרי מבואר להדיא דס"ל להרשב"ץ דאפילו בפניו אינו מוכרח להאמינה. וגם בתשובת הרמב"ן המיוחסות סי' קל"ט כתב שנראה מדברי הרמב"ם פט"ו מה' אישות ה"י דאף בטענת אינו יכול אינה נאמנת ושנראה קצת כן מהירושלמי כו' ע"ש. וגם בב"י כתב וז"ל ועיין בתשו' הרמב"ן סי' קל"ט ובתשו' אחרת כתב הרשב"א בטוענת אינו יכול בעניותנו אין בידינו ראיה מוכרחת אם כופין אותו להוציא למשנה אחרונה אם לאו לפי שהמשנה ששנינו בה (נדרים צ:) השמים ביני לבינך פי' בירושלמי (שם פי"א הי"ב) בטוענת שאינו יכול כו' עכ"ל ב"י. (גם בתשובת רשב"א ח"א סי' תרכ"ח כתב שנראה מדברי הרמב"ם שבטענת אינו יכול אינה נאמנת וכהירושלמי ויש לחוש לדבריהם ע"ש). הרי נראה מכל זה דאף בטענת אינו יכול שהיא טענת אין לו גבורת אנשים אינה נאמנת. זה נראה בדעת הש"ע שכתב י"א שהיא נאמנת. (ולקמן סי' נ' וסי' נ"ו מבואר דהעיקר דנאמנת ושגם הרמב"ם והירושלמי מודים ע"ש). ודלא כנראה ממוהר"ר מרדכי יפה בספר הלבוש שלו שלכך כתב הש"ע י"א שהיא נאמנת משום די"א שאינה נאמנת אלא כשאומרת כן בפניו שהרי אחר שכתב מהרמ"י כדברי הש"ע כתב וז"ל וי"א שלא נאמין לה ע"ז אלא א"כ תאמר כן בפני בעלה ובפני עדים שכיון שהיא מעיזה כ"כ בפניו אמרינן ודאי האמת אתה אבל אם אמרה כן שלא בפניו אף על פי שאמרה בפרסום ודברה בפני בני אדם כדי שיגיעו הדברים לאזניו אינה נאמנת דכל שלא בפניו מעיזה ומעיזה עכ"ל. ולא נהירא דלא נזכר בדברי הש"ע שתהא נאמנת אפי' שלא בפניו. וגם לא ידעתי מנ"ל הא ששום פוסק יסבור כן שהרי בב"י לא הביא שום פוסק שסובר כן. ואפשר כיון למ"ש הרב בהג"ה והלבוש בסי' י"ז סעיף ב' מחלוקת בין הפוסקים בזה.

סימן ג

ואמת כן נראה מדברי הרב בהג"ה שם שכתב גבי גרשתני ויש חולקין וס"ל דבעינן בפני בעלה ממש כו' וכ"כ בדרכי משה סי' י"ז (אות ח') ובשם מהרי"ק שורש ע"ב וריב"ש סי' קכ"ז.

ולפענ"ד אין כאן מחלוקת ודברי הריב"ש ומהרי"ק הבאתי לקמן סימן ד' דמהרי"ק לא קאמר שם אלא כשטוענת גרשתני ומטעם שכתב מהרי"ק שם דכיון דאינה טוענת כן בפניו איכא ריעותא משא"כ בהך דמירי הש"ע בסי' י"ז שנתקדשה לאחר וליכא כאן ריעותא שאותו שקדשה לא היה בפני בעלה ומה היה לה לעשות. ועוד דכיון דעשתה מעשה פרסום כולי האי ונתקדשה לאחר כשהוא בעיר פשיטא דהוי כטוענת כן בפניו. ובזה ניחא ג"כ דהריב"ש לא פליג דהריב"ש קאי שם אטוענת אין לו גבורת אנשים דלא מהני כשטוענת כן שלא בפניו ובלאו הכי נמי ניחא דהריב"ש לא פליג דהתם נמי בעינן שתטעון כן בפניו וכמבואר בריב"ש כדי שהב"ד יחקרו היטב את שניהם על טענותם שמא הוא מחמת חולשת מזגו כו'. וזה לא שייך בנתקדשה לאחר דהוי כאומרת גרשתני.

סימן ד

רק שמצאתי במהרי"ק סוף שורש ע"ב כתב וז"ל ועל אשר דקדק מלשון הגהת סמ"ק אפי' בטענה דישען כו' בעינן בפניו ממש ודאי מודה אני דהיכא שהיא עמו בעיר אי לא אמרה בפניו ממש איכא ריעותא ואיכא למיחש דלמא משקרא אבל בהיותה חוץ למקומו כגון בנדון הזה לא חזינן בה ריעותא אפשר דכ"ע מודו דנאמנת דכיון דיודעת בודאי שאי אפשר לה להתגרש מבעלה כי אם בהודע לו טענתה עליו א"כ שייך חזקה דאין אשה מעיזה פניה כו' עכ"ל. (וכ"כ בתשו' בנימין זאב סי' קכ"ו דף ר"ט ריש ע"ב). וזה לכאורה סותר מ"ש בב"י בשם הרשב"ץ וז"ל צריכים אנו שנשמע שתאמר כן בפני בעלה. אבל שלא בפניו באיזה ענין שיהיה לא והבו דלא לוסיף עלה. ועוד דאפילו העיזה בפניו אי נמי הודה מעצמו כן אפ"ה לא היה הדין נותן לכופו לאלתר אי טעין איזול ואבדוק נפשאי כשאכנס עמה לסתר זמן אחר או אם טען שזה מום עובר ע"י רפואות קרובות להועיל וכמה טענות אחרות וכיון שכן אם כפוהו קודם טענותיהם בב"ד ועמדו זה אצל זה הוי גט מעושה שלא כדין עכ"ל. וכ"כ הריב"ש סי' קכ"ז וז"ל כיון שלא טענה כן בב"ד ובפני בעלה אינה נאמנת. ואין כופין הבעל להוציא לפי שהיא צריכה לבוא לפני ב"ד ושתאמר כן בפני בעלה וב"ד יחקרו את שניהם על טענתם ובאין להן דרך בקשה כו' וכל שכן בתולה שצריך להמתין זמן וזמנים כי יש בחורים שאינם יכולים בבתולה אם מחמת חולשת מזגם כו' ע"ש שהאריך קצת בזה. גם אח"כ כתב ומכל מה שכתבתי הוא מבואר שכיון שלא טענה כן בפני בעלה ובב"ד אין לה עליו דין כפיה לא בגט ולא בכתובה ואם מפני מה שפרסמה טענתה לרבים והכל יודעים דברי ריבם אין זה כאילו אמרה זה בב"ד בפני בעלה שהרי שלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה ואדרבה אפילו תאמר

כן אחר זמן בב"ד בפני בעלה גריעא טענתה קצת שאולי עתה מעיזה אפילו בפני בעלה להחזיק דבריה שפרסמה לרבים שלא בפני בעלה עכ"ל. (גם בתשובת ר' בצלאל סי' ט"ז דף נ"ז ע"ג הביא דברי רשב"ץ וריב"ש הנ"ל בסתם).

סימן ה

אכן אחרי העיון נראה דגם מהרי"ק והבנימין זאב מודו דצריכה לטעון כן בב"ד ובפני בעלה אלא דקאמר דלא תימא כיון שטענה כבר שלא בפניו גריעא טענתה ולא תועיל אח"כ טענתה אפי' תטעון בפניו שי"ל שעתה מעיזה בפני בעלה להחזיק דבריה הראשונים לכך קאמר דדוקא היכא שהוא בעיר עמה ואינה רוצה לטעון בפניו כלל אף על גב שטוענת כן שלא בפניו איכא ריעותא אבל כשאינו בעיר והיתה יודעת שטענתה יודע לו בהכרח כדי שתתגרש ממנו א"כ לא גריעא טענתה דמה לה לעשות והלכך נאמנת כשטוענת אח"כ כן בפני בעלה. ואף על פי שהריב"ש כתב ואדרבה אפי' תאמר כן אח"ז בב"ד בפני בעלה גריעא טענתה קצת כו'. הריב"ש לא החליט זה לדין אמת רק שכתב שגריעא טענתה קצת (והיינו שכתב גריעא טענתה קצת) וכוונתו להחזיק דבריו שכתב שם קודם לכן דבעינן שתטעון בפני בעלה וגם עשה זה סניף למ"ש שם קודם לכן בסמוך דאפילו בפניו כתב הרשב"א בתשו' דאין כופין ע"ש בריב"ש משמע כן להדיא. וכן עיקר.

אפי' תאמר שמהרי"ק ובנימין זאב חולקים אהריב"ש ורשב"ץ וגם בדרכי משה סי' י"ז נראה שהבין כן שחולקין מ"מ נראה לענין דינא עיקר שצריכה לטעון כן דוקא בפני בעלה ובב"ד דהא בלאו הכי יש פוסקים דאפילו בפניו אינה נאמנת וגם יש פוסקים דאינה נאמנת לענין כתובה וכמ"ש לקמן ואף על פי שהעליתי לקמן סי' ס"ב דנאמנת אף לענין כתובה מ"מ ודאי דצריך שתאמר כן בפני בעלה ובפני ב"ד דוקא וכמ"ש הריב"ש והרשב"ץ הא לאו הכי אינה נאמנת כלל. וכן נראה מסקנת דרכי משה סי' י"ז ע"ש וכ"כ בתשו' ר' לוי ן' חביב סי' ל"ג וכתב שם שאין מקבלין טענה זו ממנה לא ע"י שליח ולא ע"י אנטלר אלא צריכה לבוא דוקא בעצמה בפני ב"ד ותאמר כן בפני בעלה ע"כ. מיהו אם מתחלה אמרה כן שלא בפניו סגי כשתטעון אח"כ כן בפני בעלה בב"ד וכמ"ש.

סימן ו

ובהגהת דרישה (קנד אות א) סי' ט"ז כתב דאם אמרה כן שלא בפניו אף על פי שאמרה אח"כ בפניו אינה נאמנת וכמ"ש לעיל סי' קנ"ב עכ"ל. וכ"כ בדרכי משה וז"ל ובב"י

כתב בשם תשובת הרשב"ץ דאינה נאמנת אלא א"כ אמרה מתחלה בפניו ממש אבל אם אמרה תחלה שלא בפניו ונתפרסם הדבר אינה נאמנת אף על פי שאמרה אח"כ לפניו וכמ"ש לעיל סימן קנ"ב עכ"ל.

ואינו נכון בעיני דלא דמי לדלעיל סי' קנ"ב דכיון דנשאת או נתקדשה לאחר ועשתה מעשה כולי האי תו לא מהימנא לומר כן דאמרינן לאחזוקי שקרא ומעשה שעשתה בתחלה אומרת כן דאל"כ היתה צריכה לצאת משני וגם היתה עושה איסור אשת איש אבל כאן אם איתא שאינה אומרת אמת מה בכך שתתחרט. ועוד נראה דלא דמי דהתם אמרינן שפיר לאחזוקי שקרה קאמרה דאל"כ מה תאמר על מה שאמרה מתחלה גרשתני שהרי דבר זה הן או לאו הוא משא"כ כאן יכולה לומר מתחלה הייתי סבורה שאין לו גבורת אנשים ועכשיו מחמת החקירה והדרישה והענינים שמגיד לי אפשר שיש לו גבורת אנשים דהא איתא בתשובת ריצב"א (בתשובת מיימוני לספר נשים סי' ו) וכתבו הרב בהג"ה דיכולים לתלות שרחמה צר או שלא יכול לה מחמת רכות שניו וכה"ג א"כ פשיטא שיכולה לומר סבורה הייתי שאין לו גבורת אנשים. וכה"ג כתב המרדכי פ' עשרה יוחסין (סי' תקמב) ומהר"ר משה אלשקר בתשובה סי' פ"ט בשם ר"ת דלא אמר רב המנונא דנאמנת אלא בגרשתני דאתי מידו לידה אבל לא בטענת שאינו מתקשה. ואף דלקמן סי' נ"ה השגתי על זה היינו לענין דרב המנונא בכל ענין קאמר דנאמנת כשאומרת כן בפניו אבל לענין אם אמרה תחלה כן שלא בפניו ואח"כ אומרת בפניו שפיר יש לחלק בהכי.

סימן ז

וגם תמהני על מ"ש הדרכי משה בשם הב"י בשם הרשב"ץ שהרי לא כתב ב"י בשם הרשב"ץ רק כשטוענת כן שלא בפניו אף על פי שנתפרסמו הדברים אינה נאמנת בכך אבל לא כתב כלל שאינה נאמנת אפילו תטעון אח"כ כן בפניו. ואדרבא יש לדקדק לכאורה מדבריו שאם תטעון אח"כ כן בפניו נאמנת מדמסיים צריכים אנו קודם שנאמין אותה שנשמע שתאמר כן בפניו בפני בעלה וכו' משמע שטענה כן מתחלה שלא בפני בעלה ואין אנו מאמינים אותה בכך עד שנשמע שתטעון כן בפני בעלה.

גם לעיל סימן קנ"ב (אות ב') כתב הדרכי משה בשם הריב"ש סימן קכ"ז דאינה נאמנת אלא א"כ אמרה כן בפעם הראשון מיד בפני בעלה כו'. וכבר כתבתי לעיל סי' ה' דאין מדברי הריב"ש ראיה וגם אין סברא כלל שתאמר כן מיד בפני ב"ד ובפני בעלה דמסתמא

כל אשה קודם שבאה לב"ד בענין כזה היא מתיעצת עם קרוביה ומפרסמת הדבר לאחרים שלא בפני בעלה כדת מה לעשות.

וגם אפילו בגרשתני פשיטא דלכ"ע אם חוזרת ואומרת אח"כ בפניו גרשתני נאמנת ואפילו להרא"ש דהיכא דנשאת מתחלה או להטור היכא דנתקדשה תו לא מהימנא לומר גרשתני מ"מ אם לא נתקדשה ואמרה שלא בפניו גרשני פשיטא דאם אומרת אח"כ בפניו נאמנת לכ"ע ולא אמרינן לאחזוקי דבריה הראשונים קאמרה. וכ"כ בתשו' ן' לב ובתשובת ר' אהרן ן' ששון סי' רי"ט דהיכא דלא נתקדשה ואמרה מעיקרא שלא בפני בעלה גרשני נאמנת אם חוזרת ואומרת כן בפני בעלה גרשתני אף להרא"ש וטור ולא אמרינן דלאחזוקי שקרה קאמרה הכי ע"ש.

ומכל שכן לפי מ"ש לקמן סי' ס"ד דנראה עיקר כתשובת רמב"ן סי' ק"מ ותשובת רשב"א סי' אלף רנ"ג דאפילו נשאת נאמנת אח"כ כשאומרת כן בפני בעלה ואף שכתבתי שם שיש לחוש לדברי הרא"ש וטור להחמיר היינו לענין שלא תצא בלא גט היינו להחמיר שצריכה גט גם מהראשון שלא יהיו בניה ספק ממזרים וזה לא שייך כאן. וכל שכן לפי מה שכתבתי דגם הרא"ש והטור מודים בלא נתקדשה.

וא"כ מוכח אדרבה מהרא"ש וטור להפך ומה התם שאי אפשר שתודה אם לא שתאמר שמתחלה היתה משקרת במזיד ואפ"ה נאמנת אם לא נתקדשה וכל שכן הכא שתוכל לומר מתחלה הייתי סוברת שאין לו גבורת אנשים ועכשיו אחרי החקירה ודרישה והענינים שמגיד לי בעלי אני אומרת שאפשר שיש לו גבורת אנשים וטועה הייתי מתחלה במה שאמרתי שאין לו גבורת אנשים וכמ"ש לעיל א"כ אם תאמר כך לא תאמר שמתחלה היתה משקרת במזיד א"כ פשיטא דכשטוענת שוב אח"כ כן בפניו ומחזיקה בדבריה שאין לו גבורת אנשים דנאמנת.

סימן ח

ומ"ש הש"ע שהיא נאמנת כו' משמע מדבריו דאפי' אינה באה מחמת טענה וכן משמע בטור. ולא דמי לטוענת אינו יורה כחץ דצריכה לבוא מחמת טענה. דהתם מצי למבעל ולקיים מצות עונה אבל הכא אינו יכול לקיים מצות עונה והיא נשאת מתחלה לכך כן הוא בתשובת ריצב"א שבתשובת מיימוני לספר נשים סי' ו' וכן הוא בתוס' דסוף נדרים (צא. ד"ה קסבר). וכן מוכח להדיא בתוס' (יבמות סה: ד"ה כי) ואגודה שלהי פ' הבא על יבמתו וכ"כ הר"ן סוף נדרים (שם ד"ה ולענין) דבטוענת אינו יכול אפי' אינה באה מחמת טענה נאמנת. וכן הביא הב"י בשם תשובת רשב"א שכתב אבל למקצת מפרשים

ומכללם ר"י השמים ביני לבינך ר"ל שאינו יורה כחץ שאין מכיר בו אלא שמים ובהא אין כופין אבל באינו יכול כופין להוציא ואפי' אינה באה מחמת טענה כו'. וכן הוא בתשובת רמב"ן סי' קמ"א ובתשובת רשב"א סי' אלף רנ"ה בשם ריצב"א והסכימו לדבריו.

סימן ט

ויש להקשות דבתשובת הרא"ש כלל מ"ג דין ב' כתב בטוענת שאין לו גבורת אנשים אחרי שאינה באה מחמת טענה דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה לית דין דלא מהימנא כו' אבל אם היתה באה מחמת טענה ושואלת גט ולא כתובה היתה נאמנת וכופין אותו להוציא כו'. ודוחק לומר דהרא"ש פליג אכל הני רבוותא דלעיל. ועוד שכתב בתשובה שם ותירוץ זה כתב ריצב"א בתשובה אחת וכתב שהוא עיקר ועשה מעשה על זה עכ"ל. הרי שראה תשובת ריצב"א ופסק כן ואיך יחלוק על תשובת ריצב"א בזה דא"צ לבוא מחמת טענה בלא טעם וגם לא יזכיר דעתו כלל.

סימן י

ועוד יש להקשות דבתשובת רמב"ן סי' קל"ט כתב וז"ל הנה כתבתי לך כי לדעת הגאון וממה שנראה מפשטא של סוגית הגמרא בפ' בתרא דנדרים (צא.) בטוענת בפירוש אינו יורה כחץ אין אנו כופין לגרש לפי שאינה נאמנת אלא יעשו דרך בקשה. ובטוענת אינו יכול כלל לשמש נאמנת וכופין אותו לגרש. אבל לפירוש השני אין כופין אותו לגרש אפי' בטוענת אינו יכול לשמש כלל. ודע כי אפילו במקום שהיא נאמנת ורוצה להתגרש אומרים לה למה את רוצה להתגרש ומה לך לבנים והלא אינך מצווה על פריה ורביה שהאיש מצווה ואין האשה מצווה ואם היא טוענת שאע"פ כן היא רוצה להתגרש לפי שהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה אין משגיחים בדבריה כמו שמוכיח בפ' אף על פי (כתובות סד.) גבי כותבין אגרת מרד על ארוסה ואם טוענת אני רוצה לבנים כדי שיסייעוני לימי הזקנה או כדי שיתעסקו בי בקבורה שומעים לה כמו שמפורש בפ' אף על פי וביבמות סוף פרק הבא על יבמתו עכ"ל. הרי להדיא דאף בטענת אינו יכול צריכה לבוא מחמת טענה. וזה סותר למה שכתוב בתשובת רמב"ן סי' קמ"א.

סימן יא

וכן יש להקשות דבתשובת רשב"א סי' תרכ"ח כתב אבל טענת אינו יכול דאיהו נמי ידע לא משקרא ולא דברה בזה משנתנו אלא באה מחמת טענה כופין אותו מיד או להוציא

או ליתן כתובה לפי שאין כופין אלא לאותן שבפ' המדיר (כתובות עז.) בעל פוליפוס וחבריו ואמרו בירושלמי (נדרים פי"א הי"ב) כו' שאינו יכול יעשו דרך בקשה כו' ומדברי הרמב"ם פט"ו דאישות (הט"ו) נראה דמפרש כהירושלמי אלא שפירש יעשו דרך פשרה שיתפשרו ופשרה זו איני יודע מה טיבה דכיון שהיא נאמנת מחמת טענה כו' כופין אותו להוציא או ליתן כתובה כך דעתי נוטה אלא שיש לחוש להירושלמי עכ"ל. הרי משמע להדיא מדבריו דאף בטענת אינו יכול צריכה לבוא מחמת טענה וזה סותר לשתי תשו' הרשב"א דלעיל. ודוחק לומר דהנך דבתשובת רשב"א סי' תרכ"ח ובתשובת רמב"ן סי' קל"ט פליגי אהנך תשו' רשב"א סי' אל"ף רנ"ה ותשובת רמב"ן סי' קמ"א ותשובת רשב"א שהביא ב"י ותרי גברי נינהו והרמב"ן והרשב"א פליגי אהדדי. ועוד דלא שמענו בשום פוסק אחרון שהרמב"ן והרשב"א יהיו מחולקים בזה.

סימן יב

ונראה לתרץ כל זה ע"פ אשר נקדים עוד מ"ש הרא"ש בתשובה כלל מ"ג דין י"ב וז"ל ומ"ש שיגרשנה ולא יתן לה כתובה היינו אם הדין כך שכופין אותו להוציא אז כופין אותו להוציא ע"פ דבריה דמהימנא כההיא דרב המנונא אבל לענין ממון כיון שעומד וצווח ואמר שגבורת אנשים יש לו ובא עליה כדרך כל הארץ ושלא כדין הוא מגרשה וחפץ להיות אצלה אין כח לב"ד להוציא ממנו ממון אבל אם בלא כפיה נאות לגרשה יתן כתובה כיון שמדעתו מגרשה. ולענין כפיה ודאי הוא כמו שכתבת שכופין אותו להוציא דלא דמי להיא אמרה מיניה והוא אומר מינה שאין כופין להוציא אלא אם כן באה מחמת טענה (יבמות שם) דהתם אין לה מניעת עונה אבל הכא הכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה ודמי לאיני זן ואיני מפרנס (כתובות עז.) ולענין כפיה ידעת מ"ש ר"י ז"ל שר"ל בכל הני יוציא ויתן כתובה דבפ' המדיר שכופין אותו בשוטים וראיותיו אצלך בתוספות ודעת הירושלמי (גיטין פ"ט ה"ט) שהביא אין מעשין אלא לפסולות ומה שפי' ר"ח ז"ל אההיא דירושלמי דאין כופין אלא היכא שמפרש בה כופין והוא גורס האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו ויוציא ויתן כתובה ומסתבר שכופין לרב שאי אפשר לה שתמות ברעב וההיא דהחולץ (יבמות לט.) דחוזרים אצל גדול למכפייה היינו בשביל שמונע ממנה כל מיני אישות אבל משום תשמיש לחודיה לא כייפינן והארכתי הרבה בפסקים (עי' יבמות פ"ו סי' יא) והסכמתי שאין כופין אלא בבאה מחמת טענה והיכא דליכא למיחש שמא נתנה עיניה באחר על אחת מן הדרכים שכתוב בתוס' עכ"ל הרא"ש בתשובה.

סימן יג

והנה יש להקשות על תשובת הרא"ש זו דבתחלה כתב שודאי כופין ובסוף כתב שאין כופין כו' וכנראה שדבריו סותרים זה את זה. וכבר הרגיש בזה מוהר"ר לוי ן' חביב בתשו' סימן ל"ג ותירץ דמ"ש בתחלה כופין היינו כפיית דברים. וזהו דוחק גדול מכמה טעמים. וגם מ"ש הטור כאן גבי גבורת אנשים כופין הוצרך מהר"ל ן' חביב שם לדחוק דהיינו כפיית דברים והוא דוחק גדול שאין הדעת סובלתו בפרט שכתבו הרא"ש (יבמות שם) וטור (ריש סי' עז) דאפי' לשון כופין סתם שבתלמוד היינו בשוטים כל שכן לשון כופין שבפוסקים שבאו לפרש ולא לסתום. וכבר השיג מהר"ר יוסף רבו של מהר"ר שלמה כהן באריכות על מהר"ל ן' חביב בזה בתשובתו הנדפסת בתשובות רבי שלמה כהן ספר שני סימן ק"ס ודבריו נכונים בזה.

ועוד קשה לי על דברי מהר"ל ן' חביב היאך עלה על דעתו לפרש דמ"ש הטור גבי גבורת אנשים כופין היינו כפיית דברים דהא הרא"ש בתשובה זו שהבאתי מדמי לה להדיא לאיני זן ואיני מפרנס ואיני זן ואיני מפרנס כתב בטור בהדיא דכופין בשוטים וכמ"ש לקמן סי' ט"ו וגם המעיין בטור (ריש סי' קנד) יראה שהתחיל לומר ואלו כופין בשוטים כו' וקמפרש ואזיל וקחשיב נמי גבורת אנשים כו' משמע להדיא מדבריו דבגבורת אנשים נמי כופין בשוטים.

סימן יד

ועוד קשה בדברי תשובת הרא"ש זו שהבאתי שנראין הדברים כפולים ומעורבבים. ומ"ש מהר"ר יוסף שם בישוב דברי הרא"ש אלו שהרא"ש נשאל על כמה דברים אם כופין וקצור יש בשאלה והשיב הרא"ש על גבורת אנשים הדין עם השואל שכופין בשוטים ועל שאר דברים כגון המדיר את אשתו וכהאי גוונא השיב שאין כופין עכ"ד בקצרה.

קשה לי על דבריו אלה שאי אפשר לומר כן הן מצד הדין הן מצד הלשון. מצד הדין דהא מוכח להדיא בתוס' ר"פ המדיר (כתובות עה. ד"ה יוציא) ופ' הבא על יבמתו (יבמות דף ס"ד.) ובהרא"ש פרק הבא על יבמתו (שם) דמשום תשמיש או מזונות לחוד אין כופין בשוטים. דהא כתבו במסקנת דבריהם וההיא דהחולץ דחוזרין אצל גדול למכפייה היינו בשביל שמונע ממנה כל ענייני אישות אבל משום תשמיש או מזונות לחודיה אין כופין עכ"ל. ואף על פי שהרא"ש כתב שם אח"כ שזה דוחק מ"מ מסיק אח"כ כיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים דלא ליהוי גט מעושה וכן מסקי התוס' שם הרי דחששו להחמיר שלא לכוף בשוטים במונע תשמיש או מזונות לחוד.

סימן טו

ומכאן קשה לי ג"כ על הטור שכתב בראש סימן ע"ז המורד על אשתו שאינו רוצה לשמש עמה או שאינו רוצה לזונה אם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובתה עכ"ל. (וכ"כ בר"ס קנ"ד אלו שכופין אותו בשוטים להוציא וליתן כתובה מוכה שחין כו' האומר איני זן ואיני מפרנס או שאינו רוצה לשמש כופין אותו ויוציא מיד ויתן כתובה אם תרצה עכ"ל. וכ"כ בס"ס קנ"ד וז"ל ור"ח כתב כל היכא דאמרו רבנן יוציא ויתן כתובה אין כופין בשוטים אם לא שמפורש בו שכופין כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס). (הגה"ה מיהו מה שהקשה בדרישה ס"ס קנ"ד על הטור בשם ר"ח דהא לא כתב הרא"ש בשם ר"ח אלא דגריס בדברי רב כופין אבל מ"מ ר"ח פסק כשמואל וכמ"ש הר"ן והרב המגיד בשמו לק"מ דס"ל להטור כיון דהרא"ש כתב דר"ח גריס בדברי רב כופין והרא"ש פסק כרב ולא כתב שר"ח לא פסק כן ממילא משמע שגם ר"ח סובר כן. וגם אפשר שמצא הטור בשום פוסק שר"ח פסק כרב וכן הוא להדיא בתשובת הרמב"ן סימן קל"ח וז"ל וכלל זה מסור בידך שאין כופין לגרש אלא באלו בלבד ששנויים בפ' המדיר (כתובות עז.) והנושא את הפסולות כו' וכן האומר איני זן ואיני מפרנס כדעת ר"ח ז"ל עכ"ל.)

וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כדי שלא יהא גט מעושה עכ"ל. וכל זה הוא הפך דברי הרא"ש דפ' הבא על יבמתו דמשמע התם להדיא מדבריו דמסקנתו דמשום תשמיש או מזונות לחוד אין כופין בשוטים אלא במונע ממנה כל ענייני אישות. וכמ"ש בתשו' הנ"ל שהבאתי בסי' י"ב וכתב הוא עצמו בתשובה שם שהאריך הרבה בפסקיו והסכמתו שאין כופין אלא בבאה מחמת טענה.

ועוד קשה לי על הטור דהא כתב הרא"ש בפ' הבא על יבמתו וז"ל ומדפריך עלה שמואל עד שיכפהו להוציא כו' אלמא שסתם יוציא היינו בכפיה. או שמא איכא למימר דהכי פריך שמואל לרב אותה כפיה שאתה אומר שעושין לו כדי שיוציא דהיינו נידוי אותה כפיה עצמה יעשו לו לזון עכ"ל ומסיק על זה וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים הרי דמספקא ליה להרא"ש דאפי' לרב אפשר לומר דאין כופין בשוטים. וראיתי בבית חדש ר"ס ע"ז שכתב על מ"ש הטור במורד מתשמיש כופין שהוא פשוט בדברי הרא"ש פ' המדיר ולא מצינו בשום מחבר שחולק על זה גם ראיה ברורה מפ' נערה שנתפתתה (כתובות מח.) היא בבגדה כו'. ולכאורה נראה דאשתמיטתיה דברי הרא"ש בפרק הבא על יבמתו וכל הפוסקים שהבאתי לקמן סי' כ"ג. ומפרק נערה שנתפתתה אין ראיה דלא אמרינן התם אלא יוציא ולא כופין.

ואפשר גם כוונת הב"ח אינו אלא לומר דיוציא הוא פשוט ולא נחית השתא בזה דכופין בשוטים.

סימן טז

ונראה דס"ל להטור כיון דהרא"ש בסוף פרק המדיר (כתובות פ"ז סי' יט) כתב בפלוגתא דרב ושמואל באיני זן ואיני מפרנס וז"ל ובה"ג פוסקים כוותיה דרב ור' יוחנן וכר' אבהו דאמר בירושלמי (גיטין פי"ט ה"ט) עלה דההיא האומר איני זן ואיני מפרנס מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כל שכן וכן מסתבר דאשה בושה לבוא לב"ד כל פעם ותמות ברעב כו' אלמא דס"ל להרא"ש דהלכה כרב ומדהביא ראיה מהירושלמי דאמר מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כל שכן משמע דס"ל דהיינו כופין בשוטים ממש כמו ריח הפה דכופין בשוטים לכ"ע. ומ"ש הרא"ש בפרק הבא על יבמתו דמשום תשמיש ומזונות לחוד אין כופין היינו דלא תקשי אהני דפ' המדיר (כתובות עה.) דקתני המדיר את אשתו ממזונות או תשמיש לחוד יוציא ולישנא דיוציא אין כופין לר"ח אבל במורד ממזונות דהיינו שאומר איני זן ואיני מפרנס כופין ממש לרב וא"כ ה"ה במורד מתשמיש דהיינו שאומר שאינו רוצה לשמש עמה כופין לרב וכמ"ש התוס' (ד"ה והאמר) והרא"ש בס"פ אף על פי (סי' לב) גבי הא דאמרינן התם (ס"ג.) אלא למ"ד דממלאכה מי משועבד לה והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה וז"ל וא"ת דמשמע דלא פריך אלא למ"ד ממלאכה אבל למ"ד מתשמיש ניחא דפשיטא (כלומר והא פשיטא) דכי היכי דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ה"נ מורד מתשמיש וכי מה בצע לה שיוסיפו לה על כתובתה והיא תתעגן כל ימיה. ועוד אמרינן לעיל (מח.) האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכל שכן מונע ממנה תשמיש. וי"ל דהוי מצי למימר ולטעמך כו' עכ"ל הרי להדיא דמורד מתשמיש הוי כמורד ממזונות וא"כ כיון דס"ל להרא"ש דהלכה כרב במורד ממזונות דכופין בשוטים ה"ה במורד מתשמיש. וא"כ צ"ל דלא דמי להמדיר את אשתו ממזונות או תשמיש לחוד דיוציא ואין כופין בשוטים דמורד גרע ממדיר. תדע דהא במדיר לא אמרינן דיוציא (כתובות ע.) אלא לאחר ב' שבתות או ל' יום ובמורד אם היא רוצה יוציא מיד אלא ודאי מורד גרע טפי. וכ"כ מהר"ש אידלש בחידושיו פ' המדיר אמ"ש התוס' דלר"ח גרסינן בההיא דרב בהדיא כופין כו' וההיא דהחולץ כו' שמונע ממנה כל עניני אישות כו' וז"ל גבי הך דחוזרין אצל גדול דכופין הוצרכו לטעמא דכופין טפי מהנהו דהכא וגבי הא דאיני זן כו' לא הוצרכו לתת טעם אמאי כופין. ואפשר לומר דהאומר

איני זן כו' הו"ל כמורד על אשתו משא"כ כל הני דהמדיר דהכא דלא הוי כמורד וק"ל עכ"ל מהרש"א.
וכן י"ל דס"ל להטור לדעת התוס' והרא"ש דס"ל דמ"ש התוס' והרא"ש בפרק הבא על יבמתו דמשום תשמיש המטה או מזונות לחוד אין כופין היינו במדיר אבל במורד אפילו מתשמיש או מזונות לחוד כופין לרב ולשמואל אין כופין במזונות לחוד ולא דמי להך דהחולץ דחוזרים אצל גדול למכפייה דהתם לא שייך למימר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון משא"כ הכא ומ"ש הרא"ש אח"כ או שמא איכא למימר דהכי פריך שמואל לרב אותה כפיה שאתה אומר שעושין דהיינו נידוי כו' לא בא הרא"ש אלא לומר דאין הכרח שלשון יוציא היינו כפיה בשוטים אבל לקושטא דמילתא ס"ל להרא"ש לדינא באיני זן ומפרנס דכופין בשוטים וכדמוכח ממ"ש סוף פרק המדיר ממה שהביא בשם הירושלמי מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כל שכן וריח הפה היינו פשיטא כפיה בשוטים לכ"ע. ועוד דאל"כ היאך יתיישב מה שהביא הרא"ש לעיל וז"ל ועוד מדפריך בסוף פ' אף על פי למאן דמפרש מורד על אשתו באומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה כלומר מה תוספת שייך ביה והלא צריך להוציא ואי כפיה היא במילי משכחת בה תוספת כגון שנידוהו ועומד במרדו אבל אי אמרינן כופין בשוטים פריך שפיר עכ"ל הרי מוכח להדיא דבאומר איני זן ומפרנס כופין בשוטים לרב. אלא ודאי לא בא הרא"ש אלא לומר דמלישנא דשמואל אין הוכחה שלשון יוציא דנקט רב יהא פירושו כפיה אלא דאנן קי"ל מסברא דהיינו כפיה ממש מטעם הירושלמי מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כל שכן.
כל זה נראה שהוא דעת הטור בדעת הרא"ש. וא"כ לא קשיא מה שהקשה מהר"ל ן' חביב בתשו' אמ"ש הטור גבי גבורת אנשים כופין בסתם והוצרך לדחוק דר"ל כופין בדברים וליתא אלא כוונת הטור דכופין ממש דהא ס"ל להטור גבי איני זן ואיני מפרנס כופין ממש והרי הרא"ש בתשו' (שהבאתי לעיל סי' י"ב) מדמי להדיא גבורת אנשים לאומר איני זן ואיני מפרנס.

סימן יז

אבל באמת כל זה אינו מוכרח. ויותר נראה דלא קשיא להו להתוס' והרא"ש מכופין דמזונות דהא רב הוא דאמרה ואפשר ס"ל לרב דה"ה במדיר ממזונות או מתשמיש לחוד וכן כל הנך יוציא דמתני' דפ' המדיר אפשר ס"ל לרב דהיינו כפיה וכדעת ר"י בתוספות לפי האמת. ואה"נ דשמואל דס"ל דבמזונות אין כופין ס"ל דכל יוציא היינו בלא כפיה

אלא דקשיא להו לפי' ר"ח דס"ל להלכה דכל יוציא היינו בלא כפיה א"כ קשיא הך דהחולץ דמוכח התם דכל מה שמוטל על האדם לעשות כופין וע"ז תירצו דהיינו דוקא כשמונע ממנה כל מיני אישות אבל משום תשמיש המטה או מזונות לחוד אין כופין. ולפ"ז אף במורד ממזונות או במורד מתשמיש לחוד אין כופין לר"ח. וכ"כ הר"ן (הלכה טז) ס"פ המדיר (לו. ד"ה אב) והרב המגיד פי"ב מה' אישות דר"ח פסק כשמואל דמורד ממזונות אין כופין וא"כ משמע דהוא הדין מורד מתשמיש.

ותדע דאל"כ למה הוצרכו התוס' והרא"ש לתרוצי דהך דהחולץ שאני לפי שמונע ממנה כל מיני אישות הא בלאו הכי לק"מ דהא הך דהחולץ דמי למורד ממזונות כיון שאינו רוצה לכונסה אלא ודאי לענין כפיה אין חילוק בין מדיר למורד ואף על פי שגם בפסקי תוס' פ' המדיר (אות רמד) ופ' הבא על יבמתו (אות קיז) נראה כן מ"מ לפענ"ד אין זה מוכרח ויותר נראה כמו שכתבתי. וגם לא מסתבר כלל לחלק לענין כפיה בין מדיר למורד בזה. וכן הוא בתשובת מהר"מ מרוטנבורק דפוס פראג ס"ס תתקמ"ו ובמרדכי ס"פ הבא על יבמתו דאין לחלק בכך בין מדיר למורד והבאתי דבריהם לקמן.

סימן יח

אלא נראה דס"ל להתוס' והרא"ש דלר"ח דס"ל דקי"ל דיוציא דמתניתין היינו בלא כפיה וא"כ צריך לחלק דלא דמי להך דהחולץ משום דהתם מונע ממנה כל ענייני אישות אבל משום מזונות או תשמיש לחוד אין כופין א"כ ה"ה ע"כ דלא קי"ל כרב באומר איני זן ואיני מפרנס. וכ"כ הר"ן והרב המגיד שר"ח פסק כשמואל. והרא"ש מחדש עוד דאפילו קי"ל כרב אפשר דגם רב לא אמר יוציא בכפיה ושמואל קאמר ליה דאפילו לא מנדינן ליה. והא דפריך בפ' אף על פי אמ"ד מורד ממלאכה והאמר רב יוציא ויתן כתובה לא חש הרא"ש השתא לשנויי דודאי משום האי מלתא לחוד לא הוי אמרינן דרב ס"ל כופין דהא אפשר למידחי דתנא מסתמא בגברא בר נידוי לא מיירי א"נ עדיפא מיניה קמשני ולאו לאימלוכי בה קבעי. ועוד נראה דס"ל להרא"ש השתא דאע"ג דס"ל לרב דאין כופין לגרש מ"מ פריך שפיר דכיון דרב קאמר יוציא ויתן כתובה א"כ חייב בכתובה מיד וכמו שכתבתי לקמן סי' ל"ז בשם מהר"מ ושאר כל הפוסקים. דאפי' היכא דאין כופין על הגט כופין על הכתובה וא"כ הוי הכתובה כמו חוב עליו שחייב לשלם מיד והוי כמו פריעת בעל חוב דאמרינן בפרק הכותב (כתובות דף פ"ו) . פריעת בעל חוב מצוה וכופין ומכין אותו כו'. ואם כן כיון דמוכרח לשלם מיד מה תוספת שייך וזה ברור.

ויש לדקדק כן מדברי הרא"ש דלעיל גופיה שכתב דלשון יוציא משמע כפיה מדפריך עליה שמואל עד שכופין להוציא כו'. ויש להקשות למה ליה להוכחה זו הא איהו גופיה מוכיח אח"כ דכפיה היינו בשוטים מדפריך בפ' אף על פי והאמר רב יוציא ויתן כתובה כו' א"כ מהתם גופיה מוכח דלשון יוציא דקאמר רב היינו כפיה דאל"כ מאי פריך התם אלא ודאי מפ' אף על פי לחודיה לא מצי לאוכוחי די"ל דמ"מ פריך שפיר מדחייב כתובה מיד אלא כיון שכבר הוכיח דיוציא דקאמר רב היינו כופין א"כ מסתמא האי כופין הוי דומיא דיוציא ויתן כתובה דהיינו בשוטים ודו"ק.

ועוד דאפי' ס"ל לרב כופין מ"מ נראה דהרא"ש פסק כשמואל וכמו שכתבתי. ומ"ש הרא"ש בפרק המדיר דקי"ל כרב לא כתב כן אלא להלכה לפי מה שנראה לו עיקר אבל למעשה לא רצה לסמוך אסברתו וחשש לחומרא (לדעת הרי"ף שהביא ס"פ המדיר ור"ח שפסקו כשמואל וכ"כ הרמב"ם פי"ב מה' אישות וכ"כ הר"ן והרב המגיד על שמו) דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים וסמך עצמו אמ"ש בפרק הבא על יבמתו דכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים. והכי מוכח נמי ממ"ש הרא"ש בפרק אף על פי אהך דפריך התם מורד ממלאכה והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה כו'. ופלפל הרא"ש שם דהא לשמואל נמי לא ניחא ע"ש שפלפל בזה שתי פעמים (והוא מדברי התוס' שם (סג. ד"ה והאומר) והבאתי דבריו לקמן סי' מ"ו ומאי נפקא לי' מיניה הא איהו פסק בס"פ המדיר כרב אלא ודאי משמע דס"ל להרא"ש דיש לחוש לחומרא לדברי שמואל כי היכי דלא ליהוי גט מעושה. ותדע דהרי בס"פ המדיר (סי' כ') כתב נמי הרא"ש בסתם כדברי הרי"ף (לו.) דבשהתה עמו עשר שנים כייפינן ליה בשוטים ואפילו אמרה דיירינא בהדיה בסהדי. ובפ' הבא על יבמתו כתב הרא"ש שראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים וכמ"ש ברמזים שם (בקיצור אות יא) ובטור (סי' קנד) שכן דעת הרא"ש והוא פשוט יותר מזה שברמזים ס"פ המדיר (אות כ) כתב בהדיא בסתם שהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו בשוטים להוציא אפילו אמרה דיירינא בהדיה בסהדי. אלא ודאי בע"כ צ"ל דהרא"ש והרמזים בפ' המדיר סמכו עצמם בזה אמ"ש בפ' הבא על יבמתו משום דהתם עיקר פלפולו של הרא"ש אי כופין בשוטים או לא א"כ גם לענין איני זן ואיני מפרנס י"ל כן.

סימן יט

וכאשר כתבתי בדעת הרא"ש כן מוכח דעת רבינו ירוחם בדעת הרא"ש ובדעת עצמו שידוע שהוא תלמיד הרא"ש ובכל מקום סותם דבריו ע"פ פסקי הרא"ש. והנה כתב בספר

מישרים נתיב כ"ג חלק ח' (סי' ע"ב) וז"ל האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה כי הוא נמי מורד וצריך לאמלוכי בה כלומר בידה הדבר תלוי אם היא רוצה יגרשנה מיד ויתן לה כתובה ואם היא אינה רוצה ימתינו שמא יחזור בו ביני וביני מוסיפים על כתובתה וכן הדין למאן דפסק האומר איני זן כו' שכופין אותו לזון מוסיפים נמי על כתובתה (וכל זה הוא מדברי הרא"ש פ' אף על פי שכן כתב לדברי רב ושמואל וכ"כ התוספות שם עיין שם) ובכמו כן כל אותן שאמרנו יוציא ויתן כתובה כגון אי אפשי אלא היא בבגדה והוא בבגדו או למורד מתשמיש שאומר אי אפשי בתשמיש דינה כך שהדבר תלוי בה עכ"ל ואח"כ כתב ואלו שכופין להוציא מוכה שחין כו' ופי' ר"ח שאין כופין אלא היכא שמפורש בהדיא שכופין ובכל מקום שאומרים יוציא בסתם אומרים לו כבר חייבוך חכמים אבל לכפותו בשוטים לא כו'. וכתב הרא"ש ויש מחלוקת במי ששהה עם אשתו י' שנים ולא ילדה אם כופין אותו בשוטים או לא וכיון שנחלקו בו הגדולים ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים דלא ליהוי גט מעושה עכ"ל. ובחלק ה' (שם נח:) כתב האומר איני זן ואיני מפרנס אין כופין אותו להוציא אלא כופין אותו לזון. האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה עכ"ל הרי מוכח להדיא דעת רבינו ירוחם כמו שכתבתי. ונראה להדיא מדבריו שגם דעת הרא"ש כן שהרי כתב בספרו ע"פ דברי הרא"ש ואיך יכתוב כאן בסתם דלא כותיה ולא יזכיר דעתו כלל ובפרט שהזכיר דעת הרא"ש גבי שהתה עשר שנים ולא ילדה שהם דברי הרא"ש בפרק הבא על יבמתו אשר שם מבוארים דברי הרא"ש באריכות אלא ודאי כמו שכתבתי.

סימן כ

וגם בריב"ש סי' קכ"ז מוכח להדיא שכן דעת הרא"ש שפסק שם בטענת גבורת אנשים דאין כופין והביא כמה ראיות וחדא מנייהו וז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם ר"ח בפ' הבא על יבמתו דמשום תשמיש לחודיה או משום מזונות לחודייהו אין כופין. והא דאמרינן בפ' החולץ חוזרים אצל גדול למכפייה היינו משום שמונע ממנה כל ענייני אישות וכן הכריע הרא"ש ז"ל שבלא ראיה ברורה אין לעשות כפיה שלא יהא גט מעושה עכ"ל הריב"ש הרי להדיא כמו שכתבתי.

סימן כא

וגם מדברי המרדכי נראה להדיא כמו שכתבתי. שכתב בס"פ הבא על יבמתו וז"ל אף על גב דמשמע הכא דכופין אותה בבאה מחמת טענה אומר הר"ם ז"ל דהני מילי היכא דהוי

איהו עקר דאין לו תקנה לעולם אבל המדיר אשתו מתשמיש דרתח עלה וסופו להתפייס בהא לא אשכחן שכופין אלא במילי למקרייא עבריינא כדפי' ר"י (בשם ר"ח שחושש לדבריו לחומרא וכמ"ש לקמן סי' כ"ד וסי' ל"ח) ואפי' המורד מתשמיש וממזונות אין כופין אותו להוציא בגט דגבי מורד ממזונות קי"ל בס"פ המדיר (כתובות עז.) כשמואל דאמר עד שיכפוהו להוציא כופין אותו לזון ומתשמיש לא כייפינן להוציא אלא מוסיפים על כתובתה כדאמרינן פ' אף על פי (כתובות סג.) ומיהו נמלכים בה אי אמרה לא בעינא לא איהו ולא תוספת דיליה כייפינן ניהליה דליפקה בגט ולא כייפינן בשוטים אלא במילי עיין ר"פ המדיר ופ' אף על פי עכ"ל. ובפ' אף על פי (סי' פג) הביא ג"כ דברי ר"ח דכל מקום שאמרו יוציא לא כייפינן ליה ע"ש. וברי"פ המדיר (סי' קצד) כתב דברי ר"י וכתב ור"ח פי' כל יוציא שבתלמוד אין כופין כו' ומ"ש שם אח"כ ובההיא דלעיל דקתני יוציא באיני זן ומפרנס גריס ר"ח כופין אותו ויוציא אבל היכא דאיכא סתמא יוציא לא כייפינן ליה להוציא עיין פ' הבא על יבמתו עכ"ל. לא בא אלא לומר דלא תיקשי מסתם יוציא דקאמר רב גבי איני זן ואיני מפרנס דמוכח מיניה דפירושו דכופין אבל לדינא ס"ל כשמואל. והיינו שכתב עיין פ' הבא על יבמתו משום דשם כתב דקי"ל כשמואל.

סימן כב

והנה אעתיק לך לשון תשו' מהר"ם עצמו דפוס פראג ס"ס תתקמ"ו ומתוכה יתבררו דברי וז"ל והמורד על אשתו אם מורד ממזונות לחוד כופין אותו לזון כשמואל ס"פ המדיר או מוסיפים על כתובתה אם היא רוצה ואם מורד רק מתשמיש המטה אמרינן ליה חכמים חייבוך להוציא ואי לא צריך למקרייך עבריינא אבל לא כפינן בשוטים. וכן פי' ר"ח מכח ירושלמי. אבל המורד מן הכל כופין אותו להוציא במילי ובשוטים כיון דמונע ממנה כל ענייני אישות וראיה מפ' החולץ (יבמות לט.) מצוה בגדול לייבם כו' עד לא רצו חוזרים אצל גדול למכפייה ואין פנאי להאריך. ושלום מאיר בר ברוך עכ"ל. הרי להדיא כמו שכתבתי. גם הבעל העיטור בסוף דיני מרד דף ק"ד ריש ע"ג כתב דפסקו רבוותא כשמואל והביא דברי הירושלמי ור"ח דאין כופין אלא היכא דמפרש כופין ע"ש. וכן הסמ"ג בסוף עשין מ"ח כתב דאין לכוף אלא היכא דאיתמר בהדיא וכהירושלמי ור"ח.

סימן כג

ואם כן כיון שמבואר להדיא מדברי מהר"ם והמרדכי ורבינו ירוחם והריב"ש ושאר פוסקים דבמורד מתשמיש או ממזונות לחוד אין כופין בשוטים. והוכחתי שכן דעת

התוספות והרא"ש גם כן וכן משמע מתשו' הרא"ש שהבאתי לעיל סי' י"ב והיינו דמסיים שם ומסתבר שכופין לרב כו' משמע דוקא לרב ס"ל דכופין והיינו דמסיים נמי אבל משום תשמיש לחודיה לא כייפינן והארכתי הרבה בפסקי והסכמתי שאין כופין אלא בבאה מחמת טענה שמפורש להדיא בגמרא סוף פרק הבא על יבמתו (יבמות סה:) דכופין אבל בשום ענין אחר אפילו במורד מתשמיש או באומר איני זן ואיני מפרנס אין כופין דאל"כ הוי ליה למימר שאין כופין אלא בבאה מחמת טענה או במורד ממזונות או מתשמיש אלא ודאי משמע דס"ל להרא"ש דבכל ענין אין כופין במורד ממזונות או מתשמיש אלא בבאה מחמת טענה. ועוד יש להוכיח כן מדבריו שכתב והארכתי הרבה בפסקי והסכמתי שאין כופין אלא בבאה מחמת טענה כו' והרי בפסקיו (שם סי' יא) שהאריך מזה לא הזכיר שום דבר בבאה מחמת טענה אלא ודאי כיון שכתב בסוף דבריו בפסקיו וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כי היכי דלא ליהוי גט מעושה ממילא משמע דאכל הנך שהזכיר לעיל קאי כיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר וא"כ בכולהו אין לכוף. רק לקמן בפסקיו אח"כ גבי דינא דבאה מחמת טענה כתב סתם הך דאיתא בגמרא בבאה מחמת טענה כופין וע"פ אותן הדרכים שהזכיר שם מדברי התוספות ע"ש ודוק כי זה ברור לפענ"ד.

ואם כן הדרא קושיא לדוכתא דהיאך כתב מתחלה בתשובה הנ"ל ולענין כפיה ודאי הוא כמו שכתבת שכופים אותו להוציא כו'.

סימן כד

הנה הקדמנו לך תשובת הרא"ש זו לפי שבישובה יתיישב ג"כ מה שהקשינו לעיל סי' ט' בתשובת הרא"ש אחרת. וכן מה שהקשינו לעיל סי' י' תשובות רמב"ן דסתרי אהדדי וכן מה שהקשינו לעיל סי' י"א תשו' רשב"א דסתרי אהדדי.

ונראה לפע"ד דכך הוא הצעת דברי הרא"ש בתשובה זו שהבאתי לעיל סי' י"ב. והוא שנראה לעין בתחלת דבריו שכתב הרא"ש היינו אם הדין כך שכופין אותו להוציא כו' אלמא שאין הדין ברור שכופין אותו להוציא הרי שפתח דבריו הוא שאין הדין ברור ומ"ש אח"כ ולענין כפיה ודאי הוא כמו שכתבת כו' ר"ל ודאי ע"פ שורת הדין כך הוא כמו שכתבת דלא דמי להיא אמרה מיניה כו' אלא לאיני זן ומפרנס כיון דמונע ממנה מצות עונה ואינו משמש עמה כלל אך לענין כפיה דאיני זן ומפרנס וכן דאיני משמש גופיה ידעת מה שכתב ר"י כו' ומה שפי' ר"ח עליו דאין כופין אלא היכא שמפרש כופין וא"כ לדידיה דוקא במונע ממנה כל עניני אישות אבל משום מזונות או תשמיש לחוד

לא כייפינן לר"ח. והארכתי הרבה בפסקי והסכמתי שאע"פ שנראה עיקר ע"פ שורת הדין כר"י מ"מ כי היכי דלא ליהוי גט מעושה חיישינן לחומרא והסכמתי שאין כופין אלא בבאה מחמת טענה כו' וא"כ גם כאן בטענת גבורת אנשים יש לחוש לחומרא לפי' ר"ח דאין כופין בשוטים אלא בבאה מחמת טענה כך נ"ל המשך דברי הרא"ש בתשובה זו. והוא ממש כמו שכתבתי לעיל לדעתו בפסקיו דאע"ג דלדינא ס"ל עיקר כרב וכר"י מ"מ למעשה חשש לחומרא לדברי ר"ח. וכן מדוקדק עוד מלשונו בתשובה הנ"ל שכתב מה שכתב ר"י ז"ל שרצה לומר כו' משמע דגם ר"י גופיה לא עבד עובדא הלכה למעשה כסברתו רק שרצה לומר כן וכמו שכתבתי לעיל סי' כ"א ולקמן סי' ל"ח דר"י גופיה חש להחמיר כפי' ר"ח. ואף על פי שהרא"ש בפ' הבא על יבמתו (סי' טו) לא כתב דכופין בבאה מחמת טענה אלא כששהתה עמו י' שנים משמע ליה כאן בתשובה דפשוט דחד טעמא הוא דהא טעמא דשהתה עמו י' שנים הוא משום דידוע שהוא עקר א"כ כל שכן בטענת גבורת אנשים. ובאמת פשוט הוא מסברא דדין אחד להם בזה. וכן משמע מלשון המרדכי סוף פרק הבא על יבמתו שהבאתי לעיל סי' כ"א שכתב אף על גב דמשמע הכא דכופין אותו בבאה מחמת טענה אומר הר"ם ז"ל הני מילי דהוי איהו עקר דאין לו תקנה לעולם כו'. וכן הוא בתשו' רמב"ן סי' קל"ט ובתשו' רשב"א סי' תרכ"ח דגם בטענת אינו יכול אין כופין אלא בבאה מחמת טענה והבאתי דבריהם לעיל סי' י' וי"א.

סימן כה

והשתא נמי ניחא מה שהקשינו לעיל דבתשו' הרא"ש כלל מ"ג דין ב' כתב בטענת גבורת אנשים דבעינן באה מחמת טענה והוא נגד התוספות וכל הפוסקים ונגד תשובת ריצב"א עצמה שהביא הרא"ש בקצרה. ועוד הקשינו תשובת רמב"ן סי' קמ"א אתשובת רמב"ן סי' קל"ט דסתרי אהדדי. ובמה שכתבנו יתיישב הכל על נכון דודאי לענין היכא שהוא מודה או לענין נאמנות אפילו אינה באה מחמת טענה נאמנת וכדאיתא בתוס' וכל הפוסקים והיינו לענין דאמרינן ליה להוציא וליתן כתובה דאי הוי מודה היה צריך להוציא וליתן כתובה דלא דמי לאינו יורה כחץ דאע"ג שהוא מודה א"צ להוציא כיון שאינה באה מחמת טענה דהכא אינו מקיים מצות עונה כלל.

ומ"ש בתשובת הרא"ש כלל מ"ג דין ב' ובתשובת הרמב"ן סי' קל"ט דבעינן באה מחמת טענה היינו לענין מה שכתבו שם כופין אותו דלענין כפיה אין כופין אלא בבאה מחמת טענה וכמו שכתבתי לעיל בשם התוס' והרא"ש בפסקיו ובתשו' כלל מ"ג דין י"ב. ויש לדקדק כן מלשון תשובת רמב"ן גופיה סי' קמ"א שכתב וז"ל בטוענת אינו יכול נאמנת

דאינה מעיזה בפניו וכופין אותו לגרש וכ"כ ריב"א והביא ראיה מההיא דאמר שמואל האומר אי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה.
ועוד נראה דהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה ועל דעת כן נשאת לו הלכך אפילו טוענת סתם שאינו יכול יוציאנה בגט וכל שכן בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה עכ"ל. דיש לדקדק דמתחלה כתב וכופין אותו לגרש ואח"כ כתב יוציאנה בגט ולא כתב לשון כופין ועוד שכתב והביא ראיה מהיא בבגדה כו' והתם ודאי אין כופין דהא לא קתני אלא יוציא וכל היכא דקתני יוציא אין כופין וכמ"ש כל הפוסקים והרמב"ן גופיה בכמה דוכתי וכ"כ הרב המגיד פי"ד מה' אישות דין ח' בשם הרמב"ן והרשב"א דכל היכא דתני יוציא אין כופין אלא ודאי ה"ק נאמנת וכופין אותו לגרש במקום שהדין נותן שכופין וכמ"ש מקודם בסמוך בסימן קל"ט דהיינו בבאה מחמת טענה ואח"כ כתב הלכך אפילו טוענת סתם שאינו יכול יוציאנה בגט ולא כתב כופין כיון שאינה באה מחמת טענה.

סימן כו

אך דברי תשובת רשב"א סי' תרכ"ח שהבאתי לעיל סי' י"א עדיין צריכים לי עיון דמשמע מדבריו דאף בבאה מחמת טענה לא כייפינן להוציא בטענת אינו יכול כשיתן כתובה.
וזה הפך דברי תשו' רשב"א סי' אלף רנ"ה ותשו' רשב"א שהביא ב"י ותשו' רמב"ן סימן קל"ט וכל הפוסקים הנ"ל. וגם קשה דהא אמרינן בהדיא בגמרא ס"פ הבא על יבמתו דבבאה מחמת טענה כופין להוציא ויתן כתובה והוא פשוט ומוסכם מכל הפוסקים וא"כ כל שכן הכא דאע"ג דהתם היינו בשהתה י' שנים מ"מ הכא פשיטא דלא צריך י' שנים אלא משום דאז ידוע שאינם יולדים כל שכן הכא שידוע מיד שהוא עקר וכמ"ש לעיל וצ"ע.
וגם קשה דבתשו' רשב"א סי' אלף רל"ו גבי קדושין שלא נמסרו לביאה כתב דכופין אותו להוציא דכיון שהן אסורות מלינשא לעולם מחמתן בין להם בין לאחרים כופין אותו ליתן גט תדע שכן הוא שהרי מי שאינו יכול כופין אותו ליתן גט כל שכן באה מחמת טענה כחוטרא לידא ומרא לקבורה עכ"ל הרי להדיא דאף באינה באה מחמת טענה כופין להוציא בטענת אינו יכול וצ"ע.

סימן כז

וגם קשה לעיל תשובת רשב"א זו דסימן אלף רל"ו מתשובת רשב"א דסימן תרכ"ח דכתב שם דאין כופין להוציא אפילו בבאה מחמת טענה.
ונראה דט"ס הוא בתשובת רשב"א סי' אלף רל"ו שהיה כתוב שהרי מי שאינו יכול כופין אותו ליתן גט כל שהיא באה מחמת טענה וכתב הסופר הראשון ראשי תיבות כל שהיא: - כ"ש ואח"כ כתב הסופר השני כל שכן במקום כ"ש. וראיה ברורה לזה ממ"ש מהר"י קולון סוף שורש קל"ה וז"ל ואם האשה רוצה שישאנה כיון שאינו יכול לכונסה נלע"ד שיכולים לכופו אם היא באה מחמת טענת דחוטרא לידא ומרא לקבורה וכן כתב רבינו שלמה בן אדרת על המקדש קדושין שלא נמסרו לביאה עכ"ל משמע מדבריו להדיא דס"ל להרשב"א דדוקא בבאה מחמת טענה כופין להוציא בקדושין שלא נמסרו לביאה (וכ"כ ב"י סי' קנ"ד בשם מהרי"ק בשם הרשב"א וז"ל כתב מהרי"ק בשורש קל"ה בשם הרשב"א על המקדש קדושין שלא נמסרו לביאה והיא באה מחמת טענה כופין אותו להוציא כו') והרי הרשב"א כתב כל שכן באה מחמת טענה משמע ה"ה לא באה מחמת טענה אלא ודאי ט"ס הוא וצ"ל כמו שכתבתי. ואף על גב דבב"י סי' קנ"ד כתב דמשמע מדברי הרשב"א סי' אלף רל"ו אפילו לא באה מחמת טענה היינו לפי שהיה לפניו נוסח זו שלפנינו בדפוס אבל נראה דט"ס הוא וכמו שכתבתי. וא"כ נתיישב תשובת רשב"א דסי' אלף רל"ו שהוא כדברי שאר תשובות רשב"א דלעיל וכדעת שאר הפוסקים. אך תשובת רשב"א דסימן תרכ"ח נשארה בקושיא.

סימן כח

ואין להקשות א"כ מנ"ל להרשב"א דבעינן באה מחמת טענה גבי כשאינו רוצה לכנסה הא לא נזכר כן בשום מקום וגם הוא נגד הפוסקים שהבאתי לעיל סי' כ"ג דבמונע ממנה כל עניני אישות כופין אפילו אינה באה מחמת טענה. נראה דס"ל להרשב"א כמ"ש בהגהת אשרי ס"פ אף על פי גבי לא רצה לחלוץ ולייבם דכופין אותו וז"ל היינו דוקא בבאה מחמת טענה אבל אי לא באה מחמת טענה לא פר"י עכ"ל.
ומ"מ לענין דינא אין זה נ"ל עיקר שהרי אמרינן בגמרא פ' החולץ סתם דכייפינן ליה ולא הוזכר באה מחמת טענה וכן משמע מדברי כל הפוסקים והטור וש"ע סי' קס"א ס"ד שכתבו סתם כופין אותו ולא הוזכר בדבריהם באה מחמת טענה ולא אשתמיט חד מהפוסקים דלפלוג בהכי. וגם מה שיצא לו להגהת אשר"י כן נ"ל שאינו מוכרח דנראה שהוציא כן מדברי התוס' פ' אף על פי (כתובות דף ס"ד.) סוף ד"ה תבע כו' וז"ל תיקשי

ליה מדתנן בהחולץ חוזרים אצל גדול למכפייה כו'. אי נמי משום דהיא גופה איכא לפרושי בבאה מחמת טענה כו'. ולפענ"ד נראה דאין כוונת התוס' לומר אלא דלהכי לא פריך מהתם משום דאיכא לפרושי בבאה מחמת טענה אבל ודאי לקושטא דמילתא אפי' אינה באה מחמת טענה דינא הכי. וכן מוכח בתוס' ר"פ המדיר ופ' הבא על יבמתו דף ס"ג והרא"ש שם ושאר פוסקים שהקשו מהך דהחולץ דאמרינן למכפייה אהך דהמדיר והוצרכו לתרץ משום דשאני התם שמונע ממנה כל עניני אישות אבל משום תשמיש או מזונות לחוד לא כייפינן ליה אלמא דבמונע ממנה כל עניני אישות אפי' אינה באה מחמת טענה כייפינן ליה דהא בהמדיר ודאי לא מיירי בבאה מחמת טענה. ועוד דבבאה מחמת טענה אפילו נותן לה מזונות כייפינן ליה להוציא כדמוכח להדיא בגמרא ס"פ הבא על יבמתו וכל הפוסקים ע"ש. וא"כ לענין דינא עיקר כתשובת רשב"א של דפוס לפנינו דאפילו אינה באה מחמת טענה כייפינן ליה בקדושין שלא נמסרו לביאה כיון שמונע ממנה כל עניני אישות. ודלא כנראה מדברי מהרי"ק שורש קל"ה דבכה"ג בעינן דוקא באה מחמת טענה וכ"כ ב"י סי' קנ"ד דבכה"ג לא בעינן באה מחמת טענה.

מיהו מ"ש הב"י שם וכן דעת הר"ן והתוס' בסוף נדרים גבי השמים ביני לבינו דאפילו לא אתיא מחמת טענת חוטרא לידא ומרא לקבורה יוציא ויתן כתובה והביאו ראיה לדבר אף על פי שאין נראה כן מדברי הרא"ש שם עכ"ל. אין דבריו נכונים בזה בתרתי חדא דלא נראה שם מתוס' והר"ן כלום דלא מיירי התם מדין זה אלא מטענת אינו יכול וע"כ אין כוונתם שם דכופין להוציא שהרי לא כתבו רק לשון יוציא וכבר מבואר בדברי התוס' ר"פ המדיר ופ' הבא על יבמתו והרא"ש שם ושאר הרבה פוסקים דקי"ל דכל היכא דאמרינן יוציא אין כופין וכן מוכח ממה שהביאו התוס' והר"ן שם ראיה מהוא בבגדו כו' והתם פשיטא דקי"ל אין כופין אף על גב דקתני יוציא וכמו שנתבאר לעיל סי' ט"ו וכ"ג ויתבאר עוד לקמן סי' ל"ח. וגם מ"ש הב"י אף על פי שלא נראה כן מדברי הרא"ש שם אינו נכון דלא נזכר שם בהרא"ש כלום דבר שכנגד זה דלא כתב שם רק כשתובעת כתובתה אינה נאמנת ואין ענין זה לכאן ואדרבה בהרא"ש פ' הבא על יבמתו מוכח להדיא דכופין אפילו אינה באה מחמת טענה כל שמונע ממנה כל עניני אישות וכמ"ש. וראיתי בדרכי משה סי' קנ"ד (אות ז) השיג ג"כ על מ"ש הב"י אף על פי שאין נראה כן מדברי הרא"ש מטעם אחר שאין ממנו השגה ולא הרגיש במה שכתבתי. וז"ל דרכי משה ולא ידעתי למה כתב שאין נ"ל כן מדברי הרא"ש דבכה"ג דלא יוכל לכנסה צריך לגרשה אפי' בלא טענה דהא לא עדיף מאמרה שאין לו גבורת אנשים או שאינו שוכב עמה

דכופין אותו לגרשה אף על גב דלא באה מחמת טענה כמו שמבואר בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב וכל שכן בכה"ג עכ"ל דרכי משה.
ואין מזה השגה דכבר כתבתי לעיל סי' כ"ד דדעת הרא"ש דבגבורת אנשים אין כופין. ואם כן היה נראה לדינא עיקר דהיכא דמונע ממנה כל עניני אישות כופין בשוטים אפילו אינה באה מחמת טענה. אך למעשה צריך עיון כיון דבהגהת אשר"י כתב דאין כופין אלא בבאה מחמת טענה וכן פסק מהרי"ק שורש קל"ה וגם בתרומת הדשן סי' ר"כ הביא דברי הגהת אשר"י בסתם משמע דס"ל הכי לדינא ואם כן יש להחמיר באיסורא דאורייתא דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים דהא חזינן דהתוס' והרא"ש אף על גב דס"ל עיקר לדינא דכל היכא דקתני יוציא כופין אפ"ה חששו לחומרא לפי' ר"ח דאין כופין כיון שלא נמצא ראיה ברורה כי היכי דלא להוי גט מעושה וכמ"ש לעיל א"כ כל שכן הכא. וא"כ בהך דהחולץ ודאי כייפינן ליה לחלוץ אפי' אינה באה מחמת טענה כי כן דעת רוב הפוסקים וכן נראה עיקר וכמ"ש למעלה והכא לא שייך גט מעושה אבל בקדושין שלא נמסרו לביאה וכן המקדש בענין שצריך להוציא צ"ע למעשה אם לכופו בשוטים.
ועוד די"ל דאפילו למ"ד בטענת אינו יכול כופין מ"מ במורד אין כופין וטעם הדבר משום דבמורד יש תקנה אולי יתחרט אח"כ. וכן מוכרח לומר לפי מה שמוכרח לעיל מכמה תשובות רשב"א דבטענת אינו יכול בבאה מחמת טענה כופין ובסי' אלף קצ"ב כתב הרשב"א בתשו' וז"ל ומיהא נמי משמע דאפי' באה מחמת טענה אין כופין אותו בשוטים לגרש אלא שכותבים עליו אגרת מרד ומוסיף לה על כתובתה וכמו ששנינו וכן המורד על אשתו מוסיפים לה על כתובתה ג' דינרין כו'. ומיהו יוציא ויתן כתובה דקאמרינן בכל דוכתא אומרים לו להוציא ואם רצה להוציא יוציא ויתן כתובה ואם לא רצה להוציא אין כופין אותו להוציא שאין כופין אלא לאותן ששנינו במשנה המדיר מוכה שחין וחביריו וכן מי שנשא את הפסולות לו וכמ"ש אין מעשים אלא לפסולות וכן מי ששהה עם אשתו י' שנים ולא ילדה ואין לו בנים מאשה אחרת ומשום פריה ורביה אבל כאן אין כופין להוציא בשוטים אלא שכופין ליתן לה כתובתה כו' עכ"ל. וצריך להתיישב בדבר. מיהו בבאה מחמת טענה כופין בשוטים להוציא היכא דמונע ממנה כל עניני אישות. אף שבתשו' רשב"א זו דסי' אלף קצ"ב לא נראה כן יחיד הוא נגד כל הפוסקים שהבאתי לעיל ובטל ברובא דרובא ובפרט שדבריהם עיקר אפילו אינה באה מחמת טענה וכמ"ש לעיל וגם בתשו' אחרות שהבאתי לעיל פסק הוא עצמו כן וכן עיקר.
ומ"מ לענין טענת גבורת אנשים יהיה איך שיהיה כיון שתשו' רשב"א סותרות זו את זו ודאי דלא סמכינן אתשו' רשב"א לקולא אלא לחומרא ובפרט שדעת רוב וכמעט כל

הפוסקים כן לחומרא. ועוד די"ל דהרשב"א לא דקדק בדבר וכתב כופין וכוונתו כופין במילי וכמו שפירש מהר"ל ן' חביב דברי הרא"ש וטור כן ואף על פי שכתבתי לעיל סי' י"ג שאין דברי מהר"ל ן' חביב נכונים בזה היינו מכח כל הקושיות שהקשיתי לעיל שאי אפשר לפרש דברי הרא"ש וטור כן. וגם משום שאפשר ליישב דברי הרא"ש וטור בענין אחר וכמו שכתבתי לעיל. אבל מ"מ דברי הרשב"א אפשר לפרש כן. ותדע שהרי הב"י סי' קנ"ד הביא תשו' רשב"א אחת וז"ל אבל באינו יכול כופין אותו להוציא ואפילו בלא טענה כו' ואפילו באומר הוא בבגדו והיא בבגדה כופין אותו להוציא כל שכן מי שאינו נזקק לה כלל עכ"ל. הרי דבהוא בבגדו כו' נמי כתב כופין והתם ודאי ליכא למ"ד דכופין בשוטים וכמ"ש כל הפוסקים וכל האחרונים בכמה דוכתי וכן הרשב"א גופיה בתשו' סי' אלף קצ"ב ובכמה דוכתי דהיכא דקתני יוציא אין כופין בשוטים וכ"כ הרב המגיד פי"ד מהלכות אישות דין ח' בשם הרמב"ן והרשב"א דבכל מקום שאמרו יוציא אין כופין. אלא ודאי לא נחית הרשב"א השתא להכי ולשון כופין דנקט היינו במילי.

ומדברי הרב בדרכי משה שהבאתי לעיל נראה דיש להורות למעשה בקדושין שלא נמסרו לביאה וכה"ג דיש לכופו להוציא אפילו לא באה מחמת טענה וגם בהג"ה סי' קנ"ד כתב סתם אם קידש אשה ואסורה להנשא לו ולאחרים כופין אותו להוציא עכ"ל ולא הזכיר באה מחמת טענה. ולפע"ד נראה למעשה כמו שכתבתי. גם הרב גופיה כתב בסי' קס"ה ס"א אם אומר שאינו רוצה להתייבם ולא לחלוץ כופין אותו ודוקא בבאה מחמת טענה עכ"ל הרי דאפילו גבי חליצה צריכה לבוא מחמת טענה וכל שכן גבי גט כדאיתא בכל הפוסקים וא"כ דברי הרב סותרים זה את זה וצ"ע.

סימן כט

העולה מכל זה שכתבתי דאפילו במונע ממנה כל ענייני אישות אין לכוף בשוטים אלא בבאה מחמת טענה מיהו בבאה מחמת טענה יש לכוף אפילו בתשמיש לחוד וכמוכח בגמ' ס"פ הבא על יבמתו וכמו שכתבתי כל הפוסקים וכמ"ש למעלה. וא"כ גם בטענת גבורת אנשים בבאה מחמת טענה כופין אותו בשוטים להוציא אבל באינה באה מחמת טענה אין כופין. וכן פסק להדיא בתשובת ריב"ש דאין כופין בטענת גבורת אנשים והביא שם כמה ראיות ע"ש.

וכן מוכח בתשו' בנימין זאב סי' קכ"ו דבריש התשובה הביא בסתם דברי התוס' והר"ן שלהי נדרים דבטענת אינו יכול מהימנא ויוציא ויתן כתובה אפי' לא אתיא מחמת טענה כו' ואח"כ כתב וה"נ בנדון זה דבאה מחמת טענה נאמנת אלא ודאי לא כתב אח"כ מחמת

טענה אלא משום דבעי למימר אח"כ דכופין בשוטים כתב מתחלה דבאה מחמת טענה אבל בלא כפיה בשוטים פשיטא דס"ל להבנימין זאב לדינא דאינה צריכה לבוא מחמת טענה. והא ראיה שגם אח"כ קרוב לסוף התשובה הביא דברי התוספות דשילהי נדרים בשם ריצב"א דאפילו בלא טענה יוציא ויתן כתובה בטענת אינו יכול ולא כתב שם לא לפני זה ולא אח"כ שום דבר נגד זה.

ואף על גב דידוע דאין לסמוך על תשובת בנימין זאב אלא בדבר שברור שדבריו נכונים שרוב דבריו מעורבבים ומבלבל דבריו שלא במשפט ברוב המקומות וגם בתשובה זו בלבל דבריו בכמה עניינים שכתב שם ריש דף כ"ו גבי טענת אינו יכול וז"ל ואף על גב דאינה מצווה על פריה ורביה כדאיתא בשילהי הבא על יבמתו מ"מ כיון שבאה מחמת טענת חוטרא לידא ומרא לקבורה טענתה טענה מעלייתא היא וה"נ בנדון זה דבאה מחמת טענה דהיא והוא ידעי בה חזקה דרב המנונא ונאמנת עכ"ל. ודברים אלו אינם נכונים דפשיטא דלענין נאמנות אפי' אינה באה מחמת טענה נאמנת בטענת אינו יכול. והא דאמרינן בשילהי הבא על יבמתו זיל לא מיפקדת היינו משום דהתם מיירי שטוענת שאינו יורה כחץ אם כן הוא מקיים מצות עונה מה שאין כן בטוענת אין לו גבורת אנשים.

גם מה שכתב הבנימין זאב שם וז"ל נראה לענ"ד דכופין אותו להוציא דלא גרע ממי שאמר איני זן ואיני מפרנס כו' וכופין אותו בשוטים כיון שעושה עמה שלא כדין כדאמרינן ביבמות פרק החולץ דהיכא דאינו רוצה לייבם דחוזרין אצל גדול למכפייה וע"כ דבשוטים כייפינן ליה דבדברים לא יוסר עבד והיינו טעמא דכופין בשביל שמונע ממנה תשמיש ומזונות והיינו דמונע ממנה כל ענייני אישות משמע מהכא דכל מה שמוטל על האדם לעשותו מן הדין ואינו רוצה כופין אותו לעשותו עכ"ל. ודברים אלו מעורבבים דאדרבה אם נאמר דבטענת אינו יכול כופין א"צ לטעמא דמונע ממנה כל ענייני אישות והתוס' והפוסקים שכתבו הך טעמא לא כתבוהו אלא לפי' ר"ח דבמזונות לחוד (לא כייפינן). גם שאר דבריו מבולבלים ומקולקלים ונלאיתי להעתיקם ולהשיג עליהם אך המעיין שם יראה שכדברי כן הוא. מ"מ בענין זה שנראה מדבריו שאין כופין בטענת גבורת אנשים אלא בבאה מחמת טענה וכ"כ עוד שם בדף ר"ח ע"ב וז"ל ה"נ י"ל כיון דאין לו גבורת אנשים והיא באה מחמת טענה בעינא חוטרא כייפינן ליה להוציא כו' עכ"ל בזה נראה כדבריו וכמו שהוכחתי למעלה מדעת הפוסקים ומן הסברא.

סימן ל

וכיון שנתבאר לענין הדין שאין כופין בשוטים בטענת גבורת אנשים אלא בבאה מחמת טענה א"כ לא צדקו דברי מהר"ר יוסף מורו של ר"ש כהן שהבאתי לעיל סי' י"ד מצד הדין. ואבוא להשיג על דבריו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ואף על פי שמהר"ר שלמה כהן בתשובת ספרו השלישי סי' מ"ד קלסיה לרביה וכתב וז"ל והנה ראיתי לרב הגדול מורי ורבי זלה"ה שכתב ופסק בפשיטות ותפס במושלם שכופין בשוטים להוציא כמו שיוכל המעיין לראות ומי שיעיין בדברי חכמתו יראה שבאו מצודקים במאזני השכל עם כל צדדי האמת והצדק מ"מ אפילו לגברא דכותיה לא חניפית.

מה שרוצה להוכיח מתחלה דהטור ס"ל דבגבורת אנשים כופין בשוטים צדקו דבריו בצד זולת צד. שודאי כדבריו כן הוא בזה דכוונת הטור הוא כן ודלא כמהר"ל ן' חביב בכוונת דברי הטור וכמו שכתבתי לעיל סי' י"ג אבל מ"מ אין מדברי הטור ראיה דאיהו אזיל לטעמיה דכתב דאיני זן ומפרנס נמי כופין בשוטים וכמש"ל סי' ט"ו וגבורת אנשים דמי לאיני זן ומפרנס וכדאיתא להדיא בתשובת הרא"ש כלל מ"ג דין י"ב שהבאתי לעיל סי' י"ב. אבל לפי מה שכתבתי למעלה סי' י"ח וסי' כ"ג דדעת התוס' והרא"ש והרי"ף ור"ח ובעל העטור ומהר"מ והמרדכי ורבינו ירוחם ושאר הרבה פוסקים דגם באיני זן ואיני מפרנס אין כופין בשוטים הוא הדין בגבורת אנשים. וכן הוכחתי לעיל סי' כ"ה מתשובות הרמב"ן ורשב"א. ועל כן נראה עיקר לדינא בזה כמהר"ל ן' חביב (וכ"כ בתשו' מהר"ר אליהו ן' חיים סימן ס"ג ע"ש).

סימן לא

עוד כתב מהר"ר יוסף וז"ל ומה שכתב מהר"ל ן' חביב וז"ל עוד סברא שלישית כפי הנראה היא סברת הר"ן ז"ל שכתבתי למעלה יוציא ויתן כתובה ופירושו בהכרח מבקשים על הגט וכופין על הכתובה דומיא דההיא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה שהביא הרב ז"ל שהדין שיתן כתובה על כרחו והדין שיתן גט אם ירצה כמו שאמר הרב ז"ל בכתובות פ' המדיר עכ"ל. ואני עיינתי בפי' הר"ן להלכות פ' המדיר (לו.) ולא מצאתי ושמא בחדושיו דכתובות כתב כן. אבל אין משם כ"כ ראיה דדוקא בההיא דהוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה דוקא פירש הר"ן דמבקשין על הגט ולא כופין דהא מקיים מצות עונה אף על פי שהוא בבגדו כו' אבל באומרת שאין לו גבורת אנשים דמהימנא מדרב המנונא דין הוא לכופו להוציא וליתן כתובה משום דלא מקיים מצות עונה כלל ולמה נכנסה לחופה עכ"ל מהר"ר יוסף.

ואני עיינתי בפי' הר"ן להלכות בס"פ המדיר (שם) ומצאתי שכתב להדיא דהיכא דלא קתני בהדיא כופין אין כופין בשוטים ודכל הנהו דהמדיר וכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה לא משמע כפיה על הגט אלא במקום דאתמר בהדיא כופין ומשמע התם טעמיה דלא ליהוי גט מעושה שפסול מן התורה וכדאיתא בתוס' ר"פ המדיר ושאר פוסקים שהבאתי לעיל וא"כ פשיטא דהוא הדין דהוא בבגדו כו' אף על גב דקתני יוציא אין כופין וא"כ פשיטא דגם מ"ש הר"ן סוף נדרים גבי טענת אינו יכול יוציא אין כופין שהרי לא כתב שם הר"ן רק יוציא ויתן כתובה. גם מה שהביא שם הר"ן בסוף נדרים ראיה מהוא בבגדו כו' מוכח דבטענת אינו יכול אין כופין דהא פשיטא דבהוא בבגדו כו' אין כופין כיון דלא קתני אלא יוציא וכדמוכח בכל הפוסקים. וזהו ברור דעת מהר"ל ן' חביב ומהר"ר יוסף לא ירד לסוף דעתו בזה.

ומ"ש מהר"ר יוסף דדוקא בההוא דהוא בבגדו כו' אבל בשאומרת שאין לו גבורת אנשים דין הוא לכופו כיון דלא מקיים מצות עונה כו' לא נהירא דא"כ תיקשי ליה המדיר את אשתו מתשמיש המטה דקי"ל נמי דאין כופין וכמ"ש הרא"ש והטור גופיה בסי' ע"ב וכן במורד מתשמיש שהוכחתי לעיל סי' כ"ג מדעת רוב הפוסקים דאין כופין הא לא מקיים מצות עונה. אלא ודאי כמו שכתבתי לעיל דמשום תשמיש או מזונות לחוד אין כופין כיון דלא אתמר בהדיא בהו כופין ואדרבה כל היכא דליכא ראיה ברורה אמרינן דאין כופין.

סימן לב

עוד כתב מהר"ר יוסף שם וז"ל ומ"ש עוד מהר"ל ן' חביב וז"ל ראיה לזה כי הדין בנדון שלפנינו הוא כדין הג' נשים לפי משנה ראשונה (נדרים צ:) כיון שהוא נלמד מדיוק אותה משנה וכבר פסקו רוב הפוסקים כו' בכל מקום שהוזכר יוציא ויתן כתובה אין כופין על הגט זולתי במקומות כו' א"כ בנדון שלפנינו אין כופין עכ"ל. והא נמי ליתא במחילה מכ"ת דמידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא דאע"ג דבדין ג' נשים לפי משנה ראשונה אמרינן יוציא ויתן כתובה דהכי תנן בראשונה ג' נשים יוצאות ונוטלות כו' דנאמנות הן למשנה ראשונה אמרינן יוציא ויתן כתובה אף על גב דחזרו לומר אינה נאמנת דוקא ביורה כחץ כדפרישית אבל בטוענת אין לו גבורת אנשים לעולם נאמנת היא מי אמר לו דהא דנאמנת היינו דיבקשו על הגט ולא שיכופו על הגט נימא דלמשנה ראשונה הא דנאמנת בטענת אינו יורה כחץ היינו לבקש על הגט אבל בטענת אין לו גבורת אנשים דמהימנא היינו דמהימנא וכופין אותו דהאי כדיניה והאי כדיניה דודאי כיון שאין לו

גבורת אנשים מבטלה ממצות עונה לגמרי וא"כ דין הוא לכופו בגט. ועוד דאפילו אם תמצא לומר דדין זה דטוענת דאין לו גבורת אנשים הוא נלמד מדיוק אותה משנה דג' נשים יוצאות וכו' מי אמר לו דדין ג' נשים דתנן יוצאות היינו מבקשים להוציא נימא דיוצאות ונוטלות כתובה דתנן היינו דכופין אותו על הגט דהא טמאה אני לך בכהן מיתוקמא שאשתו נאנסה ואונס בכהן אסור ואומרת לו שטמאה היא לו ולכן כופין אותו לגרש. וכן נראה ממ"ש הר"ן ז"ל בפירוש ההיא מתני' דנדרים (ד"ה נטולה) וז"ל ומש"ה כופין אותו להוציא וליתן כתובה עכ"ל משמע בהדיא דיוצאת ונוטלת היינו כופין אותו להוציא. וכן נראה מלשון רש"י ז"ל שכתב וז"ל יוצאת בעל כרחו של בעל עכ"ל והיינו כדפרישית. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וז"ל ולולא שאנו חוששים שמא עיניה נתנה באחר היינו מגרשים אותה ממנו והיינו מחייבים אותו כתובה כו' ואין כופין על הגירושין בשום פנים עכ"ל. ולשון היינו מגרשים דקאמר היינו מגרשים אותו בע"כ. וכן מדקאמר למשנה אחרונה ואין כופין על הגירושין משמע דלמשנה ראשונה כופין והיינו נמי כדפרישית עכ"ל מהור"ר יוסף ז"ל.

ואני אומר במחילה מכבודו דהא כל עיקר כוונת הר"ן וכל הפוסקים הוא דכל היכא דלא אתמר בהדיא כופין אין כופין משום שפסקו כהירושלמי (גיטין פ"ט ה"ט) דאין מעשין אלא לפסולות אבל בעלמא אין כופין אלא היכא דאתמר בהדיא משום דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים ומשום הכי הוציאו בירושלמי ובפוסקים אפילו לשון יוציא שבמשנה ובברייתא וגמרא מפשוטו ופירשו דיוציא היינו בלא כפיה וא"כ הכא נמי כיון דלא אתמר בהדיא בהך דג' נשים דכופין פשיטא דאין כופין דלא ליהוי גט מעושה. וכ"כ התוס' ר"פ המדיר ופ' הבא על יבמתו דכל היכא דלא אתמר בהדיא כופין אין לכוף לשום אדם לגרש ולעשות מעשה עד שנמצא ראיה ברורה דהא אמרינן גט מעושה בישראל שלא כדין פסול ואין להתיר אשת איש מספק עכ"ל וכן הוא בשאר הרבה פוסקים בכמה מקומות.

ועוד דהא פשיטא דהך דהשמים ביני לבינו אפילו למשנה ראשונה אין כופין בשוטים דהא במשנה דנדרים לא איירי בבאה מחמת טענה וכמ"ש רוב הפוסקים ובאינה באה מחמת טענה פשיטא דאין כופין כיון דמקיים מצות עונה אלא שאינו יורה כחץ וכדמוכח בגמרא ס"פ הבא על יבמתו וכדאיתא בכל הפוסקים. וא"כ ע"כ מאי דקתני במתניתין דנדרים יוצאות ונוטלות כתובה אין פירושו כופין דהא כיילינהו בחדא דקתני ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה כו' ואינו עולה על דעת מוהר"ר יוסף ז"ל לומר דהא דתנן במשנה ג' נשים יוצאות כו' פירושו כופין.

ומה שהביא מוהר"ר יוסף ז"ל מלשון הר"ן שכתב במתני' כופין אותו להוציא פשיטא דהר"ן סירכא דלישנא נקט ולא נחת השתא לומר דין כפיה בשוטים וסמך עצמו אמ"ש עיקר דין זה בס"פ המדיר ע"ש. וכן מה שהביא מלשון רש"י והרמב"ם נמי לאו ראיה היא דפשיטא דמחייבינן ליה להוציא ואמרינן ליה שרי למקרייך עבריינא אם לא תוציא ומגזמינן ליה בכל מה דאפשר עד שיגרש אבל לא כייפינן ליה בשוטים משום גט מעושה. ובלא"ה נמי אין מדברי רש"י והרמב"ם ראיה כלל די"ל דהרמב"ם לטעמיה אזיל דס"ל דכל היכא דקתני יוציא כופין וכדעת ר"י בתוס' ר"פ המדיר ובפוסקים וכ"כ הרב המגיד פי"ד מהלכות אישות ה"ח וז"ל ודע שלדבריו כל מקום שהזכירו חכמים יוציא ויתן כתובה ר"ל שכופין הבעל להוציאה ולתת לה כתובה וכ"כ הוא ז"ל בפירוש המשנה שלו כו'. ויש מי שאומר שאין כופין ליתן גט אלא באותן שהזכירו חכמים כפיה בפירוש אבל בכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה ולא הזכירו כפיה פירושו שכופין אותו לתת כתובה ומבקשין ממנו לתת גט וזהו דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ושמור אלו העיקרים וזכור אותם עכ"ל. וא"כ י"ל שגם דעת רש"י כן וכמ"ש הרא"ש פ' הבא על יבמתו דס"ל לרש"י דכל היכא דקתני יוציא היינו בכפיה וא"כ לדידן דקי"ל כהרמב"ן והרשב"א ושאר כל הפוסקים דכל היכא דקתני יוציא אין כופין וכמ"ש למעלה א"כ פשיטא דבהך דג' נשים דקתני יוצאות אין כופין. ואף על גב דבאומרת טמאה אני לך היינו כופין להוציא דכהן אסור בטמאה היינו משום שמעשין לפסולות ולא נחית התנא השתא לאפלוגי בזה דהתנא לא בא השתא לומר אלא דג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה ע"פ דברי עצמן אבל בטמאה פשיטא דהדין פשוט בעלמא דמעשין לפסולות.

ועוד נראה ברור דנהי דפשיטא דבטמאה ודאי כופין מ"מ בהיא אומרת טמאה אני לך מאן לימא לן דכייפינן ליה בשוטים למסמך עלה בהא דהא למשנה אחרונה מותר אפילו לקיימה עד שתביא ראיה לדבריה וא"כ אף למשנה ראשונה היינו ככל יוציא ויתן כתובה דהיינו דאסור לדור עמו ומדינא יוציא ויתן כתובה אבל מאן לימא לן דכייפינן ליה בשוטים אי לא בעי למהימנה וזה ברור.

ומ"ש מוהר"ר יוסף ז"ל דנהי דהך דג' נשים מיירי שאין כופין מ"מ בטענת גבורת אנשים דמהימנא היינו דמהימנא וכופין אותו דהאי כדיניה והאי כדיניה כו'. כבר נתבאר דליתא דכיון דטעמא דלא כייפינן בהך דג' נשים כיון דלא אתמר בהדיא לא כייפינן דלא ליהוי גט מעושה א"כ גם בטענת גבורת אנשים דנלמד מהך מתני' דג' נשים ודאי אין מפורש בו יותר דכופין מהך דמתני' והלכך אין כופין.

סימן לג

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל וז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל בתשובה סי' קל"ט וז"ל ולפי מה שנאמר בגמרא נראה דהשמים ביני לבינך הוא שמפרש שאינו יורה כחץ וכן פירש הגאון ז"ל ולומר שאין אדם יודע ביניהם אלא השמים ולפיכך היא רוצה להתגרש ממנו ולהנשא לאחר שיהיו לה בנים ממנו ובראשונה היו אומרים שהיא נאמנת בכך וכופין הבעל להוציא וליתן כתובה עכ"ל. הרי שכתב בפירוש דלמשנה ראשונה כופין להוציא ויתן כתובה וסתם כופין אליבא דכ"ע היינו בשוטים. וא"כ ילפינן מינה לטוענת שאין לו גבורת אנשים היינו לכופו לגרש עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל.

ואני אומר אמת שכ"כ הרמב"ן שם בתחלת התשובה אבל אשתמיטתיה מ"ש הרמב"ן שם אח"כ בסוף התשובה וביאר דבריו דמ"ש בריש התשובה כופין היינו בבאה מחמת טענה והבאתי דבריו לעיל סי' י'. ואדרבא מתשובה זו מוכח דס"ל להרמב"ן דאין כופין בטענת אין לו גבורת אנשים אלא בבאה מחמת טענה וכמ"ש לעיל. גם מסיים הרמב"ן שם בתשובה על ענין אחר וז"ל וסוף דבר שעמוק ותלוי בגדולי עולם ואל תכניס עצמך בין המצרים לכוף ולהוציא אשה מבעלה כו'. גם בתשובת הרמב"ן סי' קל"ח כתב וז"ל וכלל זה יהא מסור בידך שאין כופין לגרש אלא באלו בלבד ששנויים במשנה והנושא פסולות כו' אבל במקום אחר כלל לא. ואם כפאוהו לגרש הרי זה גט פסול כו'.

סימן לד

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל שם להביא ראיה מתשובת הרא"ש כלל מ"ג דין י"ב והבאתי דבריו לעיל סי' י"ד בקצרה וכבר סתרתי למעלה כל דבריו מצד הדין.

וגם מצד הלשון של תשובת הרא"ש אין דבריו נכונים שהרי הרא"ש בתשוב' בתחלת דבריו כתב היינו אם הדין כך שכופין אותו להוציא כו'. אלמא דמספקא ליה. וכן דוחק לומר דמ"ש הרא"ש ולענין כפיה כו' קאי אמילתא אחריתא לגמרי ולא אשאלה דמיירי מינה. וכן דוחק לומר שנחסר לשון השאלה בתשובת הרא"ש.

גם מ"ש שם מוהר"ר יוסף וז"ל וכן נמי ממ"ש בסוף התשובה ודינא דמאיס עלי ידעת כו' חכמי אשכנז כו' ולא הוזכר בשאלה שאותו חכם השואל שאל כלל בדין מאיס עלי אלא ע"כ שהשואל שאל מהרא"ש שאר שאלות ולא הוזכר בשאלה עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל.

ואני אומר אי משום הא לא איריא דאע"ג דלא הוזכר כלום בלשון השואל שבכלל מ"ג דין י"ב מ"מ הרי השאלה מבוארת בכלל ההוא דין ו' וז"ל וששאלת אשה שיש לה בנים עם בעלה ואמרה מאיס עלי אם כופין לגרש כו'. ואף על פי ששם בדין ו' כבר השיב הרא"ש

כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אין לכוף מ"מ חזר והשיב כאן ולחדש שלענין ממון דנין כן באשכנז אבל אין כופין להוציא כדברי ר"ת וגם בטוליטל"ה נהגו שאין כופין וע"ש.

סימן לה

עוד הביא מוהר"ר יוסף ז"ל שם ראיה מתשובת הרא"ש כלל מ"ג דין ד' ואין משם ראיה דלא כתב שם אלא בשהתה עשר שנים ובאה מחמת טענה דהוזכר כפיה בגמרא היינו בשוטים וזה פשוט וא"צ לפנים. ועוד דאפילו תימא שדעת הרא"ש שם כן להלכה מ"מ לא עדיף ממה שכתב בפסקיו דלמעשה כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אין לעשות מעשה ולכוף בשוטים וכמ"ש לעיל סי' י"ח.

סימן לו

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל שם וז"ל והריב"ש כתב וז"ל אמנם אם היא תאמץ לבבה ולא תרצה להיות עמו עוד אין חוסמין אותה כל שאמרה כן בב"ד ובפני בעלה ויוציא ויתן כתובה דומיא דהמדיר את אשתו מתשמיש המטה דאמרינן עלה בגמ' פ' אף על פי (כתובות סא:) יוציא ויתן כתובה לא שיהיו כופין על הגט שכבר הסכימו כל האחרונים ז"ל דבכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה אין כופין על הגט כו' עד זולתי באופן ששנינו בפ' המדיר (כתובות עז.) ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין וכו' וכן בשהתה עמו י' שנים ולא ילדה כדמפרש התם וכן בההיא דאמר רב (שם) איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה משמע התם דבכפיה קאמר כו' עד הלכך כל היכא דלא מפרש ביה כופין אין כופין על הגט עכ"ל. ותמהני על פה קדוש שכתב ויוציא ויתן כתובה דומיא דהמדיר את אשתו מתשמיש המטה דמה ענין מדיר את אשתו מתשמיש לטוענת שאין לו גבורת אנשים התם טעמא רבה איכא היום או למחר יתיר נדרו ויקיים מצות עונה אבל בנדון דידן שאינו יכול ומבטל ממנה עונתה דין הוא שנכוף אותו. ותמהני שהאריך בלשונו להביא ראיות שבכל מקום שאמרו חז"ל יוציא ויתן כתובה היינו מבקשין על הגט וכופין על הכתובה כאילו הוזכר בדברי חז"ל בטוענת שאינו יכול יוציא ויתן כתובה והלא דין נדון דידן לא הוזכר בדברי חז"ל אלא שהפוסקים אחר חתימת הגמ' כתבו דנאמנת מההיא דרב המנונא וכיון דמהימנא כופין אותו להוציא כדפי' לעיל עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל.

ואני אומר כל דבריו אלה נדחים מכח מה שכתבתי לעיל ותמיהתו על הריב"ש אינה תמיהה כלל ודברי הריב"ש נכונים וברורים דכיון דכל הפוסקים האחרונים הסכימו

דכל היכא דלא אתמר בהדיא כופין אין כופין על הגט והרוצה לכוף עליו להביא ראיה דכופין כי היכי דלא ליהוי גט מעושה ומשתרי אשת איש לעלמא א"כ ה"ה הכא כיון דלא אתמר בהדיא ואין כאן ראיה ברורה אין לכוף ואף על גב שלא נזכר כאן יוציא ויתן כתובה מ"מ גם כופין לא נזכר ועל הרוצה לכוף עליו להביא ראיה דהא בלשון יוציא אין הכרח שפירושו דוקא שלא לכוף וכדאיתא בכל הפוסקים דמשמע הכי ומשמע הכי ואדרבא יש פוסקים כתבו דמשמע דוקא כופין ואפ"ה אמרינן כיון דלא אתפרש בהדיא אין כופין כל שכן בהך דינא דגבורת אנשים כיון דלא אתמר בהדיא כופין דאין כופין.
ומ"ש מוהר"ר יוסף ז"ל דמה ענין מדיר את אשתו מתשמיש לטוענת שאין לו גבורת אנשים כו' אומר אני אפילו לו יהי כדבריו דלא דמי להדדי מ"מ מייתי הריב"ש שפיר ראיה מהתם דכי היכי דהתם דאמרינן יוציא ופירשו המפרשים דאין לכוף כיון דלא אתמר בהדיא מטעם דלא ליהוי גט מעושה אם כן ה"ה כאן. וכן מבואר להדיא בתשו' ריב"ש עצמה למעיין שם. ועוד אמאי לא דמי דמה בכך שהיום או למחר יתיר נדרו אנן ודאי לא אמרינן בהמדיר דיוציא אלא כשאין מתיר נדרו וא"כ מה חילוק יש. ומ"ש מוהר"ר יוסף ז"ל וכיון דמהימנא כופין אותו להוציא כדפי' לעיל וגם לקמן כבר כתבתי כמה פעמים דהא בהא תליא כיון דנאמנת כופין.
ודבריו אלו תמוהין בעיני דמה ענין נאמנות לכופין ענין נאמנות לא שייך אלא היכא דאיכא הכחשה דאמרינן דנאמנת והוה כאילו הבעל מודה ואנן הכי קאמרינן דאפילו היכא דהבעל מודה אין כופין דומיא דהמדיר את אשתו דאע"ג דהבעל מודה וכן במורד מתשמיש שהבאתי לעיל שדעת רוב הפוסקים דאין כופין והיינו פשיטא אף על גב שהבעל מודה ומטעמא דמשום תשמיש או מזונות לחוד לא כייפינן וכמו שנתבאר לעיל.
עוד האריך בתשו' מוהר"ר יוסף ז"ל שם להקשות על דברי הריב"ש ונלאיתי להעתיק דבריו ולהשיג עליהם אמנם המדקדק בכל מה שכתבתי יראה לעינים שכל דבריו אינם נכונים ודברי הריב"ש ברורים וגם ראיית הריב"ש מר"ח והרא"ש ברורה ע"פ הדברים שכתבתי למעלה.

סימן לז

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל שם וז"ל גבי מ"ש הריב"ש בשם הרשב"א שכתב מבקשים מן הבעל לגרש ואין כופין אותו תשובה זו אינו נמצא אצלנו אלא ב' תשובות אחת דכופין סתם לכ"ע ואחת כופין אלא שכתב אח"כ דיש לחוש לדברי הירושלמי וכדאי

הוא הגאון רבינו נתן בעל הערוך (ערך שמים) וסמ"ג (עשין מח) לסמוך עליהם במה שפירשו הירושלמי באופן שלא יחלוק אגמרא דידן עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל.
ואני אומר שאין דבריו נכונים שאפילו לו יהי כדבריו שתשובה זו דהרשב"א אינה נמצאת אצלנו מ"מ ודאי הריב"ש נאמן אצלנו בזה ובפרט שהיה קרוב לזמן הרשב"א. ועוד שאותה תשובה ממש ככתבה ולשונה שהביאה הריב"ש העתיקה הב"י בסי' קנ"ד ממש כמו שהיא מועתקת בריב"ש וכן העתיקה מוהר"ר משה אלשקר בתשו' סי' פ"ח וכתב שהובאה תשובה זו בספר א"ח להלכה וידוע שהיה להב"י תשו' רשב"א כתיבת יד כמו שהוא מביא בהקדמת ספרו ב"י. ועוד דהרי אדרבא תשובה זו נמצאת אצלנו בסימן תרכ"ח והבאתיה לעיל סי' י"א ואדרבה תמהתי לעיל סימן כ"ו אמה שנראה מדבריו שאין כופין אפי' בבאה מחמת טענה. ואפשר הוה משמע ליה למוהר"ר יוסף ז"ל מדכתב הרשב"א כופין אותו מיד כו' דהיינו כופין. אבל זה טעות דהרי כתב כופין אותו מיד או להוציא או ליתן כתובה לפי שאין כופין אלא לאותן שבפ' המדיר כו' וגם אח"כ כתב כופין או להוציא או ליתן כתובה כו' א"כ מבואר להדיא דאם נותן כתובה אין כופין והיינו ממש כמ"ש הריב"ש על שמו. וזהו פשוט ג"כ דאפילו היכא דאין כופין בשוטים על הגט מ"מ כופין על הכתובה דהא קתני יוציא ויתן כתובה דדוקא להוציא אין כופין דלא ליהוי גט מעושה אבל לענין ממונא כופין וזה מבואר בתשו' מהר"מ דפוס פראג סימן תקע"ד ובמרדכי ובהגהת אשר"י ר"פ המדיר ובר"ן ס"פ המדיר ובתשו' רמב"ן סי' קל"ח שהבאתי לקמן סי' ל"ח ובתשו' רשב"א סי' תרכ"א וסי' אלף קצ"ב שהבאתי לעיל סי' כ"ח וכ"כ הרב המגיד פי"ד מה' אישות והבאתיו לעיל סי' ל"ב דכל היכא דקתני יוציא אין כופין על הגט וכופין על הכתובה וכן הוא בשאר פוסקים בכמה דוכתי א"כ הרי מבואר גם בתשובת רשב"א של דפוס שלפנינו להדיא כמ"ש הריב"ש על שמו. ואותה תשובה שכתובה בסי' אלף רנ"ה סתם כופין כבר הוכחתי למעלה סי' כ"ה דהיינו בבאה מחמת טענה. וגם קרוב הדבר שאינה מתשובות הרשב"א שהרי היא נמצאת ג"כ ממש אות באות בתשו' רמב"ן בסי' קמ"א א"כ בע"כ צ"ל דחד מינייהו היא או דהרמב"ן או דהרשב"א וכבר הוכחתי למעלה בהוכחה גמורה גם מדברי הרמב"ן דאין כופין.
גם מ"ש מוהר"ר יוסף ז"ל אלא שכתב אח"כ שיש לחוש להירושלמי וכדאי הוא הגאון כו' אומר אני שטעה בזה ולחנם דחק עצמו בזה דלא כתב הרשב"א שם שיש לחוש להירושלמי אלא לענין מה דמפרש הירושלמי מתני' דסוף נדרים דהשמים ביני לבינך בטענת אינו יכול וא"כ אף בטענת איני יכול אינה נאמנת אבל מענין כופין לא הוזכר

בירושלמי דבר וא"כ אפילו יהא כהירושלמי מ"מ יכול להיות היכא דמודה שאינו יכול דכופין אם לא מטעם שכתבתי.

סימן לח

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל שם וז"ל וראיתי לכתוב סברות הנהו רבוותא דס"ל דכופין בטוענת שאין לו גבורת אנשים. אחת סברת הרי"ף בשלהי הבא על יבמתו (כ:) דסבירא ליה בפירוש השמים ביני לבינך דתנן שלהי נדרים אליבא דמשנה ראשונה יוצאות ונוטלות כתובה היינו בטוענת שאינו יורה כחץ ולמשנה אחרונה לא מהימנא שמא עיניה נתנה באחר ומינה דדוקא בטוענת יורה כחץ לא מהימנא אבל בטוענת אין לו גבורת אנשים מהימנא מטעמא דפרישית לעיל. וא"כ הוי דינא דמשנה ראשונה דיוצאת ונוטלת כתובה. והרי"ף ז"ל ס"ל דבכל מקום ששנו חז"ל יוציא ויתן כתובה כופין אותו בשוטים כמ"ש בהמדיר (לו.) הרי דס"ל להרי"ף ז"ל בנדון דידן כופין אותו וכ"כ ר"י בעל התוס' בתשו' ומייתי לה ספר כל בו וז"ל והר"ז ז"ל כתב מכאן פירש ר"י בתשובה על האשה שאמרה לבעלה ישען על ביתו ולא יעמוד יחזיק בו ולא יקום כלומר שאינו יכול להיות עמה כדרך כל הארץ שהיא נאמנת אפילו הוא מכחישה רק שתאמר כן בפני בעלה דאינה מעיזה כגון ההיא דגרשתני. ולא דמי להההיא דנדרים השמים ביני ובינך דאמרינן תביא ראיה לדבריה דהתם מיירי לענין יורה כחץ דאיהו לא קים ליה כדאמרינן ביבמות ולכך מעיזה לשקר אפילו בפני בעלה אבל מידי דקים ליה כמו לדידה כמו דישען על ביתו ולא יעמוד ודאי אינה מעיזה לשקר בפני בעלה ונאמנת כמו ההיא דגרשתני הלכך ישען על ביתו ולא יעמוד כופין אותו להוציא ויתן כתובה כך פי' ר"י עכ"ל הרי"ף ז"ל. הרי דסברת ר"י ורי"ף דנאמנת וכופין. וכ"כ הרא"ש בג' תשובות בכלל מ"ג דכופין ודלא כמוהר"ר משה אלשקר ז"ל (סי' פט) שהביא תשו' אחת בשם הרא"ש דאין כופין ואותה תשובה לא ראינוה וסמינן לה מקמי תלתא עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל

ואני אומר שכל דבריו אלו אינם נכונים. חדא דאפילו יהא מוכרח שדעת הרי"ף כן מ"מ הרי הרא"ש מביא דבריו בפ' הבא על יבמתו (פ"ו סי' יא) ומסיק עלה דאין לעשות מעשה כדבריו לכוף אם לא בראיה ברורה וכ"כ התוס' והמרדכי ומהר"ם ובעל העטור וסמ"ג ורבינו ירוחם והריב"ש ובנימין זאב והרמב"ן והרשב"א והרב המגיד וכמו שהבאתי דבריהם למעלה באר היטב וכן שאר פוסקים כר"ח ולא כר"י שהוא כדעת הרי"ף. וגם ר"י עצמו משמע בתוס' שלא רצה לסמוך אסברתו לכוף וכ"כ בהגהות אשרי ר"פ המדיר (סי' א) וז"ל וכל יוציא דמתני' מספקא לר"י אם כופין בשוטים ואין לו ראיה ברורה ואומר

שאין לעשות מעשה אלא היכא דמפרש בהדיא שכופין אלא אומרים לו כבר חייבוך רבנן להוציא ואם לא תוציא שרי למקרייך עבריינא דשמא הוי גט מעושה שלא כדין ופסול הגט ובניה ממזרים. מהרי"ח עכ"ל הגהות אשרי. וכ"כ המרדכי ס"פ הבא על יבמתו (סי' נו) אבל המדיר אשתו כו' לא אשכחן שכופין אלא במילי למיקרייה עבריינא כדפי' ר"י בפ' המדיר כו'. וכבר כתבתי לעיל סי' כ"ד דמשמע בתשובת הרא"ש דר"י עצמו לא רצה לסמוך אסברתו להקל אלא חשש לחומרא לפי' ר"ח. ועוד שכבר י"ל שדעת הרי"ף ג"כ ככל הנך רבוותא דכל היכא דקתני יוציא אין כופין אלא דבהך דשהה י' שנים פסק בס"פ המדיר כרב תחליפא וכמו שהאריך בדרישה ס"ס קנ"ד להוכיח שכן דעת הרי"ף. ואף על גב שהרא"ש כתב בפ' הבא על יבמתו (שם) שדעת הרי"ף דכל היכא דקתני יוציא כופין. מכל מקום אין דבריו מוכרחים דיש לומר כמו שכתב הדרישה לדעת הרי"ף.

ונ"ל ראיה ברורה לדבריו מדברי הרמב"ן ורשב"א וריב"ש ור"ן והרב המגיד וסמ"ג שבתשובת רמב"ן סי' קל"ח כתב שם וז"ל וכלל זה מסור בידך שאין כופין לגרש אלא באלו בלבד ששנויים במשנה והנושא את הפסולות וכן מי שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים וכו' והטעם שלא יהא בטל מפריה ורביה כדאמר רב תחליפא כו' אבל במקום אחר כלל לא אלא מבקשין ממנו גט וכופין על הכתובה. וזה שאמרו יוציא ויתן כתובה ואם כפאוהו לגרש הרי זו גט פסול עכ"ל וכ"כ בתשו' רשב"א סי' אלף קצ"ב והבאתי דבריו לעיל סי' כ"ח. וכן נראה להדיא מדברי הריב"ש סי' ט"ו דבשהה י' שנים ולא ילדה כופין אותו בשוטים להוציא וכדרב תחליפא אף על גב דהריב"ש ס"ל בפשיטות בסי' קכ"ז דהיכא דקתני יוציא אין כופין. וכן מוכח להדיא בהר"ן ס"פ המדיר (לו . ד"ה אין מעשין) שכתב דקי"ל כרב תחליפא דאמוראי טובא שקלי וטרי אליביה ומיד אח"כ כתב שם (ד"ה דאמרינן) הפלפול דכל היכא דקתני יוציא אין כופין ופסק דאין כופין ע"ש. וכן נראה מדברי הרב המגיד שבפי"ד מה' אישות השיג על מה דס"ל להרמב"ם דכל היכא דקתני יוציא כופין ומסכים לדברי הרמב"ן והרשב"א דאין כופין והבאתי דבריו לעיל סי' ל"ב ובפ' ט"ו מה' אישות על מ"ש הרמב"ם בשהתה י' שנים ולא ילדה כופין אותו להוציא אם לא קיים פריה ורביה כתב שהוא מפורש בפ' המדיר ונזכר כאן בהלכות עכ"ל אלמא דס"ל בפשיטות כהרמב"ם בזה ומשמע מדבריו דאין חולק בזה. וכן נראה להדיא מדברי הסמ"ג שבסוף עשין מ"ח הביא דברי הירושלמי ופירש דהיכא דקתני יוציא אין כופין ומיד אח"כ בריש עשין מ"ט כתב נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה מוציאים אותה בע"כ אפי' בשוטים וכדאיתא בפ' המדיר עכ"ל. הרי אף על גב דס"ל להרמב"ן והרשב"א והר"ן והרב המגיד והריב"ש וסמ"ג דבעלמא כל היכא דאתמר יוציא אין כופין

מ"מ בהך די' שנים הלכה כרב תחליפא דכופין א"כ פשיטא דגם דעת הרי"ף יוכל להיות כן וא"כ גם מ"ש הרא"ש בפ' הבא על יבמתו בדעת רש"י דס"ל כל היכא דקתני יוציא כופין אינו מוכרח די"ל דדעת רש"י כדעת הרי"ף וככל הנך רבוותא דבסמוך.

סימן לט

מ"מ לענין דינא שפסק בדרישה לכוף בשהתה י' שנים אין נ"ל כן דאע"ג דיש פוסקים ס"ל כן מ"מ הרי הרא"ש וטור ורבינו ירוחם פסקו דאין לכוף וכן פסק ראב"ן דף קכ"א ריש ע"ג וכ"כ המרדכי (סי' נו) והאגודה פ' הבא על יבמתו (סי' עח) בשם האביאסף ובשם ר"י ומסקי הכי דאין כופין וגם הריב"ש עצמו סי' ט"ו כתב דלא נהגו לכוף וכ"כ הרב רמ"א בהג"ה סי' א' סעיף ג' וכ"כ שאר אחרונים. וכבר נתבאר לעיל דאין לכוף אלא היכא דאיכא ראיה ברורה דלא ליהוי גט מעושה.

סימן מ

ומ"ש מהר"ר יוסף ז"ל וכ"כ ר"י בעל התוס' ז"ל בתשו' כו' עד הרי דסברת ר"י ורי"ף דנאמנת וכופין כו' כבר כתבתי בסמוך בסי' ל"ח דדעת ר"י דאין כופין וא"כ מ"ש ר"י בכאן כופין היינו היכא דהדין דכופין והיינו בבאה מחמת טענה וכמ"ש לעיל. וגם מה שנראה מדברי מוהר"ר יוסף ז"ל שהכל בו כ"כ בשם הרי"ף ליתא שהרי כתב עכ"ל הר"ף ואיך יכתוב הרי"ף כך פי' ר"י והלא הרי"ף היה זמן רב קודם ר"י אלא הוא הר"ף דהיינו הר"ר פרץ ודברי הר"ף ממש ככתבם וכלשונם אלו שהביא בכל בו מבוארים בהגהת סמ"ק סי' קפ"ג שידוע שהגהת סמ"ק חברם הר"ר פרץ אי נמי לא נחית ר"י השתא דכופין בשוטים דלא איירי השתא מיניה אלא אם נאמנת אם לא ולשון כופין דנקט היינו במילי וכמ"ש לעיל לדעת הרשב"א ושאר מחברים ע"ש. ומ"ש מוהר"ר יוסף ז"ל וכ"כ הרא"ש בג' תשובות בכלל מ"ג דכופין כו'. כבר כתבתי לעיל דליתא דאין ראיה מכל הג' תשובות שבכלל מ"ג דבכלל מ"ג סי' ב' מיירי דוקא בבאה מחמת טענה ובסי' ד' נמי מיירי להדיא בשהתה י' שנים ובאה מחמת טענה ובסי' י"ב מוכח אדרבה מדבריו להפך וכמ"ש למעלה סי' כ"ג וכ"ד.

ומ"ש מוהר"ר יוסף ז"ל ודלא כמהר"ם אלשקר ז"ל שהביא תשובה אחת בשם הרא"ש דאין כופים ואותה תשובה לא ראינוה וסמינן לה כו'.

אומר אני שלא הוצרך לזה וטעה בזה כי אותה תשובה שהביא מהר"ם אלשקר היא נדפסת אות באות בתשו' הרא"ש החדשים שנדפסו בשנת שס"ז שמצאוה המדפיסים

(בכלל מג בנספח לתשובה יב). ואפילו יהא כדברי מוהר"ר יוסף ז"ל דס"ל להרא"ש בטענת גבורת אנשים אין כופין לא תסמייה דמיירי התם לגמרי מענין אחר דהיינו בשהה עמה פחות מי' שנים דאף בבאה מחמת טענה אין כופין והתם מיירי שיש לו גבורת אנשים רק שלא ילדה ח' או ט' שנים והוא פשוט ומוסכם מכל הפוסקים שאין כופין בזה אפי' למ"ד דכל היכא דקתני יוציא כופין דהתם בשלא שהתה י' שנים אפי' יוציא לא אמרינן.

וגם מהר"ם אלשקר שם נראה שטעה בזה שנראה מדבריו שהביא תשובת הרא"ש זו לראיה בטענת גבורת אנשים דאין כופין אפילו באה מחמת טענה ועל כן פסק שם כן במעשה ששאלוהו. והא ודאי ליתא ויתבאר זה בארוכה בהשגתי שאכתוב לקמן סימן ס"ט על תשובת מהר"ם אלשקר.

סימן מא

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל שם וז"ל עוד כתב הרא"ש וז"ל אף על פי שנראה כאילו טוענת שתי טענות שמתחלה טוענת שאינה ראויה להבנות ממנו ובטענה זו לא היינו כופין אותו להוציא ואח"כ אמרה שאינו יכול לבוא עליה כדרך כל הארץ ובטענה זו כופין אותו להוציא עכ"ל. הרי שכתב בפירוש שבטענה זו דאינו יכול כו' כופין אותו להוציא וכו' וכ"כ בעל הטור. וכ"כ הרמב"ן סי' קל"ט בתשובה וז"ל שאלה אם תבוא אשה בפני ב"ד ותאמר בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ ולא תפרש אם יורה כחץ או לא כו' עד תשובה דע כי על זה שנינו פ' ואלו נדרים (נדרים צ:) בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך והשמים ביני לבינך כו' עד ואם זה אמת שבאה לב"ד ואמרה סתם בעלי אינו יכול אם תבאר טענתה שאינו יורה כחץ אינה נאמנת לכוף בעלה לגרשה כו' עד ואם תבאר שאינו משמש כלל כופין אותו לגרש וליתן כתובה לפי שהיא נאמנת בכך זהו מה שנראה מסוגיות הגמרא ומדברי הגאון ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפט"ו מה' אישות שבין בטענת יורה כחץ ובין בטענת אינו יכול לשמש אינה נאמנת אלא בין כך ובין כך יעשו דרך בקשה. וקצת נראה כן מדברי הירושלמי שאפילו באמרה אינו משמש עמה כלל קאמר דגרסינן התם תמן תנינן השמים ביני לבינך כמה דשמיא רחיקא מארעא כן תהא ההיא איתתא רחיקתא מההוא גברא עכ"ל הירושלמי. ונראה שפירושו לומר כגבוה שמים על הארץ כן רחוק הבעל ממנה כו' עד אבל ה"ר נתן בעל הערוך פירש אף הירושלמי בטענת יורה כחץ כפשט הגמרא שלנו וכדעת הגאון ז"ל שפי' השמים ביני לבינך שאינו יורה כחץ וזה לשון הערוך כו' עכ"ל. הרי שכתב דנאמנת

וכופין אלא שחשש חשש מה לדברי הרמב"ם וכדאי הוא בעל הערוך וסמ"ג לסמוך על דבריהם כמ"ש לעיל. ובתשובה אחרת לא חשש כלל אלא כתב בהדיא דנאמנת וכופין סי' קמ"א שכתב וז"ל במה שטוענת שאינו יכול נאמנת דאינה מעיזה בפניו ובטוענת כן הוא דנאמנת וכופין אותו לגרש וכ"כ ריב"א והביא ראיה מההיא דאמר שמואל האומר אי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה ועוד נראה דהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה ועל דעת כן נשאת לו עכ"ל. הרי שבתשובה זו פסק בהדיא דנאמנת וכופין. וכתב שגם הריב"א ור"י מסכימים לזה ולא הביא שום חולק. גם מהר"ם הסכים לזה כפי מ"ש הרא"ש בשמו בתשובה. גם ר' מנחם בעל צדה לדרך כתב כן בפירוש וז"ל אמרה שאין לו גבורת אנשים לבוא עליה כדרך כל הארץ אפי' מכחישה נאמנת וכופין אותו להוציא אפי' תוך עשר שנים. וכ"כ הרשב"א ז"ל ב' תשובות דומות לב' תשובות דהרמב"ן ז"ל דלעיל סי' תרכ"ח כתב דנאמנת וכופין אלא שבסוף התשובה חשש לדברי הרמב"ם ור"ח וז"ל כך דעתי נוטה אלא שיש לחוש להירושלמי ולענין הנדוניא נ"ל שיש לה כיון שמתירין אותה לינשא עכ"ל. וזה חשש בעלמא הוא שהרי כתב ולענין הנדוניא נ"ל כו' ואם איתא שיש לחוש לדבריו שלא לגרשה מה לו אצל כתובה הרי אינו מגרשה. ובסי' אלף רנ"ה לא נסתפק כלל אלא פסק דנאמנת וכופין שכתב וז"ל אבל במה שהוא יודע כמו בטוענת אינו יכול אינה מעיזה פניה בפני בעלה ולפיכך נאמנת ובטוענת כן כיון שנאמנת כופין אותו להוציא כ"כ ריב"א כו' עד וכשהיא יוצאת נוטלת נדוניא ועיקר כתובה עכ"ל. ושמעינן מינה תרתי שמעינן מינה דכופין לגרש ושמעינן מינה דהא בהא תליא וכיון דאמרינן נאמנת ממילא משמע דכופין שכן כתב ובטוענת כן כיון דנאמנת כופין וכדפרישית לעיל ודלא כקצת מפרשים שסוברים דאע"ג דנאמנת מ"מ אין כופין וכן נראה מדברי מהרי"ק ז"ל וכן תוס' בשלהי נדרים וכן סמ"ג עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל. ואני אומר כל דבריו אינם נכונים ונדחים מתוך מה שכתבתי למעלה. מ"ש הרי שכתב בפירוש שבטענה זו דאינו יכול כו' כופין אותו להוציא כבר כתבתי דמיירי בבאה מחמת טענה. ומ"ש וכ"כ בעל הטור כבר כתבתי לעיל סימן ט"ז וסי' ל' דאין מהטור ראיה דאיהו אזיל לטעמיה דס"ל במורד מתשמיש או מזונות לחוד כופין ואנן לא קי"ל הכי וכמו שכתבתי למעלה. ומ"ש וכ"כ הרמב"ן סי' קל"ט בתשובה כו' כבר הבאתי לעיל סי' ט' אדרבה דברי תשובת הרמב"ן סי' קל"ט להדיא להפך ומוהר"ר יוסף ז"ל ראה תחלת תשובות הרמב"ן ולא ראה סופן וכמו שכתבתי למעלה סי' ל"ג. ומ"ש אלא שחשש חשש מה לדברי הרמב"ם וכדאי הוא בעל הערוך וסמ"ג לסמוך על דבריהם וכמ"ש לעיל כו'. כבר כתבתי לעיל סי' ל"ו ול"ז דאין ענין זה לכאן כלל דלא כתבו הערוך וסמ"ג אלא

דאף הירושלמי מיירי בטענת יורה כחץ וממילא בטענת גבורת אנשים נאמנת וכדמוכח בגמרא דילן אבל מהא דכופין לא איירי כלל דנהי דנאמנת מ"מ ודאי דלא עדיף נאמנות דילה מאילו הוה איהו גופיה מודה וכבר הוכחתי למעלה דקי"ל דאפילו הוא מודה שאין לו גבורת אנשים לא כייפינן ליה בשוטים כיון דלא אתפרש כן בהדיא בגמרא וכדעת הירושלמי ור"ח וחיישינן דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים. ומ"ש אלא כתב בהדיא דנאמנת וכופין סי' קמ"א שכתב וז"ל במה שטוענת כו'. כבר כתבתי והוכחתי לעיל סי' כ"ה דבסי' קמ"א מיירי בבאה מחמת טענה. ומ"ש גם מהר"ם הסכים לזה וכפי מ"ש הרא"ש בשמו בתשובה ר"ל מ"ש הרא"ש בתשובה כלל מ"ג דין ב' וכבר כתבתי לעיל סי' כ"ה דהתם מיירי בבאה מחמת טענה וכמפורש להדיא שם בתשובה. נמצא דגם מה שמביא מבעל צדה לדרך אין ראיה די"ל דהתם מיירי ג"כ בבאה מחמת טענה. אי נמי והוא העיקר שידוע שבעל צדה לדרך מעתיק אות באות דברי הטור וכבר כתבתי לעיל סי' ט"ז ול' דאין מהטור ראיה. ומ"ש וכ"כ הרשב"א כו' סי' תרכ"ח כתב דנאמנת וכופין כו' לא דק בזה דאדרבה בסי' תרכ"ח כתב להדיא דאין כופין דהרי כתב כופין אותו מיד להוציא או ליתן כתובה לפי שאין כופין אלא לאותן שבפ' המדיר בעל פוליפוס וחבריו כו' וזה פשוט שאין כופין שהרי אפילו במקום שאין כופין על הגט כופין על הכתובה וכמ"ש לעיל סי' ל"ז בשם הרשב"א והפוסקים והוא פשוט.

ומ"ש אלא שבסוף התשובה חשש כו' וזהו חשש בעלמא כו' לחנם דחק בזה דאפילו הוי חשש גמור אינו ענין לכאן דלא חשש להרמב"ם ולהירושלמי אלא לענין נאמנות אבל אין ענין כופין לזה. ומוהר"ר יוסף ז"ל כתב לדברי הרמב"ם ור"ח כו' ערבב את הרמב"ם ור"ח זה בזה ואין ענין אחד לחבירו כלל דהרמב"ם מיירי לענין נאמנות ור"ח מיירי היכא דאתמר יוציא לא כייפינן ולא קרב זה אל זה. ומה שכתב הוא ואם איתא שיש לחוש לדברי הירושלמי ושלא לגרשה מה לי אצל כתובה כו' אין מזה הוכחה דמ"מ נפ"מ כשהוא מודה דנהי דלהירושלמי אינה נאמנת מ"מ כשהוא מודה פשיטא דיוציא ויתן כתובה. ומ"ש ובסי' אלף רנ"ה כו' כבר כתבתי לעיל סי' כ"ה וסי' ל"ז דהך דבסי' אלף רנ"ה היינו הך דבתשובות רמב"ן סי' קמ"א ומוכרח דמיירי בבאה מחמת טענה. ומ"ש ושמעינן מינה דהא בהא תליא וכיון דאמרינן נאמנת ממילא משמע דכופין כו'. כבר כתבתי לעיל סי' ל"ו דלא נהירא כלל דנהי דנאמנת מ"מ אפילו הוא מודה להדיא אין כופין וכן מבואר בתשובות רמב"ן סי' קל"ט בהדיא דנאמנת ואין כופין. וכן משאר הרבה פוסקים שפסקו דנאמנת ואין כופין וכמו שנתבאר למעלה. ומ"ש וכן נראה מדברי מהרי"ק ז"ל וכן תוס' שלהי נדרים וכן סמ"ג לא נהירא כלל דהרי לא כתבו מהרי"ק ותוס'

וסמ"ג אלא דנאמנת ויוציא ויתן כתובה והיינו דאין כופין וכמו שנתבאר לעיל דהיכא דאמרינן יוציא אין כופין כיון דלא אתמר בהדיא כופין.

סימן מב

עוד כתב מוהר"ר יוסף ז"ל וז"ל ותמהני מהריב"ש דלאו רישיה סיפיה ולאו סיפיה רישיה שהרי תחלת דבריו הביא המשנה דשלהי נדרים וסוגית הגמרא עלה וכתב וז"ל ונראה מסוגיא זו דרבא פליג עליה דרב המנונא וס"ל דאשה מעיזה פניה בפני בעלה אפי' במידי דידע בה בעלה ואפילו למשנה ראשונה מפרשים השמים ביני לבינך שאומרת שאינו נזקק לה כלל כמו שפירש כן בירושלמי כמה דשמיא רחיקא מן ארעא הך איתתא רחיקא מן גברא כלומר שהוא פרוש ממנה כו' עד ולמשנה ראשונה נאמנת משום מגו דכיון דהוי סגי לה לטעון אין יורה כחץ שלא תעיז בו ואומרת השמים ביני לבינך דמעיזה בו קושטא קאמרה ולרב המנונא פירוש השמים ביני לבינך ר"ל שאינו יורה כחץ כו' עד ולזה אינה נאמנת למשנה אחרונה דהא כיון דלא ידע בה בעלה משקרא. והנה נראה מסוגיא זו דלרב המנונא אם היתה טוענת בדבר דידע בה בעלה כגון שטוענת שהוא פרוש ממנה ואינו נזקק לה כלל או שאין לו כח אנשים ישען על ביתו ולא יעמוד שהיא נאמנת כמו שהיא נאמנת לומר לבעלה גרשתני וקי"ל כרב המנונא כו' עכ"ל. הרי שכתב דלרב המנונא השמים ביני לבינך דמתניתין היינו שאינו יורה כחץ ובדבר דאיהו לא ידע מעיזה ומשקרא ולהכי אינה נאמנת למשנה אחרונה אבל בטוענת שאין לו גבורת אנשים מהימנא דבדבר דאיהו ידע בה לא משקרא ונאמנת כמו שנאמנת לומר גרשתני ואח"כ כתב דהלכה כרב המנונא והכריע זה מכמה מקומות בגמרא וא"כ כיון דס"ל דנאמנת כיון דקי"ל כרב המנונא היינו דנאמנת וכופין אותו להוציא דהא בהא תליא כיון דנאמנת כופין אותו להוציא וכמו שנראה מדברי כל הפוסקים וכמ"ש הרשב"א בפירוש סי' אלף רנ"ה וז"ל ולפיכך נאמנת בטוענת כן וכיון שנאמנת כופין אותו להוציא עכ"ל הרי דהא בהא תליא וכיון שכן מה זה שחזר וכתב אח"כ אמנם אם היא תאמץ את לבבה כו' עד ויוציא ויתן כתובה דומיא דהמדיר את אשתו מתשמיש המטה עכ"ל והא כיון שנאמנת כופין אותו להוציא וליתן כתובה כמו שהוכחתי לעיל ומה לנו אצל הסכמת אחרונים שהסכימו דבכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה אין כופין על הגט והרי בנדון זה לא אמרו בשום מקום בגמרא יוציא ויתן כתובה עד שיפרשו בו מבקשים על הגט כו' אלא המפרשים ז"ל אמרו דנאמנת מדרב המנונא וכיון דנאמנת ממילא שמעינן דכופין והשתא

כיון דכל הנך רבוותא ז"ל ס"ל דנאמנת וכופין הכי נקטינן ודלא כהריב"ש ומוהר"ר משה אלשקר ומוהר"ר לוי ז"ל עכ"ל מוהר"ר יוסף ז"ל.
ואני אומר כל דבריו אלה כפולים ואינם נכונים. מה שתמה על הריב"ש כבר כתבתי לעיל סי' ל"ו דאין תמיהתו כלום ודברי הריב"ש נכונים דנהי דנאמנת היינו לענין דאמרינן ליה להוציא ואמרינן ליה שרי למקרייך עבריינא וכן לענין דכייפינן ליה ליתן כתובה אבל לא לענין לכופו בשוטים להוציא דאפילו הוה מודה לא הוה כייפינן ליה בשוטים וכופין לא תלי בנאמנות כלל. ומ"ש דהא בהא תליא כיון דנאמנת כופין אותו להוציא וכמו שנראה מדברי כל הפוסקים כו' ליתא דאדרבה מדברי כל הפוסקים נראה להיפך וכמו שכתבתי למעלה. ומ"ש וכמ"ש הרשב"א בפירוש סי' אלף רנ"ה כו' אין מדברי הרשב"א ראיה כלל לומר דהא בהא תליא אלא קושטא דמילתא קאמר נאמנת וכופין והיינו בבאה מחמת טענה וכמו שהוכחתי לעיל שזאת היא כוונת תשובת רשב"א סי' אלף רנ"ה. אי נמי ר"ל כופין להוציא אם לא יתן כתובה וכמ"ש בתשובת רשב"א סי' תרכ"ח כופין להוציא או ליתן כתובה. ומ"ש ומה לנו אצל הסכמת אחרונים כו' והרי בנדון זה לא אמרו בגמרא בשום מקום יוציא כו' לאו מילתא היא כלל וכמו שכתבתי למעלה דהא טעמא דהפוסקים הוא דאין כופין כיון דלא נמצא ראיה ברורה א"כ חיישינן לחומרא דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים וא"כ פשיטא הוא הדין הכא ואדרבא היכא דאתמר יוציא דמשמע ליה לר"י בעל התוס' דהיינו כופין ואפ"ה חשש לחומרא לפירוש ר"ח דאין לכוף כל שכן היכא דלא אתמר אפי' יוציא דאין לכוף. ומ"ש והשתא כיון דכל הנך רבוותא ס"ל דנאמנת וכופין הכי נקטינן כו' ואני אומר דכבר הוכחתי אדרבה להפך דהסכמת כל הפוסקים דאין כופין בטענת אין לו גבורת אנשים אם לא בבאה מחמת טענה וכדעת הריב"ש ומהר"ם אלשקר ומהר"ל ן' חביב. ולפי דעתי הרוצה לעשות מעשה ולכוף מרבה ממזרים בישראל ועתיד ליתן את הדין כי הדין ברור ואמת כמו שכתבתי והכי נקטינן. (וכן פסק בתשובת ר"א ן' חיים סימן ס"ג. וכן מסיק בתשובת מוהר"ר שלמה כהן ספר שלישי סוף סי' מ"ב לענין מעשה ע"ש).

סימן מג

ונראה לי שגם דעת הרמב"ם כן שהרי גם הוא פסק בפי"ב מהלכות אישות כשמואל דבאיני זן ואיני מפרנס אין כופין להוציא אם כן הוא הדין במורד מתשמיש וכדאיתא בכל הפוסקים דחד דינא אית להו וכמו שכתבתי למעלה ואם כן ה"ה בגבורת אנשים וכמו שכתבו הפוסקים וכמו שכתבתי למעלה. ואף על פי שבתשו' בנימין זאב סי' קכ"ו

דף ר"ח ע"ב כתב דלא גרע זה ממומין גדולים דאין לך מומין גדולים יותר מזה כיון דאינו יכול לבעול כו' ולפי זה אף על גב דבמורד ממזונות או מתשמיש אין כופין בגבורת אנשים כופין.

מ"מ דבריו לא נהירין כלל דלא שייך מומים גדולים אלא כגון ריח הפה וריח החוטם שאינה יכולה לדור עמו כלל אי נמי להיש אומרים בנקטעו שתי ידיו או שתי רגליו ומטעם שכתבו דהוי כעבר ובטל מן העולם משא"כ הכא. וכל שכן לפי מה שכתבתי לקמן בסמוך דאפילו בנקטעו שתי ידיו או רגליו לא הוי מום לכופו בשוטים להוציא. וכן מוכח להדיא בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב דאין לו גבורת אנשים לא הוי מום. וכן מוכח ג"כ להדיא בתשובות רמב"ן סי' קל"ט ובשאר כל הפוסקים ואין צורך להאריך בזה כי הוא דבר פשוט. וגם בעל בנימין זאב עצמו מערבב דבריו וכתב אח"כ כיון דאין לו גבורת אנשים והיא באה מחמת טענה בעינא חוטרא כו' כייפינן ליה להוציא כו' וכן מוכח שם עוד מדבריו כמה פעמים דלא הוי מום וכן עיקר.

סימן מד

ועוד נלפע"ד דלמעשה אין לכוף בשוטים אפי' בנקטעו ב' ידיו או ב' רגליו או נסמו ב' עיניו אף על פי שהטור סי' קנ"ד כתב סתמא בכה"ג דכופין היינו משום שנמשך אחר מ"ש הרא"ש בפסקיו ס"פ המדיר (סי' יח) אבל מ"מ הלא בתשובה (כלל מב סי' ב') לא פסק הרא"ש כן. וכן נראה מדקאמר ת"ק סתם האיש שנולדו בו מומין אין כופין להוציא משמע דאין חילוק בדבר. וגם הרי"ף (לו.) משמע דס"ל הכי וגם הרמב"ם סוף הל' אישות (פכ"ה ה"א) והסמ"ג (עשין מח) ושאר כל הפוסקים לא חילקו בכך.

ואף על פי שהרב ב"י בבדק הבית כתב שכדברי הרא"ש בפסקים נראה מדברי הרמב"ם סוף הל' אישות אין נ"ל כן דזה לשון הרמב"ם האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפילו נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו אין כופין אותו להוציא כו' אבל אם נולד לו ריח הפה או ריח החוטם כו' כופין אותו להוציא עכ"ל. ונראה דהרמב"ם לישנא דרשב"ג נקט ואהכי נקט נקטעה ידו או רגלו. תדע מדכתב אח"כ אבל אם נולד לו ריח הפה כו' ולא מפליג בידו ורגלו גופיה בין אחת לשתים. ויהיה איך שיהיה כל היכא דאיכא למידק לחומרא ולקולא פשיטא דלחומרא דייקינן ואין כופין דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים. ואף על פי שכתוב בתשובת הרא"ש שם ומיהו בפסקים כתב אח"כ שכופין להוציא לא ידעתי מי הוא הכותב שכ"כ בפסקיו אח"כ דילמא לא היא אלא בתשובה כן כתב אח"כ. ואף על גב דהטור כתב בחו"מ סוף סימן ע"ב על פסקיו שסותרים התשובות

ודאחרונה היא הרי כבר כתב הב"י ביו"ד סימן ר"א סוף דף רל"ג שאפשר דוקא באותו דין שהיה ידוע לו להטור שאותו פסק כתב באחרונה. ועוד דהכא אפילו היו הפסקים אחרונים נראה דס"ל דלמעשה אין כופין דהא בפסקיו פ' המדיר גבי איני זן ואיני מפרנס פסק דכופין וכתב שכן מסתבר ואפ"ה חשש לחומרא בפ' הבא על יבמתו לפירוש ר"ח דאין לעשות מעשה לכוף אם לא היכא דמפורש להדיא כי היכי דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים וכמו שכתבתי לעיל סי' י"ח וא"כ פשיטא דה"ה הכא. על כן נראה עיקר דאע"ג דלהלכה ס"ל דכופין מ"מ בתשובת שאלה שהיא מעשה לא רצה להורות כן. וכן נראה דעת מהר"מ איסרלש שכתב דעה זו בלשון וי"א. גם בלבוש כתב וי"א כו' ומסיים להדיא בלבוש ואין נוהגין כן ומנהג זה לפי דעתי תורה הוא והמשנה ממנהג זה מרבה ממזרים בישראל. ואף על פי שגם רבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ח (סא ע"ג) כתב בסתם כדברי הטור מ"מ נ"ל לענין מעשה כמו שכתבתי.

סימן מה

וא"כ כיון דדעת הרמב"ם דבמורד ממזונות לחוד לא כייפינן (והיינו דאין כופין כלל דלהרמב"ם אין חילוק בין יוציא לכופין אלא אפילו היכא דאתמר יוציא כופין וכמ"ש הרב המגיד בשמו והבאתיו לעיל סי' ל"ב) א"כ ה"ה במורד מתשמיש לחוד או בטענת גבורת אנשים. וכן נ"ל להוכיח עוד מדברי הרמב"ם שכתב בפי"ד מהלכות אישות המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפים לה על כתובתה כו' וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישב עכ"ל. ומדלא כתב שהרשות בידה אם תרצה שיגרשנה יגרשנה מיד משמע דס"ל דכיון דקי"ל באיני זן ואיני מפרנס אין כופין להוציא ה"ה באיני משמש. ואף על פי שהרב המגיד שם כתב על דברי הרמב"ם וז"ל וכתב רבינו כל זמן שתרצה היא לישב לפי שאם לא רצתה כופין לגרשה כיון שאינו רוצה להיות עמה עכ"ל.

לפענ"ד אין זה מוכרח בדברי הרמב"ם ומ"ש הרמב"ם כל זמן שתרצה היא לישב היינו לאפוקי אם היא רוצה שיכפוהו לשמש דאז ודאי כייפינן ליה בכל מה דאפשר ואין מוסיפין לה. ואולי גם כוונת הרב המגיד כן ומ"ש כופין לגרשה היינו שכופין אותו לשמש או לגרש ואין זה נקרא כפיה על הגט וכמו שכתבתי לקמן סי' מ"ח בשם הרא"ש והריב"ש. ועוד דאפילו יהיה דעת הרמב"ם כן מ"מ י"ל דאיהו לטעמיה אזיל דס"ל דכל היכא דאתמר יוציא היינו כפיה וכמ"ש הרב המגיד שם בשמו והבאתיו לעיל סי' ל"ב וא"כ כיון דתנן גבי מדיר את אשתו מתשמיש המטה יוציא א"כ פשיטא דהוא הדין

מורד. וא"כ צריך לומר דיש חילוק בין מורד ממזונות למורד מתשמיש וטעמא דבשלמא במזונות י"ל טעמא דשמואל עד שיכפוהו להוציא יכפוהו לזון משא"כ בתשמיש דאשה בושה בכל פעם לבוא לב"ד לתבוע עניני תשמיש. אי נמי דבמזונות יכולים לכפותו שיתן לה צרכי מזונה בפעם אחת על איזה זמן הרבה שלא תצטרך לתובעו עוד איזה זמן וזה לא שייך בתשמיש. אבל כל זה אינו נראה עיקר. והעיקר נ"ל דהרמב"ם ס"ל דגם במורד מתשמיש אין כופין לשמואל.

סימן מו

ונ"ל להביא ראיה לזה מדאמרינן פ' אף על פי (כתובות דף ס"ג.) תנן וכן המורד על אשתו בשלמא למ"ד מתשמיש לחיי אלא למ"ד ממלאכה מי משועבד לה אין באומר איני זן ואיני מפרנס והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ולאו לאמלוכי ביה בעי עכ"ל הגמרא. ואם איתא דבמורד מתשמיש גם לשמואל יוציא ויתן כתובה א"כ הא למ"ד מורד מתשמיש אדרבה קשה טפי בפשיטות מכולי עלמא אפי' בלא רב.

והכי משמע נמי ממ"ש התוס' (שם ד"ה והאמר) והרא"ש שם (סי' לב) וז"ל והאמר רב יוציא ויתן כתובה משמואל דפליג עליה דרב לא פריך דלדידיה אתי שפיר דאע"פ שכופין אותו על כרחו לזונו מ"מ מוסיפים כיון דאינו רוצה לזונה אלא ע"י כפיה אבל לרב שכופין אותו לגרשה מיד מה שייך תוספת עכ"ל. ואם איתא דבתשמיש מודה שמואל א"כ הדרא קושיא לדוכתה דטפי הו"ל לאקשויי הכי אמ"ד מתשמיש אפי' משמואל. ואף על גב דהתוס' והרא"ש כתבו שם מיד אח"כ וז"ל וא"ת למ"ד מתשמיש נמי תיקשי דע"כ מורד מתשמיש נמי כופין להוציא דאטו לעולם יוסיפו על כתובתה ותתעגן כל ימיה וי"ל דהוי מצי למימר ולטעמיך עכ"ל אין כוונתם אלא דלמ"ד מתשמיש הוי מצי למימר ולטעמיך דלדידיה נמי קשיא מרב אבל ודאי כי קשיא מכולי עלמא לא שייך למימר דהוי מצר למימר ולטעמיך דהא אדרבה למ"ד מתשמיש קשיא בפשיטות אפי' בלא רב ולמה לו להזכיר רב כלל. אלא ודאי קושיית התוספות והרא"ש היא הא דפריך מרב דהא למ"ד מתשמיש נמי קשה מרב דכיון דרב לא ס"ל האי סברא דעד שכופין להוציא כופין לזון א"כ גם בתשמיש לית ליה האי סברא דעד שכופין להוציא יכפוהו לשמש וא"כ בע"כ דס"ל במורד מתשמיש נמי יוציא דאי לא יוציא ולא יכפוהו לשמש א"כ תתעגן כל ימיה אבל לשמואל דס"ל עד שיכפוהו להוציא יכפוהו לזון ה"נ ס"ל במורד מתשמיש שכופין לשמש וא"כ לדידיה לק"מ למ"ד מורד מתשמיש כי היכי דלא קשיא לדידיה מידי למ"ד מורד ממלאכה כן נ"ל כוונת התוס' והרא"ש והוא ברור. וא"כ כיון דהוכחתי דלשמואל

במורד מתשמיש לא אמרינן דיוציא ויתן כתובה אלא כופין לשמש א"כ כל הפוסקים שהבאתי לעיל והרמב"ם שפסק כשמואל נמי בע"כ ס"ל הכי.

סימן מז

ובהיות כן קשה לי על מ"ש הש"ע סי' קנ"ד סעיף ג' וז"ל האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו לזון ואם אין ב"ד יכולים לכופו לזון כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון אם תרצה היא כופין אותו להוציא מיד ויתן כתובה וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש עכ"ל. דדברים אלו סותרים זה את זה תוך כדי דבור. דכיון דבאיני זן ואיני מפרנס העתיק לשון הרמב"ם והיינו שפסק כשמואל וכמ"ש הר"ן והרב המגיד בשמו וכן משמע בב"י א"כ ה"ה באינו רוצה לשמש אין כופין וכמו שהוכחתי למעלה מן הגמרא וכל הפוסקים ומדברי הרמב"ם גופיה דמורד מתשמיש דינו כמורד ממזונות. ועוד כיון דפסק כשמואל א"כ לא נזכר בשום מקום גבי מורד מתשמיש כופין וליכא למימר דנלמד ממורד ממזונות דהא במורד ממזונות גופיה פסק כשמואל והרי בסעיף כ' כתב בש"ע דהיכא דלא אתמר בהדיא לכוף אין כופין. ודוחק לומר דמ"ש וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש ארישא קאי ור"ל שכופין אותו לשמש. ועוד דמדברי הרב בהג"ה לא משמע כן. ועוד דבריש סי' ע"ז כתב הש"ע להדיא כדברי הטור ואם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה.

סימן מח

וגם קשיא לי על הרב בהג"ה דבראש סימן ע"ז ובסי' קנ"ד סתם כדברי הש"ע דבמורד מתשמיש כופין להוציא ואח"כ בסי' קנ"ד סעיף כ"א אחר מ"ש בעל הש"ע שם דאין לכוף אלא במקום שנאמר בפירוש לכוף כתב בהג"ה דה"ה דאין לנדות כמו שאין לכוף בשוטים ומסיים בהג"ה אבל מי שאינו מקיים עונה יכולין לנדותו ולהחרימו שיקיים עונה או שיגרש כי אין זה כפיה רק לקיים עונה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. ודברים אלו הם לקוחים מהריב"ש סי' קכ"ז וכדאיתא בדרכי משה וכמו שנרשם בכל ספרי הש"ע. ותימא דהריב"ש לא כתב שם כן אלא לפי שיטתו דס"ל במורד מתשמיש אין כופין להוציא אבל להרב שסתם בריש סימן ע"ז ובסעיף ג' סי' קנ"ד כהמחבר דכופין להוציא מה לנו לכופו שיקיים עונה ומה לו לטעם שאין זה כפיה ממש הא אפילו כפיה ממש עושין במורד מתשמיש. וגם לישנא דלנדותו ולהחרימו שכתב הרב בסוף דבריו מגומגם דעדיפא מיניה הו"ל לאשמועינן דאפילו להכותו ולכפותו בשוטים על זה יכולים לעשות

שיקיים עונה. וכל זה שכתבתי מוכח בריב"ש עצמו להדיא וז"ל הריב"ש שם דמשום תשמיש לחוד או מזונות לחוד אין כופין כו' אבל מה שהיו הב"ד יכולים לעשות לה לכוף הבעל לשוב ולהיות אצלה ולישן עמה בקירוב בשר ולקיים מצות עונה לפי כחו כמו שהיו יכולים לעכבו שלא יצא מן העיר בזולת רשותה בעד מצות עונה שהוא מחוייב בה מן התורה ואם לא רצה לשוב במצות הב"ד מנדין אותו כמו שמנדין מן הדין לגברא דלא ציית דינא וכל שכן שעובר על דברי תורה אף על פי שאין לוקין על לאו של עונתה לא יגרע לפי שהוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו מ"מ מנדין אותו או מכין אותו עד שיקבל עליו לקיימה ואם הוא מעצמו מגרשה כדי להנצל מזה אין זה גט מעושה שהרי אין הב"ד כופין אותו על הגט כלל אלא לקיים מצות עונה כפי יכלתו כמו שחובה עליו מן הדין והרי זה כמי שהיו נושים בו ממון והיה תפוס בבית הסוהר בעד החוב ההוא ואמרו לו קרובי אשתו אם תגרש אשתך נפרע אנחנו בעדך החוב ההוא ותצא ממאסרך והוא נתרצה בזה וגירשה מרצונו היאמר אדם שזה יהיה גט מעושה מפני שעשה זה כדי לצאת מבית הסוהר שהרי לא היה תפוס כדי שיגרשה אלא בעד חובו והגט אינו מעושה אלא מרוצה. וכתוב בספר אבן העזר (טור סימן קנ"ד) שנשאל הרא"ש ז"ל (כלל מג סי' טו) באשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת ושואלת שיגרשנה או שישבע לה שלא ילך והשיב אם ידוע שדעתו ללילך ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך ע"כ הנה שכיון שאומרים לו או תעשה המוטל עליך מן הדין או תגרשנה אין זה כפיה על הגט במוחלט אלא שכופין אותו על מה שיש לו לעשות מן הדין ואם יגרשנה יפטר עם היות שהרב ז"ל עצמו סובר שלעולם אין כופין על הגט אלא באותן שהזכירו כן חכמים בפירוש כמ"ש בסמוך עכ"ל הריב"ש. הרי להדיא כמו שכתבתי והוא פשוט מעצמו.

והיה אפשר ליישב דברי הש"ע והרב בהג"ה אך כי לא יתקבל הישוב ההוא אם לא בדוחק גדול מכמה טעמים על כן יפה שתיקתי מדבורי. בשגם כי יהיה איך שיהיה העיקר לענין הדין כמו שהעליתי למעלה דבמורד ממזונות לחוד אין כופין להוציא וכן במורד מתשמיש אין כופין להוציא אם לא בבאה מחמת טענה ואף במונע ממנה כל ענייני אישות דנראה עיקר לדינא דכופין להוציא אפילו אינה באה מחמת טענה וכמו שכתבתי לעיל מ"מ למעשה יש לחוש לסברת האומרים שאין לכוף דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים וכמש"ל סי' כ"ח.

סימן מט

וא"כ גם מ"ש הרב רמ"א בהג"ה סי' קנ"ד ס"ג וז"ל וכן איש שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו תמיד כופין אותו להוציא כי עי"ז אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש יותר מעונתה והוי כמורד ממזונות ותשמיש עכ"ל. נלפע"ד דאין להורות כן למעשה מטעם שכתבתי וגם דין זה דהרב רמ"א לקוח מתשובות רשב"א סי' תרצ"ג והמעיין ברשב"א שם יראה דלא כתב כן הלכה למעשה רק כתב דאפשר דאף שמואל מודה כו'. וגם בב"י סי' קנ"ד כתב וז"ל וכתוב בתשובות הרשב"א סי' תרצ"ג על מי שהורגל לכעוס ולהוציא אשתו תמיד אפשר שכופין אותו להוציא כו' הרי שכתב בשם הרשב"א לישנא דאפשר ופשיטא דלא סמכינן אלישנא דאפשר להוציא אשה מבעלה במקום שיש לחוש דהוי גט מעושה ובניה ממזרים כן נ"ל.

סימן נ

ומ"ש הש"ע סי' קנ"ד ס"ז והבאתיו לעיל סי' א' יש אומרים שהיא נאמנת כו', כבר כתבתי לעיל סי' ב' דהיינו משום שהרמב"ן והרשב"א חששו כן לדברי הרמב"ם פט"ו מה' אישות ולדברי הירושלמי שנראה מדבריהם שאינה נאמנת בטענת אינו יכול. מיהו גם מדברי הרמב"ן והרשב"א מבואר דהעיקר דנאמנת.

וכדמוכח להדיא בגמרא דילן שלהי נדרים דכל טענה שהבעל יודע האמת כמו היא, לא משקרא ונאמנת לרב המנונא דקי"ל כותיה בטוענת גרשתני, וכמו שאכתוב לקמן סי' נ"ח ונ"ט. ואדרבה נראה דאפי' רבה דפליג עליה דרב המנונא בטוענת גרשתני מודה בטוענת אין לו גבורת אנשים דמבזה נפשיה, וכדמשמע בגמרא שם להדיא דהיכא דהבעל ידע בה וקמבזה נפשיה אפילו רבה מודה, כן נ"ל. ושוב מצאתי כן בתשוב' מהר"מ דפוס פראג סי' תתקמ"ז דאף רבה מודה בזה ע"ש.

סימן נא

ומה שחששו הרמב"ן והרשב"א כן לדברי הרמב"ם והירושלמי נלפע"ד דליכא חששא כלל, ואדרבה מהרמב"ם והירושלמי משמע כמו בגמ' דילן וכמו שאבאר. וז"ל הרמב"ם פט"ו מה' אישות דין ט"ו האשה שבאתה לב"ד ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד, או שאינו יורה כחץ, יעשו הדיינים פשרה כו' עד שתשהה י' שנים כו'. ומזה הבינו בתשובות רמב"ן סי' קל"ט ובתשובות רשב"א סי' תרכ"ח דס"ל להרמב"ם דבטענת אין לו גבורת אנשים אינה נאמנת, דומיא דטענת יורה כחץ, וגם מהר"ם אלשקר

בתשובה סי' פ"ט הבין כן בפשיטות עד שהעתיק לשון הרמב"ם כן כאילו הוא לשון הרמב"ם עצמו (וכן נראה שהבין בתשובות מבי"ט ח"ב סי' רס"ז). ותמיהני איך רצו להבין מדברי הרמב"ם כן, וכי זהו בכלל לשון אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד, והלא באין לו גבורת אנשים אינו יכול לשמש כלל, ומאי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד דקאמר. ועוד קשה שאין זה מדרך הרמב"ם להמציא דין חדש מה שלא נזכר בתלמוד כלל. אלא ודאי פשוט דמ"ש הרמב"ם אינו יכול לשמש עמי שמוש שמוליד דומיא דיורה כחץ קאמר, ואף על גב דבגמרא ליתא אלא יורה כחץ לבד משמע ליה להרמב"ם בפשיטות דלאו דוקא הוא דה"ה אם טוענת איזה טענה אחרת שמשמש עמה שימוש שאינו מוליד דינא הכי. או אפשר שכל זה מדברי האשה הוא וה"ק הרמב"ם, בין שאמרה בעלי אינו יכול לשמש שימוש שמוליד ולא פירשה בדבריה סיבת המניעה, בין שאמרה בפירוש שאינו יורה כחץ. וכ"כ מהר"ל ן' חביב בתשובה סי' ל"ג שכן הוא כוונת הרמב"ם ושגם הוא מודה לדינא בטענת אין לו גבורת אנשים שהיא נאמנת, וכדמוכח בגמרא סוף נדרים ובהסכמת כל הפוסקים, ע"ש שהאריך בזה. (וכ"כ בתשובות ר"א ן' חיים סי' ס"ג ע"ש ובתשובות מוהר"ר שלמה כהן ספר שלישי סי' מ"ב ע"ש).

סימן נב

וגם הטור נראה שהבין כן בדעת הרמב"ם, שהרי העתיק דבריו אלו בסתם בס"ס קנ"ד ולעיל בריש הסימן כתב בסתם דבטענת אינו יכול נאמנת, וכ"כ מהר"ל ן' חביב שם שכן כונת הטור. וראיתי להב"ח שכתב בס"ס קנ"ד אמה שהביא הטור דברי הרמב"ם דלעיל וז"ל, ואיכא לתמוה דלעיל ס"ו כתב רבינו בדין זה דכופין אותו להוציא מיד אפי' תוך י', וכאן הביא דברי הרמב"ם דאין כופין, וי"ל דלעיל כיון דמכחישה כופין מדרב המנונא דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ובודאי קושטא קאמרה, ודברי הרמב"ם בשאינו מכחישה ובהא אמרינן בנדרים יעשו דרך בקשה עכ"ל.

ודברים אלו תמוהים דיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, דנאמר דבמכחישה כופין ובאין מכחישה אין כופין, והלא לא קאמר רב המנונא אלא מטעם דאין אשה מעיזה פניה נגד בעלה מהימנא, והוה כאילו אינו מכחישה, והאיך נאמר דבאינו מכחישה עדיף טפי, זהו דבר שאין הדעת סובלתו. גם בכל הפוסקים איתא להדיא הפך דבריו. אלא ודאי העיקר כמו שכתבתי דבסוף הסי' מיירי בטוענת שאינו יורה כחץ.

ואולי גם כוונת הב"ח היא כן, ור"ל כיון שטוענת שאינו יכול והבעל מכחישה נאמנת, כיון דבעלה ידע בה ומכחישה, אי לאו דקושטא קאמרה לא הוה משקרא ומעיזה פניה נגדו, ודברי הרמב"ם באינו מכחישה אלא שטוענת שאינו יורה כחץ והלכך מעיזה דסברה בעלה לא ידע בה. וא"כ דברי הב"ח הם ממש כמו שכתבתי.

סימן נג

ומה שחששו הרמב"ן והרשב"א להירושלמי (נדרים פ"א ה"ב) נמי לאו מילתא היא, דאדרבה לפי הבנתם בירושלמי צריך להגיה בירושלמי וכדאיתא בתשו' ריצב"א שבתשוב' מיימוני לספר נשים סי' ו' שהירושלמי מיירי בטענת אינו יכול, ומה דאיתא בירושלמי כמה דרחיקא שמיא מן ארעא כך תהא ההיא איתתא רחיקא מבעלה כו', מלת תהא טעות הוא וצ"ל כך ההיא איתתא רחיקא כו'. ואין זה נראה, ויותר נראה להשוות הירושלמי עם גמרא דילן, ואין כאן טעות סופר והכי קאמר, כך תהא ההיא איתתא רחיקא מבעלה מחמת שלא תלד לפי שאין יורה כחץ, וכעין מה שפי' רש"י בפירוש התורה בפ' בראשית (ב, כד) ודבק באשתו והיו לבשר אחד, הולד נוצר ע"י שניהם ושם נעשה בשרם אחד עכ"ל רש"י. וכן משמע להדיא מהערוך (ערך שמים) וסמ"ג סוף עשין מ"ח דף קכ"ח ע"ג שכתבו וז"ל, מפרש בירושלמי שצועקת על בעלה ואומרת כמה שהשמים רחוקים מן הארץ כך אהיה רחוקה ממך, לפי שאין שכבת זרעו יורה כחץ ואינו ראוי להוליד ע"כ לשונם. וגם בתשובת רמב"ן גופי' סימן קל"ט מסיק וז"ל אבל ה"ר נתן בעל הערוך פירש אף הירושלמי בטענת יורה כחץ כו'. ואף שבתשובת ריצב"א שם כתב וז"ל, ואף על פי שהייתי יכול לפרש הירושלמי כתלמוד שלנו וביורה כחץ, וה"פ כמה דשמיא רחיקא מארעא כך תהא ההיא איתתא רחיקא מבעלה לעולם לענין שלא תבנה ממנו לפי שאינו יורה כחץ, מ"מ אין הלשון נמשך לי אחר פירוש זה עכ"ל. מ"מ לפי מה שכתבתי הלשון נמשך כהוגן אחר פירוש זה. ומ"מ לענין דינא כתב בתשובת ריצב"א שם דנאמנת בטענת אינו יכול וכדמוכח בגמרא דילן. (שוב ראיתי בגמרא קדושין הנדפסת עם תוס' רי"ד יש שם בסוף המסכת קצת לקוטי דינים וכתוב שם וז"ל, כתב ריצב"א הטוענת אין לאישי גבורה והוא אומר שיכול אך שהיא מורדת נאמן, ואם הודה לה יוציא ויתן כתובה עכ"ל. ולא ידעתי מאין הוציא כן, כי לפי מה שכתבתי אדרבא דעת ריצב"א שהיא נאמנת). וגם מהר"ל ן' חביב בתשובה שם כתב שהירושלמי אינו חולק אתלמוד שלנו בדין דטוענת אינו יכול, והביא שם דברי הערוך והסמ"ג דלעיל, רק שאח"כ כתב דהירושלמי מיירי בטוענת שהוא מורד מתשמיש. ונ"ל דלא הוצרך לזה

אלא להרמב"ם והרב המגיד פי"ד דאישות דין ט"ז דנראה להדיא מדבריהם שמפרשים הירושלמי כן, והוציאו מהירושלמי שבטענת מורד יעשו פשרה כו' עיין שם, וכן נראה להדיא מהשגת הראב"ד שם ע"ש, אבל לדעת שאר פוסקים א"צ לכל זה אלא יש לומר דהירושלמי מיירי בטוענת אינו יורה כחץ ממש כמו גמרא דילן וכמו שכתבתי.

סימן נד

ואין להקשות לפי מה שכתבתי דגם הרמב"ם מודה בטענת אין לו גבורת אנשים דנאמנת, הא בטענת מורד ממני מתשמיש כתב דאינה נאמנת. הא ע"כ לאו קושיא היא, דהא הטור כתב בפשיטות בסי' קנ"ד בטוענת אין לו גבורת אנשים דנאמנת ובסוף סימן ע"ז העתיק בסתם דברי הרמב"ם דבטענת מורד אינה נאמנת, (וכן הש"ע כתב בס"ס ע"ז בסתם כדברי הרמב"ם, ובסי' קנ"ד סעיף ו' גבי טענת אינו יכול כתב דנאמנת).

הן אמת שבדרישה סי' קנ"ד סט"ז הרגיש בזה ותירץ דבסי' ע"ז לא קאמר דאינה נאמנת אלא לענין כתובה.

אבל אין זה נראה בעיני, דא"כ הו"ל לפרושי התם דהיכא דהיא רוצה לצאת ממנו בלא כתובה אמרינן ליה דיוציא וגם שאין כופין אותה לדור עמו. אלא נ"ל דבטענת מורד ליכא כאן העזה, כי אדרבה היא רוצה שלא ימרוד, שהרי אם יקבל עליו שלא ימרוד ותהיה בטוחה בו לא תטעון עליו שום דבר, משא"כ בטענת אינו יכול דיש כאן העזה שהרי בטענה זו מוכרח הוא לגרשה שהרי לא יועיל לו שוב שום דבר. וכ"כ בתשו' מהר"ל ן' חביב סי' ל"ג וז"ל, וזה שחלוף גדול יש בין טענה שאין לבעלה גבורת אנשים לבוא עליה ובין טענה שבעלה מורד מתשמיש ואינו רוצה להזקק עמה, כי אף על פי שבשתיהן יודע הבעל אם האשה אומרת אמת אם לא, עם כל זה בטענת שאין לבעלה גבורת אנשים היא מעיזה פניה, דומיא דההיא דאומרת לבעלה גרשתני, כי היא מעיזה בפני בעלה לפרוק עולו מעליה, ומטעם זה היא נאמנת בשתיהן, אמנם בטוענת שהוא מורד מתשמיש אין כאן העזה לדעתה, דאדרבה מתחננת לפני ב"ד שיעתרו לבעלה וייצרה וישיב אפו מעליה עכ"ל.

אמנם מ"ש מוהר"ר לוי ן' חביב שם וז"ל, וכבר ראיתי מ"ש הריב"ש ז"ל בתשובותיו (סי' קכז) דלרב המנונא אלו הב' חלוקות שוות בדינם, שכתב וז"ל, ונראה דלרב המנונא אם היתה טוענת דבר דידע בה בעלה כגון שטוענת שהוא פרוש ממנה ואינו נזקק לה כלל, או שאין לו כח אנשים ישען על ביתו ולא יעמוד שהיא נאמנת כמו שהיא נאמנת לומר לבעלה גרשתני ע"כ. גם ככה נראה מלשון הר"ן ז"ל (נדרים צא. ד"ה נהי) שכתבתי

למעלה וז"ל, וכיון דמש"ה מהימנא טפי כו' ש"מ דבאומרת אינו נזקק עמי כלל כיון דבעלה ידע מהימנא אפי' למשנה אחרונה כו', דמשמע דכשאומרת אינו נזקק עמה אין חילוק בין שאמרה שהוא מפני שאין לו גבורת אנשים או שאמרה שהוא מורד. עם כל זה אני ליישב דעתו של הרמב"ם ז"ל באתי דלא ליקשי ליה כלל מסוגיא דגמרא עכ"ל. נלפע"ד דאין מדברי הריב"ש והר"ן סתירה לדברי הרמב"ם, דלשון אינו נזקק עמי כלל שכתב הר"ן יש לפרשו שאינו נזקק עמי מחמת שאינו יכול. וראיה לזה שהרי כתב הרשב"א בתשובה ומביאו ב"י וז"ל, בטוענת אינו יכול בעניותנו אין בידנו ראיה מכרחת כו', אבל באינו יכול כופין להוציא ואפי' באה בלא טענה שזהו מעיקר הזיוג, שהלא על דעת כן נכנסה לחופה. ועוד הוא עובר על מ"ע, ואפילו באומר הוא בבגדו והיא בבגדה כופין אותו להוציא כל שכן מי שאינו נזקק לה כלל עכ"ל, הרי שכינה טענת אינו יכול בלשון אינו נזקק לה כלל. וגם לשון הריב"ש שכתב שטוענת שהוא פרוש ממנה ואינו נזקק לה כלל או שאין לו כח אנשים כו' (וכ"כ הסמ"ק ס"ס רפ"ד כלשון הריב"ש), יש לפרש כן שטוענת שפרוש ממנה מחמת שאינו יודע בדרך כל הארץ כגון שאין לו תאות המשגל או שאינו בקי בדרך כל הארץ. או ה"ק שאינו נזקק עמי כלל מחמת שאינו מתקשה כלל או שאין לו כח גבורת אנשים שישען על ביתו ומתקשה קצת ומיד חוזר הקשת לאיתנו וישען על ביתו ולא יעמוד, וכה"ג כתבו התוס' סוף נדרים (צא . ד"ה קסבר) וז"ל אשה שטוענת שבעלה אינו יכול להתקשות או שאינו בקי בדרך ארץ נאמנת עכ"ל. וכה"ג כתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ג דין ה' וז"ל, ומה שטוענת שאינו איש ואינו נזקק לה, בטענה זו נאמנת כו', אבל בטוענת שמורד כיון שלפי דבריה הדבר מסור ביד הבעל, א"כ לא שייך כאן טעמא דהעזה ולכך אינה נאמנת, כן נ"ל.

ולפי זה צריך לפרש מ"ש הרב רמ"א בהג"ה סי' קנ"ד ס"ז והבאתיו לעיל סי' א' אם טענה שבעלה אינו שוכב עמה ואינו בא עליה דינו כדין טוענת שאין לו גבורת אנשים עכ"ל, ג"כ צריך לפרש לשונו כמו שפירשתי לשון הריב"ש, ולא שכוונתו לומר שטוענת שיכול ובכיון אינו שוכב עמה דהיינו שמורד. תדע שהרי בדרכי משה כ"כ (סק"ח) בשם תשו' הרא"ש כלל מ"ג ותוס' דסוף נדרים, ושם לא הזכירו שטוענת שמורד אלא כמו שכתבתי. ומ"מ לשון הרב רמ"א צריך עיון, דפשט לשונו לא משמע הכי, וגם הו"ל לפרש ולא לסתום. ועוד דא"כ לאיזה צורך הוצרך לכתבו כלל וגם לכתוב דינו כדין טוענת שאין לו גבורת אנשים, הא פשיטא דהיינו הך, וצ"ע.

סימן נה

מ"מ יהיה כוונת הרב רמ"א איך שיהיה, העיקר כמו שכתבתי דכשטוענת שמורד מתשמיש אינה נאמנת, אבל בטוענת אינו יכול נאמנת. וגם בתשו' מהו' יוסף ז"ל ובתשו' ר"ש כהן סי' ק"ס האריך בזה והעלה דהירושלמי והרמב"ם מיירי כמ"ש הערוך והסמ"ג ורמב"ן שם ופסק דנאמנת. אך בתשו' מוהר"ר משה אלשקר סי' פ"ט האריך בזה ופסק שאינה נאמנת, וכל דבריו אינם נכונים וכמו שכתבתי לקמן סי' ס"ט. גם מ"ש שם שכן דעת הירושלמי והרמב"ם כבר כתבתי דליתא. גם מה שהקשה מהר"מ אלשקר גופיה שם אהא דכתב הרמב"ם פי"ד דאישות האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת אפי' תובעת כתובתה, ותירץ דהיינו טעמא דגרשתני, משום דהוא דבר דאתי מידו לידה, אי נמי דאי לאו דגרשה ודאי לא הוה מעיזה פניה כל כך בפני בעלה, ולשבת כל ימיה באיסור אשת איש ובניה לעולם ממזרים, ולפיכך נאמנת אפילו בתובעת כתובתה, משא"כ בשמים ביני לבינך דלית ביה האי טעמא אינה נאמנת כלל עכ"ל.

ולא נהירא, דבגמרא סוף נדרים מוכח להדיא דאין לחלק בכך, אלא משמע התם להדיא דהך דהשמים ביני לבינך דמי ממש לגרשתני, רק דמחלק התם בגמרא דבהשמים ביני לבינך דסברה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע ומש"ה משקרא, אלמא דבטענת אינו יכול דהבעל ידע כמו היא פשיטא דנאמנת כמו בגרשתני ע"ש, דמוכח כך להדיא בכולא סוגיא.

ואף שהרא"ש סוף נדרים (סי' ח) כתב ג"כ וז"ל, ועוד נ"ל טעם טוב דהלכתא כרב המנונא דאפילו למשנה אחרונה היא תובעת שיגרשנה בעלה, וחיישינן שמא עיניה נתנה באחר ותנשא לו אחר שיגרשנה בעלה, אבל ודאי חזקה שלא תאמר אשה לבעלה גרשתני להפקיע עצמה בטענת שקר מתחת בעלה להיות באיסור אשת איש כל ימיה עכ"ל. ודאי דאין כוונת הרא"ש לומר דבטענה שהבעל יודע כמו היא אינה נאמנת, רק בההיא דגרשתני, שהרי הרא"ש גופיה העתיק שם מקודם בסמוך סוגיית הגמרא דלעיל. ועוד דהרא"ש בתשובה כלל מ"ג דין א' ודין ה' ודין י"ב כתב להדיא דבטענת אינו יכול נאמנת ודמי להך דגרשתני כו' ע"ש, אלא הרא"ש בפסקיו בא להוסיף טעם דלא דמי למשנה אחרונה ודו"ק.

ואף על פי שבמרדכי ס"פ עשרה יוחסין (קדושין סי' תקמב) כתב ג"כ וז"ל, מצאתי בשם ר"ת שכתב (ר"ת) דלא אמר רב המנונא דמהימנא אלא במילי דאתי מידו לידה כגון נתינת הגט, אבל במילי דלא אתי מידו לידה כגון דאמרה שאינו מתקשה לא מהימנא עכ"ל. נ"ל דאין לסמוך על זה דהוא נגד הגמרא וכל הפוסקים. וגם לא הוזכר בשום פוסק כן

בשם ר"ת, ואולי איזה תלמיד טועה הוסיפו במרדכי, דהא לא אשתמיט חד מהפוסקים שהזכיר כן בשם ר"ת או שהזכיר כלל סברא זו. ועוד נראה לומר דדברים אלו שמצא כתוב בשם ר"ת יכול להיות שהשיב כן לאשה שטענה כן שלא בפני בעלה, דאפילו ללישנא דאמרינן בהאשה שנתארמלה ובגטין פ' המגרש דרב המנונא קאמר דאפילו שלא בפניו נאמנת, ופסקו קצת פוסקים כן וכמו שיתבאר לקמן סימן ס"ג, היינו במילי דאתי מידו לידה דבכה"ג א"צ דרישה וחקירה כל כך, שהרי אין חלוק ביניהם אלא הן או לאו, וכה"ג אף שלא בפניו קושטא קאמרה, אבל כשאמרה אינו מתקשה אינה נאמנת אלא בפניו, וכמו שכתבתי לעיל סי' ד' בשם הריב"ש ורשב"ץ דדברים כאלו צריכים חקירת ב"ד על זה, ודלמא אילו היה הבעל לפנינו היה נותן טעם לדבריו שהיתה מודה שהוא יכול, ואף שבמרדכי לא הזכיר בדברי ר"ת דמיירי שלא בפניו, יש לומר דקצור דברים הוא. ואפי' תאמר שדעת ר"ת הוא כפשוטו, מ"מ יחיד הוא כנגד כל הפוסקים ובפרט דלא משמע כן בגמרא וכמו שכתבתי.

סימן נו

וא"כ כיון שהוכחנו מן הגמרא דבטענת אינו יכול נאמנת, וכן פסק בתשובת ריצב"א שבתשו' מיימוני לספר נשים סי' ו', וכ"כ התוס' והר"ן סוף נדרים וכן פסק הרא"ש בתשובות בג' תשובות בכלל מ"ג בסי' י"א וסי' ה' וסי' י"ב, וכ"כ בתשו' רמב"ן סי' קל"ט וסי' קמ"א ובתשובת רשב"א סי' תרכ"ח (אלא שבסי' תרכ"ח חשש לבסוף להרמב"ם והירושלמי, וכבר נתבאר דאין מזה בית מיחוש כלל) וסי' אלף רנ"ה, וכ"כ ג"כ התוס' בפשיטות בפ"ק דבבא בתרא סוף דף ה: (ד"ה מי) גבי סוגיא דהאומר פרעתי תוך זמנו ע"ש, וכן הוא בפסקי תוס' שם סי' כ', וכן הביא ב"י ב' תשו' רשב"א דנאמנת, וכן הביא ב"י תשו' רשב"ץ שר"י כן כתב בתשו', והסכימו עמו האחרונים, וכן פסק בתשו' ריב"ש סי' קכ"ז, וכן פסק הר"י מקורביל בסמ"ק סי' רפ"ד דנאמנת בטענת אינו יכול, וכן פסק הר"ף בהגהת סמ"ק סי' קפ"ג, וכ"כ בכל בו סי' ע"ה, וכן פסק בתשו' מהרי"ק שורש ע"ב ובתשו' בנימין זאב סי' קכ"ו ובתשו' מהר"ל בן חביב סי' ל"ג ובתשו' מוהר"ר יוסף שבתשו' ר"ש כהן סי' ק"ס, הכי נקטינן ודלא כמהר"ם אלשקר סי' פ"ט ודעמיה שהבאתי למעלה.

סימן נז

ומ"ש הש"ע סימן קנ"ד והבאתיו לעיל סימן א' וכופין אותו להוציא מיד, כבר ביארתי לעיל סי' כ"ג וסימן מ"ב באריכות שרוב הפוסקים וכמעט כולם חולקים על זה וס"ל דאין כופין בכה"ג אלא בבאה מחמת טענה ושגם דעת הרא"ש כן, והטור והש"ע העבירו עין עיונם מזה ולא כוונו יפה בזה. ואולי גם הטור והש"ע מיירי בבאה מחמת טענה וסמכו עצמם אמה שכתבו כן לפני זה גבי טענת יורה כחץ, אבל פשט לשונם לא משמע כן. ועוד דמשמע בפוסקים שדין זה דמי לאומר איני רוצה לשמש, ושם לא הזכירו הטור והש"ע בסעיף ב' באה מחמת טענה ודו"ק.

סימן נח

ומ"ש הש"ע שם והבאתיו לעיל סימן א' ולא יתן כתובה כו'. הנה לפי שאברר שדין זה אינו עיקר להלכה וגם הרבה פוסקים מאד אינם סוברים כן, וגם ממקום שיוצא דין זה הוא סתור מיניה וביה, על כן מוכרח אני להאריך.

אמת שדין זה הוא מהטור שהוציא כן מתשו' הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב שכתב וז"ל, ואי תבעה גט וכתובה לא מהימנא אפילו להתירה לשוק כו' ואי תבעה גט ולא כתובה יגרשנה ולא יתן לה כתובה, כההיא דרב המנונא שאמרה גרשתני דנהי דמהימנא גבי נפשה להפקיע ממנה איסור אשת איש שעליה מטעם חזקה דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, מ"מ אין לב"ד כח להוציא ממנו ממון כיון שעומד וצווח שלא גירשה עכ"ל הרא"ש בתשו'. והנה בהך דגרשתני היכא דאתמר מימרא דרב המנונא גופה מוכח להדיא דאף לענין כתובה נאמנת, וכן מוכח להדיא בהרא"ש שם וכמו שאבאר.

דבסוף נדרים (צ:) תנן בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך שמים ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים, חזרו לומר שלא תהא האשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה, האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה, השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה, נטולה אני מן היהודים יפר חלקו. וגרסינן בגמרא (צא:) אבעיא להו אמרה לבעלה גרשתני מהו, אמר רב המנונא תא שמע האומרת טמאה אני לך דאפי' למשנה אחרונה דקתני לא מהימנא, התם הוא דמשקרא דידעה דבעלה לא ידע בה, אבל גבי גרשתני דידע בה מהימנא, ופריך התם בגמרא השמים ביני לבינך דמשנה אחרונה תיובתא דרב המנונא, דהא הכא דידעה היא דבעלה ידע בה, וקתני דלא מהימנא, ומשני הכי נמי אמרה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע ומש"ה משקרא, ע"כ הגמרא. ומכאן הוציאו כל הפוסקים דהיכא שטוענת אינו יכול, כיון דבעלה ידע

בה, הוי דומיא דגרשתני ונאמנת אפי' למשנה אחרונה. וא"כ מוכח דנאמנת אפי' לענין כתובה, דהא בג' נשים קתני במתני' יוצאות ונוטלות כתובה, ואפי' במשנה אחרונה ע"כ לא אמרינן אלא דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר, והיינו היכא דהבעל לא ידע בה, אבל היכא דנאמנת להוציא, ולא חיישינן לשמא עיניה נתנה באחר, משמע דנוטלת כתובתה דומיא דמשנה ראשונה.

סימן נט

כ"כ הר"ן שם (ד"ה ולענין הלכה) וז"ל, וקי"ל כרב המנונא דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דסוגיין בכולא תלמודא כותיה ומדמדמינן ליה למתניתין, ש"מ שלא להתירה בלבד נאמנת אלא אף ליטול כתובה, דומיא דמתני' דקתני יוצאות ונוטלות כתובה. ועוד שהרי מספר כתובתה נלמד שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי כדתנן בהאשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, כ"כ הרמב"ן ז"ל בהלכותיו. מיהו איכא למימר דלית לן מדרש כתובה אלא בעיקר כתובה אבל בתוספת לא, וכיון דמש"ה מהימנא טפי כי אמרה גרשתני מכי אמרה השמים ביני לבינך, משום דגרשתני ידע בה בעלה ואינה מעיזה ובהשמים ביני לבינך דלא ידע בה מעיזה, שמעינן מינה דבאומרת אינו נזקק עמי כלל כיון דבעלה ידע בה, אפילו למשנה אחרונה מהימנא ויוציא ויתן כתובה, אפילו לא אתיא מחמת טענה דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה, שהרי גדולה מזו אמרו אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה. מיהו כתב ר"י ז"ל דדוקא כשהיא תובעת להתגרש הוא דאמרינן יוציא ויתן כתובה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא, והביא ראיה מדאמר בפ' האשה רבה האשה שאמרה מת בעלי נאמנת, מת בעלי תנו לי כתובתי אינה נאמנת עכ"ל הר"ן.

וכ"כ הרא"ש גופיה שם (סי' ח) וז"ל, והלכה כרב המנונא כו', וא"ת הא אמרינן בשלהי הכותב (כתובות פט.) גבי הוציאה גט אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן בשאין שם עידי גירושין דמגו דיכול לומר לא גרשתיה יכול לומר גרשתיה ונתתי לה כתובתה, והאיך יכול לומר לא גרשתיה כיון דמעיזה פניה לומר גרשתני ומהימנא, וי"ל כגון דהוי קטטה ביניהם דאז לא מהימנא כדאיתא בפ' האשה שלום, אי נמי מאחר שתובעת כתובתה אינה נאמנת דמחמת חימוד ממון היא אומרת כן, כדאמרינן בפ' האשה שלום באה לב"ד ואמרה התירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובה, תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה. והרמב"ם ז"ל כתב שנוטלת כתובתה מדמדמינן לה למתני' אלמא נאמנת אפי' לכתובה כדין משנה ראשונה. ואפשר דלא פליג על דברי ר"י שכתבתי

דרוצה לומר כשלא תבעה כתובתה, עכ"ל הרא"ש. הרי להדיא דאף לענין כתובה נאמנת. ודוחק לומר דס"ל להרא"ש לחלק בין טענת גבורת אנשים לטענת גרשתני, דאין טעם לחלק כלל. ועוד שכל הפוסקים וגם הרא"ש גופיה בתשובה שהבאתי בסמוך סי' נ"ח מדמי להו להדיא להדדי לענין כתובה ולכל דבר.

ועוד דמ"מ דברי הרא"ש בגרשתני סותרים זה את זה, שבתשובה כתב אף בגרשתני דאינה נאמנת לענין כתובה, ובפסקיו כתב דנאמנת וצ"ע. (שוב ראיתי בתשו' מהר"י ן' לב ספר ג' סי' ק"א שנתקשה ג"כ בדברי תשובת הרא"ש מכח פסקיו וכתב וז"ל ודוחק לומר דאין לו גבורת אנשים שכתב הרא"ש בתשובה היינו שאינו יורה כחץ עכ"ל. ולא הועיל כלום אפי' לקבל בדוחק, שהרי מ"מ דברי הרא"ש בגרשתני סותרים זה את זה וכמו שכתבתי).

סימן ס

וא"כ קשה ג"כ על הטור היאך כתב בסתם דאינה נאמנת לענין כתובה, והיינו ע"פ דברי הרא"ש בתשובה, ולא תפס דברי הרא"ש בפסקיו, שהרי בחו"מ סוף סי' ע"ב כתב כדברי הרא"ש בפסקיו, שהם אחרונים ולא כדבריו בתשובה, וכן בסי' קנ"ד גבי ניסמו ב' עיניו פסק הטור כפסקי הרא"ש להקל באיסורי דאורייתא שכופין אותו להוציא ולא כמ"ש בתשובה (ועיין מה שכתבתי לעיל סי' מ"ד), אלמא דס"ל כל היכא שהפסקים סותרים את התשובות הולכים אחרי הפסקים. וכ"כ ב"י בחו"מ סי' ק"י בשם ה"ר יהודה בן הרא"ש שהשיב וז"ל, כשאני רואה פסקיו עם תשובותיו סותרים הריני הולך אחר הפסקים שהיו אחרונים עכ"ל, והאיך שבק הטור כאן דברי הרא"ש בפסקיו וכתב סתמא כדבריו בתשובה, (ואולי אשתימטתיה דברי הרא"ש בפסקיו), ומכל שכן שכל הפוסקים ס"ל כמ"ש בפסקיו וכן עיקר וכמו שכתבתי למעלה וצ"ע.

ועל הש"ע והרב ר"מ איסרלש קשה יותר שבש"ע סי' י"ז סעיף ב' כתב וי"א שאם היתה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה אינה נאמנת לומר גרשתני אפילו בפניו עכ"ל, משמע דכשאינה תובעת כתובתה נאמנת אפילו לענין כתובה. והרב רמ"א שם הביא בהג"ה שתי דעות וז"ל יש אומרים דבמקום שנאמנת לינשא גובין ג"כ כתובתה. ויש אומרים דאינה נאמנת לענין ממון כלל עכ"ל, וכאן בסי' קנ"ד כתב הש"ע בסתם דאינה נאמנת לענין כתובה וגם הרב לא כתב שום דבר נגדו וצ"ע. ודברי רבינו ירוחם נכונים שהם כדברי הרא"ש בפסקיו, וז"ל רבינו ירוחם בספר מישרים נתיב כ"ג ח"ט, כתבו התוס' שאם היה קטטה ביניהם או אם תובעת כתובתה אינה נאמנת, והרמב"ן כתב

שנוטלת כתובתה ונאמנת אפילו לכתובה. ואולי שר"ל בשלא תבעה כתובתה, אבל כשתבעה כתובתה אינה נאמנת דמחמת חמוד ממון אומרת כן, עכ"ל רבינו ירוחם.

סימן סא

ולענין דינא נראה עיקר דבין לענין גרשתני ובין לענין טענת אין לו גבורת אנשים נאמנת אף לענין כתובה, שכבר הוכחתי כן מן הגמרא, וגם הבאתי שכ"כ הרמב"ן והר"ן והרא"ש גופיה בפסקיו, וכ"כ התוס' שם וז"ל, ויש ללמוד מכאן על אשה שטוענת שבעלה אינו יכול להתקשות או שאינו בקי בדרך ארץ דנאמנת דבדבר שיש לו לבעל לידע אינה מעיזה פניה ויוציא ויתן כתובה, ולא מבעיא אי באה מחמת טענה כגון דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה, אלא אפי' בלא טענה נמי יכולה היא לומר אינו מקיים מצות עונה, דגדולה מזו אמרו האומר אי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכל שכן בזה. ודוקא כשהוא מגרשה ואינה תובעת כתובתה, אבל אם צועקת כשרוצה לגרשה שיתן לה כתובתה אינה נאמנת עכ"ל. וכל זה הוא בתשו' ריצב"א שבתשו' מיימוני לספר נשים סי' ו'. וכן הוא בתשובת רמב"ן סי' קל"ט וסי' קמ"א ובתשובת רשב"א סימן אלף רנ"ה סי' תרכ"ח דבטענת אינו יכול נאמנת ויוציא ויתן כתובה, ואי תבעה כתובתה אינה נאמנת ע"ש.

הגה"ה (רק דבסי' תרכ"ח מסיים בסוף הסימן וז"ל יש מן המפרשים ז"ל שאמרו דלא מהימנא לאפוקי ממונא ע"כ עכ"ל. ונ"ל שאין זה מלשן הרשב"א רק איזה תלמיד הכניס כן ולכך כתב ע"כ, משא"כ בשום תשובת רשב"א אחרת וק"ל. מיהו בחדושי רשב"א פ' התקבל (גיטין סד: ד"ה ולענין כתובה) כתב שהרב בעל העיטור כתב דלאפוקי ממונא לא מהימנא ולא דרשינן בהא מדרש כתובה. ומ"מ לענין דינא ודאי עיקר דנאמנת אף לענין כתובה וכמ"ש).

וכ"כ ב"י בשם תשו' רשב"א, וכן משמע להדיא בריב"ש סי' קכ"ז, וכ"כ רבינו ירוחם במישרים נתיב כ"ג ח"ט. וכ"כ הר"י מקורביל בסמ"ק סי' רפ"ד, וכ"כ הר"ף בהגהת סמ"ק סימן קפ"ג, וכ"כ הכל בו סי' ע"ה ומהרי"ק שורש ע"ב ובנימין זאב סי' קכ"ו דנאמנת אף לענין כתובה, כשאינה תובעת כתובתה בטענת גרשתני ובטענת אינו יכול. והרמב"ם פ' ט"ז מה' אישות דין כ"ו כתב דאפי' בתובעת כתובה נאמנת לומר גרשתני. ואף על פי שהראב"ד בהשגות שם כתב וז"ל, ואני אומר שאינה נאמנת להנשא לכתחלה ולא לגבות כתובתה אלא שתופסין בה קדושין כו'. יחיד הוא נגד כל הנך רבוותא ובפרט שכדבריהם מוכח בגמ' וכמו שכתבתי לעיל. וגם הרב המגיד שם כתב שכבר הוכיחו

הרבה מפרשים ז"ל בראיות שהיא נאמנת אף להנשא. ולענין גביית הכתובה ג"כ הכריע הרמב"ן ז"ל כדברי הרמב"ם והביאו ראיה לזה בפרק האשה שנתארמלה כו'. ומכל מקום ראיתי מי שסובר דדוקא כשאינה תובעת כתובה אלא שהיא באה לינשא, אבל אם תבעה כתובתה אינה נאמנת דומיא דאמרה מת בעלי, ויש לחוש לסברא זו אף על פי שיש חולקים עכ"ל וכן עיקר. והרב בהג"ה סימן י"ז הביא ב' דעות בזה, משמע דס"ל דלענין כתובה אין להוציא ממון כלל אפילו אינה תובעת כתובה. ונראה דהיינו משום שהוציא כן מהגהת מיימוני פי"ב מהלכות גירושין (אות א) דאינה נאמנת לענין כתובה כלל. וכן נרשם שם במראה מקום שבש"ע, וכן משמע בדרכי משה להדיא. וכתב בדרכי משה שם שכן משמע בתוס' בסוף פ' הכותב (כתובות פט. ד"ה מגו) ע"ש.

ולפענ"ד לא משמע כן בתוס' והגהת מיימוני מידי, די"ל דמיירי התם כשתובעת כתובתה, ותדע שהרי הגהת מיימוני כתבו שם כן בשם ר"י, והרי התוס' והרא"ש והר"ן סוף נדרים כתבו להדיא דר"י מודה דהיכא דאינה תובעת כתובתה נאמנת, א"כ לא עדיפי דברי הגהות מיימוני מדברי ר"י עצמם שפירשם הרא"ש סוף נדרים דמיירי דוקא בתובעת להדיא כתובתה הלכך אינה נאמנת.

סימן סב

וכ"כ התוספות והר"ן סוף נדרים בשם ר"י דכשאינה תובעת כתובתה נאמנת ויוציא ויתן כתובה, וכ"כ הר"ף בהגהת סמ"ק סי' קפ"ג והכל בו סי' ע"ה בשם ר"י, וכן הוא בתשובת רמב"ן סי' קמ"א. ובתשו' רשב"א סי' אלף רנ"ה בשם ר"י. וכן נ"ל להוכיח מלשון התוס' פ' שנים אוחזין (ב"מ) דף י"ז: (ד"ה הוציאה גט) שכתבו וז"ל, וי"ל אם תובעת כתובתה אינה נאמנת כו', משמע הא בסתמא נאמנת אף לענין כתובה. וכן פסק בתשו' מהר"ל ן' חביב סי' ל"ג דנאמנת אף לענין כתובה בטענת גרשתני ובטענת אינו יכול. רק דפסק שם כן משום דמשמע ליה דהרא"ש בתשו' אחרת ג"כ פסק כן, שכתב וז"ל ולענין הכתובה נלפע"ד שראוי לפסוק שתטול כתובה מנה ומאתים כדברי הר"ן ז"ל. ועם היות שכתב הרא"ש בתשובה דאין לה כתובה כיון שהוא מכחישה, וראוי לפסוק כמותו כיון שהוא ספק בממון והעמד ממון על חזקתו, דמספיקא לא מפקינן ממונא, עם כל זה כיון שהרא"ש ז"ל כתב בתשובה אחרת (בכלל מ"ג דין ה') אותה הסברא, ולא ידענא הי בתרייתא, וכל בעלי החדושים כן כתבו שיתן כתובה, ע"ז ראוי לסמוך ולעשות מעשה עכ"ל.

ואין מזה ראיה דהרא"ש בתשובה אחרת שם מיירי שמודה, ואתא לאשמועינן דאעפ"כ לא יהיב תוספת כתובה. ודין זה הוא שם דין בפני עצמו ע"ש. ואף על פי שמהר"ל ן' חביב שם למעלה בתשובתו דחה זה ממ"ש נאמנת, לק"מ, דבריש התשובה מיירי הרא"ש בהכי, אבל אח"כ מייתי דברי ריצב"א והם בתוס' סוף פ' הבא על יבמתו דמיירי במודה, אבל באמת טפי הו"ל למהר"ל ן' חביב לאתויי ראיה מהרא"ש בפסקיו סוף נדרים, ומסתמא אישתמיטתיה למהר"ל בן חביב דברי הרא"ש בפסקיו שהרי לא הזכירם כלל בכל התשובה. ומ"מ לענין דינא יפה כיון מהר"ל ן' חביב דנאמנת אף לענין כתובה, (וכ"כ הב"ח בפשיטות בסי' י"ז גבי גרשתני דנאמנת אף לענין כתובה. מיהו מה שנראה מדבריו שם בפשיטות שכן דעת הרא"ש והטור ג"כ ליתא וכמבואר בהרא"ש וטור סי' קנ"ד, וגם בתשוב' ר"א ן' ששון סי' כ"ה דף מ"ב : כתב בפשיטות דנאמנת לינשא וליטול כתובה כו', והכי נקטינן. שוב מצאתי בתשו' מהר"י ן' לב ספר שלישי ס"ס ק"א שפסק ג"כ הכי וכתב דהכי הוי סוגיא דעלמא, אלא דכתב שם דהיינו לא כהרמב"ם פט"ו והראב"ד כו', וכבר כתבתי לעיל סי' נ"א דגם דעת הרמב"ם והראב"ד כן וע"ש).

סימן סג

וכיון שהעלינו דנאמנת אף לענין כתובה, הוא הדין דנאמנת בטענת גרשתני אף לכתחילה לינשא, והכי מוכח מדברי כל הפוסקים, ואפי' מאן דס"ל דלענין כתובה אינה נאמנת ס"ל דלינשא נאמנת, וכן עיקר, וכן פסק הב"ח בסי' י"ז ולא כנראה מדברי הרב בהג"ה שם דלכתחילה לא תנשא וכדעת הראב"ד בהשגות, אלא כהרמב"ם נקטינן בזה, וכבר חלקו כל המפרשים על הראב"ד, וכ"כ הרשב"א בחדושיו פ' התקבל והר"ן סוף נדרים בשם הרמב"ן, וכ"כ הרב המגיד פט"ז מה' אישות שכן הוכיח הרמב"ן והרבה מפרשים ז"ל ושכן עיקר.

ומ"ש הבית חדש בסי' י"ז ודלא כמ"ש הר"ן על שם הרמב"ן פ"ב דכתובות (י: ד"ה מתני') כו' לא דק, דלא כתב הר"ן שם בשם הרמב"ן אלא דשלא בפניו חיישינן לחומרא, אבל באומרת גרשתני בפניו משמע שם אדרבה דדעת הרמב"ן דנאמנת לינשא אף לכתחלה, וכמו שכתב על שמו בסוף נדרים, וכדעת כל הפוסקים. וכ"כ רבינו ירוחם בספר חוה נתיב כ"ג ח"ג אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת ודוקא בפניו כו', וכן עשה מעשה ר"ת והתירה לינשא כשאמרה בפניו, וכ"כ ריי"ף עכ"ל. וכן נראה מדברי התוס' פ' האשה שלום (יבמות קטז. ד"ה וליהמנה) שכתבו דאם תובעת כתובתה אינה נאמנת אלא לענין נשואין, משמע דנאמנת לינשא לכתחלה. וכן נראה מדברי הרא"ש סוף נדרים (סי' ח)

וכ"כ בפשיטות בתשובת ר' אהרן ן' ששון סי' כ"ה דף מ"ב : ע"ש. וגם הרשב"א בחדושיו פ' התקבל (גיטין סד:) האריך בזה ומסיק דנאמנת אף לינשא, וכן נראה עיקר בגמרא בכמה דוכתי, וגם בסוף נדרים מוכח כן בגמרא, דאל"כ לא הוי מותיב מידי לרב המנונא ממשנה אחרונה ע"ש, ודו"ק.

מיהו כל זה מדינא, אבל האידנא שיש נשים חצופות אינה נאמנת אלא לחומרא וכמ"ש האורחות חיים בשם הרמ"ה, וכן פסק הרב בהג"ה סי' י"ז (ס"ב) ושאר אחרונים. מיהו אם אומרת שלא בפניו גרשתני אינה נאמנת כלל, וכדאיתא בגמרא (גיטין פט:) והסכימו כל הפוסקים (הובא בר"ן שם) חוץ מהרמב"ן דאינה נאמנת אפילו לחומרא, וכן פסקו כל האחרונים וכן בש"ע סי' י"ז ס"ב, וכן פסק בתשוב' ר' שלמה כהן סי' קכ"ז, ע"ש שהאריך וגם הוכיח מלשון הרשב"א בחדושיו פ' התקבל דס"ל הכי. ולחנם הטריח עצמו בזה, דבתשובת רשב"א סי' אלף רנ"ג מבואר כן להדיא.

סימן סד

עוד כתב הטור סי' קנ"ב שאפי' לא נשאת עדיין רק שנתקדשה לאחר שלא בפניו תו לא מהימנא לומר בפניו גרשתני, והש"ע סי' י"ז (ס"ב) הביאו בלשון יש מי שאומר, ומדברי הרא"ש שכתב בתשובה (כלל מד סי"ב) גבי נשאת שלא בפניו דאינה נאמנת שאומרת כן כדי שלא תעשה עצמה זונה כו', נראה דחולק וס"ל דבנתקדשה נאמנת אח"כ. ובבדק הבית סימן י"ז כתב דאפשר דהרא"ש לאו דוקא קאמר והוא דוחק. גם בדרכי משה סימן י"ז כתב דמשמע מדברי הרא"ש אבל אי לא נשאת לא וכדברי הרשב"א סימן אלף רנ"ג עכ"ל.

מיהו מה שכתב וכדברי הרשב"א כו' לא נהירא, דמדברי הרשב"א שם נראה להדיא דסובר דאע"פ שנשאת נאמנת אח"כ כשאומרת בפני בעלה גרשתני. וראייתו ברורה מפ' האשה שנתארמלה סוף (כתובות דף כ"ב) וכן הוא בתשו' רמב"ן סי' ק"מ, וכן נ"ל עיקר. (גם בתשובת ר' אהרן ן' ששון סי' י"ח וסי' רי"ט הניח דברי הרא"ש וטור בצ"ע ע"ש). אלא שיש לחוש ולהחמיר לדברי הרא"ש וטור, אבל מה שכתב הטור דכיון שניסת או נתקדשה לראשון שלא בפני בעלה אינה נאמנת, אפילו טוענת כן אח"כ בפני בעלה ואינה צריכה גט משני, פשיטא דאין להורות כן, דאדרבה לענין הדין נראה עיקר דנאמנת וכהרמב"ן והרשב"א, וע"כ פשיטא דצריכה גט משני, ועל כן יש להורות דתצא מזה ומזה וצריכה גט משניהם, כן נ"ל.

סימן סה

מיהו נתבאר מכל הנך רבוותא שהבאתי לעיל סי' ס"א וס"ב דבתובעת כתובתה אינה נאמנת, ומשמע מדבריהם דאף להנשא אינה נאמנת באומרת גרשתני, וכן בטענת אינו יכול אינה נאמנת כלל כיון שתובעת כתובתה. ומהרי"ק שורש : דקדק מדכתבו התוספות פ' האשה שלום (יבמות קטז. ד"ה וליהמנא) וז"ל דכשתובעת כתובתה אינה נאמנת אלא דוקא לענין נשואין עכ"ל. משמע דאף בתובעת כתובתה נאמנת לענין נשואין, ע"ש שהאריך בזה.

ולפענ"ד אין דבריו מוכרחים בזה, ואדרבה איפכא איכא למידק מדבריהם דכוונתם לומר דלענין כתובה בכל ענין אינה נאמנת אלא לענין נשואין נאמנת. וכ"כ בפסקי תוספות פרק האשה שלום וז"ל האשה שאמרה לבעלה גרשתני אינה נאמנת כשתובעת כתובתה אלא לענין נשואין עכ"ל. ואם באנו להסכים דברי התוס' דפ' האשה שלום עם הפוסקים הנ"ל יותר יש לנו לפרש דהתוס' בפ' האשה שלום ר"ל דכשתובעת כתובתה אינה נאמנת אלא דוקא כשאנו רואים שכוונתה לנשואין נאמנת, וא"כ נאמנת גם לענין כתובה כשתרצה דוקא לינשא לאחר, ואפשר ט"ס יש בפסקי תוס' וצ"ל אינה נאמנת כשתובעת כתובתה. וכן משמע הלשון מדלא קאמר אינה נאמנת אפי' כשאינה תובעת כתובתה.

ומ"מ יהיה איך שיהיה נראה דגם דעת התוס' פ' האשה שלום דכשתובעת כתובתה אינה נאמנת כלל. ותדע דמנ"ל להתוס' חילוק זה, אלא ודאי צ"ל שסמכו עצמם על מ"ש בפ' שנים אוחזין (ב"מ יז: ד"ה הוציאה) ופ' הכותב (כתובות פט: ד"ה מיגו) ראיה לזה ממאי דאמרינן בפ' האשה שהלכה (יבמות קיז:) מת בעלי נאמנת תנו כתובתי אינה נאמנת, והתם ודאי אפי' לענין נשואין אינה נאמנת, וכן משמע מדברי התוס' דפ' הכותב (צא. ד"ה קסבר) דאפי' לענין נשואין אינה נאמנת, שכתבו וז"ל, וי"ל דלא מהימנא אלא דוקא היכא דאינה תובעת כתובתה, אבל תובעת כתובתה לא מהימנא דשמא מחמת חימוד ממון אומרת כן, והכי אמרינן בהאשה שהלכה מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובתה, תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה, דאדעתא דכתובה אתאי עכ"ל. וכן משמע להדיא בדברי התוס' והרא"ש והר"ן סוף נדרים ובתשו' רמב"ן סי' קמ"א ותשו' רשב"א סי' אלף רנ"ה ובסמ"ק סי' רפ"ד ושאר הרבה פוסקים דכשתובעת כתובתה אינה נאמנת כלל אף לינשא. וכן מוכח להדיא ברבינו ירוחם בספר חוה נתיב כ"ג ח"ג שכתב שאם היתה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה אינה נאמנת, ודינה לענין כתובה תמצא בספר מישרים בדיני כתובה ותנאיה בחלק ט' עכ"ל, אלמא להדיא דבתובעת כתובתה אינה נאמנת אף לינשא. וכן הוא להדיא בתשו' ריצב"א שבתשו'

מיימוני לספר נשים סי' ו' ובתשו' הרא"ש כלל מ"ג בארבע תשובות דכשתובעת כתובתה אף להתירה לינשא אינה נאמנת, וכן בטענת אינו יכול, אף להוציא אינה נאמנת ע"ש. ואולי אף מהרי"ק לא אמרה לדינא אלא בא להביא שם סעד לדבריו, למ"ש לדעת מהר"מ וכמו שאכתוב לקמן סי' ס"ט. מיהו היכא דאמרה גרשתני ותן לי כתובה ונשאת, נראה דלא תצא, שהרי דעת הרמב"ם דאף בתובעת כתובתה להדיא תנשא, והרב המגיד כתב שהרמב"ן הסכים עמו, וגם דעת הרב המגיד נראה כן שלא תצא, שהרי כתב שיש לחוש לדברי האומרים שלא תנשא אף על פי שיש חולקים עכ"ל, משמע להדיא דיש לחוש לכתחלה שלא תנשא אבל פשיטא דאם נשאת לא תצא.

ונתבאר בדברי הטור סימן קנ"ב דבהיתה קטטה בינה לבינו דינו כתובעת כתובתה, והוא מדברי הרא"ש פ' האשה שלום. ובתשובת ר' אהרן ן' ששון ס"ס י"ח וס"ס י"ט קהו קהייתא בהא דתירוץ דקטטה שהוזכר בהרא"ש אינו בתוספות ושאר מפרשים.

ואשתמיטתיה תוספות דפרק שנים אוחזין שכתבו שם להדיא כדברי הרא"ש וכן הוא בהגהת אשר"י פ' הכותב (כתובות פ"ט סי' ל) בשם ר"י. וגם רבינו ירוחם בספר מישרים נתיב כ"ג ח"ט הזכיר תירוץ דקטטה בשם התוס'. ומ"מ נ"ל דקטטה היינו דוקא שטענה גרשתני בפני פלוני ופלוני ואתברר דליתא כדמוכח בפ' האשה שלום בגמ' דליכא קטטה אחרינא. ומה שסתם הטור הדברים היינו משום דפשיטא דבקטטה אחריתי נמי מהימנא דפשיטא דאין אשה אומרת גרשתני אלא מחמת קטטה. ואפילו תאמר שזה דוחק בדעת הטור, מ"מ כיון שבשאר פוסקים לא הוזכר תירוץ זה דקטטה נ"ל לענין דינא דלעולם נאמנת, אם לא בקטטה זו ודו"ק.

סימן סו

ומ"ש הר"ב בהג"ה סי' קנ"ד סעיף ז' והבאתיו לעיל סימן א' אף על פי שיכול לבעול אחרת כו', פירושו שיש לו גבורת אנשים קצת ויכול לבעול אחרת, וזו אינו יכול לבעול מחמת שרחמה צר, ואילו היה לו גבורת אנשים ממש היה יכול לבעול גם את זו, לכך צריך ליתן לזאת כתובה. ולא מיירי שיש לו גבורת אנשים ממש ואינו יכול לבעול את זו מחמת שאינה ראויה לבעול, דבכה"ג כתבו הרא"ש והטור והש"ע סי' קי"ז ס"ב דאין לה כתובה, דכיון שהחסרון הוא מחמתה אין לך מום גדול מזה. וכן פסק בתשו' ר"ש כהן סי' צ"ו באשה שהיא סתומה ואין הבעל יכול לבעול אותה שאין לה כתובה ע"ש, אלא כדפרישית. והא דכתב ריצב"א והרב בהג"ה לקמן ברחמה צר אין כופין להוציא ומשמע דגם כתובה אינו נותן לה, וכן הוא בתשו' ריצב"א להדיא, התם היינו כשיכולים לתלות

ברכות שניו וחולשתו ובהמשך הזמן יוכל לבוא עליה, אבל הכא מירי שלא ישתנה טבעו ודו"ק.

סימן סז

ומ"ש הרב בהג"ה וי"א דבזמן הזה שיש נשים חצופות כו'. כ"כ במרדכי פ' י' יוחסין ובתשו' מיימוני (סדר נשים סי' ז) בשם מהר"מ, והוא בתשו' מהר"מ דפוס פראג ס"ס תתקמ"ז, ולא הוזכר זה בשום פוסק יותר, ואדרבא כל הפוסקים וכל האחרונים כתבו בסתמא נאמנת, וקצתם הורו כן הלכה למעשה בדורותיהם בתשובותיהם. ונראין לי דברי מהר"ל ן' חביב שכתב בתשובה סי' ל"ג וז"ל, ולהורות הוראה כללית לחלק בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, כדברי מהר"מ ז"ל בתשובותיו והיא כתובה בהגהות מיימוני, איננו נראה לענ"ד מטעמא דאיכא אמבוהא רבתי מרבנן בתראי דלא מחלקי כלל. ראשונה הרא"ש ז"ל בכל תשובותיו כמבואר בהם, אדרבה הביא ראיה לדבריו מדברי מהר"מ ז"ל גם בעל הטורים גם הרשב"א בתשובותיו הלכה למעשה כמו שיבא לפנינו בעז"ה. גם הר"ן ז"ל כמבואר למעלה גם הריב"ש ז"ל בתשובותיו הלכה למעשה. הא קמן כל אילון רבנן בתראי דלא מחלקי כלל וראוי לעשות מעשה כדבריהם. גם דאפשר לומר דמהר"ם ז"ל לא דבר בכלל הנשים אלא באיזה אשה הנכרת ומוחזקת לחצופה ופרוצה ולא כסיפא לה מלתא ומעיזה ומעיזה בפני בעלה. ודבריו נוטים לזה שכתב אבל בדורות הללו שיש נשים פרוצות אין ראוי להאמינן לאותן פרוצות, ובנשים כאלו ודאי כ"ע מודו לפסק מהר"ם דהא איתרע בהו חזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. ואף אם נאמר דמהר"ם ז"ל דיבר בכל הנשים הרי לא עשה מעשה עפ"ז לבד, עד שחזק סברתו במ"ש ועוד יש קצת וכו', משמע ודאי דבסתם נשים ובכללם ראוי לדון דנאמנת האשה בטענה זו, ובפרט במה שאכתוב לפנים בעז"ה דלא יועיל נאמנות לכופו לגרש לא בשוטים ולא בנידוי אלא מבקשין ממנו לגרש, עכ"ל מהר"ל ן' חביב.

וגם מהר"ר יוסף בתשו' ר"ש כהן סי' ק"ס הסכים עמו בזה וז"ל, וא"כ כיון שאשה זו אמרה כן בפני ב"ד בפני בעלה נאמנת וכופין אותו להוציא, ואף על גב שכתב הר"ם דבדורות הללו שיש נשים פרוצות אין ראוי להאמינה, לית מאן דחש להא דמהר"ם ז"ל כמ"ש מהר"ל ן' חביב והאריך בזה יעויין בספרו, וכל שכן באשה זו שהוחזקה בחזקת צנועה וכשרה עכ"ל. וממ"ש הארחות חיים בשם הרמ"ה הביאו ב"י בסי' י"ז גבי גרשתני דהני מילי בדורות הראשונים אבל האידנא דנפישי חוצפא ופריצותא לא עבדינן בה עובדא אלא לחומרא עכ"ל, אין ראיה דס"ל כמהר"ם לחלק בין דורות הראשונים לדורות

האחרונים, די"ל דדוקא בגרשתני החמיר שלא תצא מבעלה בלא גט והוי בניה ממזרים, וגם הואיל שאפשר לתקן ע"י שיתן לה עכשיו גט, משא"כ הכא. ועוד י"ל דמהר"ם איירי אם תובעת כתובתה וכ"כ במהרי"ק שורש ע"ב די"ל דמהר"ם איירי בהכי (וכ"כ מהר"י ן' לב בתשו' ספר ג' סי' ק"א, וכתב עוד שם דהך דמהר"ם סברת יחיד היא ושאר פוסקים משמע דלא ס"ל הכי. וי"ל דאף מהר"ם לא קאמר אלא בצירוף טעם דיש לו בנים מאשה אחרת, ומצינו לשון ועוד כן, וכמ"ש התוס' בפ' הכותב (כתובות פה: ד"ה ועוד) גבי ידענא בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא כו' וע"ש). ואפי' אי לא מיירי מהר"ם בהכי, מ"מ אם יש רגלים לדבר שהיא אומרת אמת, פשיטא דגם מהר"ם מודה וכדאיתא להדיא בתשו' מהר"ם דפוס פראג ס"ס תתקמ"ז, וכ"כ מהרי"ק שורש ע"ב ובנימין זאב סי' קכ"ו. וכתבו עוד שם דהיכא דשהתה עמו ה' או ו' שנים ולא ילדה הוי רגלים לדבר.

סימן סח

ומהר"ר משה אלשקר בתשו' סי' פ"ט השיג על מהרי"ק שלא כדת וכל דבריו אינם נכונים, ואשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. וז"ל מהר"ם אלשקר, ואל יבהלוך הויות ואריכות דברי מוהר"ר יוסף קולון בתשובתו בכענין זה עם בר פלוגתיה, דבעיקר הדין נראה ודאי דהדין עם בר פלוגתיה ותואנות הוא מבקש עליו כנהמת ים וגליו, עד שעלה על דעתו לומר דמהר"ם מיירי בתובעת כתובתה ובלאו הכי נאמנת אפילו בדורות הללו. ואני אומר כבודו במקומו מונח, דאפי' אם נודה לו דרב המנונא מיירי אפילו בתובעת כתובתה דנאמנת, שהוא דבר בלתי מוסכם, כמ"ש הראב"ד ז"ל (אישות פ"ד הי"ג) והתוס' פ' האשה שלום (יבמות קטז. ד"ה וליהמנה) ופ"ק דמציעא (יז: ד"ה הוציאה), וכמה מפרשים שכתבו בהפך, לא יתחייב דמהר"ם מיירי בהכי דאם תבעה כתובתה אינה נאמנת, אבל אם לא תבעה כתובתה נאמנת לדידיה אפילו בדורות הללו, דודאי לדידיה בכל ענין קאמר בין תבעה בין לא תבעה, דמה ענין חציפות ועזות לענין כתובה, וכל שכן דהוא עצמו כתב שם ז"ל, ומ"מ נוכל לומר דלאו דוקא מוקמינן להההיא דנדרים בתובעת וצווחת בב"ד שיתן לה כתובתה כשהוא רוצה לגרשה, אלא דוקא בתובעת גט בסתם ואינה מזכרת כתובה כלל, וקרי לה תובעת כיון דמתוך תביעתה יש לה כתובה, שהרי אינה מוחלת כתובתה, ושפיר מיקריא תובעת לגבי ההיא דסוף פ' הבא על יבמתו דאוקמינן לה ברוצה לצאת בלא כתובה ע"כ. גם הרמב"ם ז"ל לא כתב אלא סתם תובעת כתובתה או אינה תובעת כמ"ש דבריו לעיל, ואי בתובעת כתובתה תליא מלתא מ"ש גבי גרשתני שכתב באישות פט"ז הכ"ו דנאמנת ואפי' כשתבעה, והכא

כתב דיעשו דרך בקשה, אלא ע"כ דהיינו טעמא דגרשתני משום שהוא דבר דאתי מידו לידה וכההיא דכתב ז"ל לעיל. אי נמי דאי לאו דגרשה ודאי לא הוה מעיזה פניה כ"כ בפני בעלה ולשבת כל ימיה באיסור אשת איש ובניה לעולם ממזרים, ולפיכך נאמנת אפי' בתובעת כתובתה, משא"כ בהשמים ביני ובינך דלית ביה האי טעמא, לפיכך לדידיה אינה נאמנת בין תבעה כתובה בין לא תבעה, דלעולם בתוך עשר יעשו דרך בקשה כדאמרן.

גם ראיתי בתחלת אמריו ופתח דבריו, כי יש לאותה אשה אמתלא שישבה עם בעלה שש שנים ולא ילדה. ואיני יודע האי שש שנים מאי עבידתייהו ועשר שמענו ומנין אחר לא שמענו, לא לאמתלא ולא לזולתה, ואיני יודע מה זמן יגביל לה לדעתו לשלא תהא אמתלא. וכיוצא בזה כתב הרב המגיד ז"ל פ' ט"ו (ה"י) גבי האשה שבאה לב"ד לתבוע לבעלה לגרשה אחר י' שנים כו' וז"ל, ואיני מוצא אלא לאחר עשר שנים, ועוד שהרי בגמרא לא אמרו בדין זה זמן אחר, ואי אפשר לומר אלא אחר עשר הנזכר שם עליו, שאל"כ כמה זמן תגביל לה, וזה ברור ע"כ. וכל שכן שכל דברינו לדעת הרמב"ם ז"ל ומאן דעמיה, היינו בתוך עשר ובכה"ג נמצא הנידון אמתלא והוי כמערכה על הדרוש.

ותנו לבבכם למ"ש הרא"ש בתשובה מצאתיה בתוך תשו' להרב ר' אלי' מזרחי ז"ל בנושא אחר ז"ל, שאלה לאדוננו וגאוננו מאור גלותנו מורי הרא"ש ז"ל. דע אדוני שהראיתי לדיינים התשובה ששלחת לי מענין האשה שאמרה על בעלה בעלי אינו משמש עמי שמוש שמוליד ועתה בא מורשה האשה ואמר כי הסמ"ק כתב שכופין, ואמרו לי מה יעשו. ואמרתי שכבר כתבת דעתך שהוא כדעת הגדולים הרי"ף ורבינו משה והסמ"ג והרשב"א ז"ל שאומרים שאין כופין תוך עשר שנים. ואני הוצרכתי לחזור ולשאול לפני מעלתך אם נחוש בזה לדברי הסמ"ק אם לאו, כי אני אומר חוץ מכבודו שאין לנו לחוש לדבריו בזה, כי יש לנו לילך אחר רוב דעות הגדולים הראשונים והאחרונים. ואמרתי בעצמי כי הסמ"ק כתב, ובזבז הגדולים בדבר זה, וסימנך קטנים כתבו ובזבזו. ואתה אדוני האירה עיני בזה כי יודע אני שראית סברת הסמ"ק כי כל רז לא אנס לך. תשובה, הוי יודע דסמ"ק אינו חולק על כל הגדולים ולא על המשנה דפ' בתרא דנדרים דבדורות אחרונים חיישינן שמא עיניה נתנה באחר ואין כופין הבעל לגרש אפילו כשהיא באה מחמת טענה אלא א"כ שהתה עמו י' שנים. ובסמ"ק כתב בתחילה על מי ששהה עשר שנים, כשדבר אח"כ באשה שהיא באה מחמת טענה לא הזכיר עשר שנים, לפי שסמך על מה שהזכיר כבר למעלה, וכן יפה לנו לפרש דבריו ממה שנאמר טעה ושגג ולא ידע משנה שלמה של מס' נדרים. ואף לפי דבריהם שכתבת שהם אומרים שכתב שכופין

אותו להוציא אף אם לא שהתה עמו י' שנים, היאך נעשה כדבריו לעבור על המשנה, אלא תפח רוחן של אותן הבאים לדון ע"פ ספרים וחבורי הגדולים, ואינם יודעים כלום לא במשנה ולא בגמרא לפי שלפעמים טועה הסופר בין חיוב לפטור או בין אסור למותר, או מחמת קוצר דעתן לא יבינו דברי המחבר ובאים לידי טעות עכ"ד. סוף דבר הירא את דבר ה' יתרחק מלהוציא אשה מתחת בעלה בכיוצא בזה וישמר מלהכנס בחשש ספק גירושין, עכ"ל מהר"ם אלשקר.

סימן סט

ואני אומר מ"ש בתובעת כתובתה שהוא דבר בלתי מוסכם כו', מה בכך שהראב"ד ותוס' וכמה מפרשים כתבו בהפך, הלא הרמב"ם פט"ז מה' אישות (הכ"ו) כתב להדיא דאפי' תובעת כתובתה נאמנת. ומביאו מהרי"ק שם וכתב דאפשר דמהר"ם סובר כהרמב"ם. וגם מדברי הרב המגיד שם מבואר דיש פוסקים ס"ל הכי שכתב וז"ל, ומ"מ ראיתי מי שסובר דדוקא כשאינה תובעת כתובה אלא שהיא באה לינשא, אבל אם תובעת כתובתה אינה נאמנת. ויש לחוש לסברא זו אף על פי שיש חולקים ע"כ. ומ"ש דודאי לדידיה בכל ענין קאמר בין תבעה בין לא תבעה דמה ענין חציפות ועזות לענין כתובה כו' לק"מ, דהא טעמא דמהימנא משום חזקה דאין אשה מעיזה פניה נגד בעלה, וא"כ כל היכא דאיכא טעמא דעזות וחציפות איבטל לה חזקה, וא"כ י"ל דבשביל ממון היא חצופה ומעיזה פניה. ומהאי טעמא כתבו כל הפוסקים דבתובעת כתובתה אינה נאמנת דבשביל ממון מעיזה, וא"כ ס"ל למהר"ם דבדורות הללו שיש נשים חצופות מעיזה בשביל ממון. ומ"ש וכל שכן דהוא עצמו כתב שם וז"ל ומ"מ נוכל לומר דלאו דוקא מוקמינן להיה דנדרים בתובעת וצווחת בב"ד שיתן לה כתובה כו' עד ושפיר מיקריא תובעת כו', לא ידענא מאי קאמר, דמהרי"ק שם קאמר מתחלה דנוכל לומר דמהר"ם מיירי בתובעת כתובתה, ואח"כ כתב עוד דאפי' נימא דמודה מהר"ם דהך דנדרים לא מיירי בתובעת כתובתה, מכל מקום נוכל לומר דלאו דוקא מוקמינן להיה דנדרים בתובעת וצווחת בב"ד כו'.

ומ"ש גם הרמב"ם לא כתב אלא סתם תובעת כתובתה כו', ט"ס יש בדבריו וצ"ל לא כתב אלא סתם ולא הזכיר תובעת כתובתה או אינה תובעת כתובתה כו'. ור"ל גבי טענת אינו יכול לשמש כתב סתם ולא חילק בכך, וזה שכתב כמו שכתבתי דבריו לעיל והיינו שהביא שם לעיל דברי הרמב"ם באומרת אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ. ומ"מ אין מדברי הרמב"ם ההם ראיה, דכבר כתבתי לעיל סי' נ"א דהרמב"ם לא מיירי שם מטענת אין לו גבורת אנשים אלא בטוענת אינו יכול לשמש עמי שמוש שמוליד דהיינו שאין

יורה כחץ וכה"ג. ועוד דאפילו יהא דעת הרמב"ם כן, מ"מ אינו מוכרח שדעת מהר"ם יהא כן.

ומ"ש אלא ע"כ היינו טעמא דגרשתני דהוא דבר דאתי מידו לידה כו', זהו נגד הגמרא סוף נדרים וכל הפוסקים דמוכח התם להדיא דאין לחלק בהכי כלל וכמ"ש למעלה סי' נ"ה. ומה שכתב גם ראיתי בתחלת אמריו כו' ועשר שמענו ומנין אחר לא שמענו כו' וכיוצא בזה כתב הרב המגיד כו'. לא דק דהא אמרינן בגמ' ורי"ף ורמב"ם והרב המגיד ושאר פוסקים י' שנים בדוקא, מיירי בטוענת שאינה יודעת אם הוא מיניה או מינה, רק ששהתה עמו ולא ילדה, או שטוענת שהוא מיניה מחמת שאינו יורה כחץ, והתם מדינא דגמרא לא סגי בפחות מעשר שנים. אבל הכא מדינא דגמרא נאמנת מיד אלא שמהר"ם החמיר בדורות הללו שיש פרוצות, וא"כ פשיטא דכשיש אמתלא דהיינו בה' או בו' שנים מוקמינן לה אדינא דגמרא, וכן מדוקדק לשון מהרי"ק שכתב פשיטא כששהתה יש לה אמתלא שהיא אומרת אמת ואוקמה אדינא דגמרא כו'.

שוב ראיתי במהרי"ק באותה תשובה עצמה כמו ג' עמודים אח"ז כתב הוא עצמו וז"ל, ואם לחשך אדם לומר מ"מ משמע מתוך דברי רב אלפס דבפחות מי' שנים לא חשיב אמתלא לענין שתהא נאמנת, אין זו צריכה פנים דפשיטא דפחות מי' שנים אף על גב דאיכא אמתלא לדבריה, מ"מ בשביל אמתלא קטנה לא נאמינה להפקיעה מחזקת אשת איש, כיון דלא קים ליה ביורה כחץ וליכא חזקה דרב המנונא, אבל בנידון שאנו עומדים עליו שטוענת ישען על ביתו כו' דשייך כאן חזקה דרב המנונא, ומן הדין יש להאמינה אלא שכתב מהר"ם דאין ראוי להאמינה פשיטא שי"ל בדאיכא אמתלא דקושטא קאמרה דראוי להאמינה ולא ניחוש לצד ריעותא דנתקלקלו הנשים עכ"ל. וכ"כ עוד מהרי"ק שם כמו ששה עמודים אח"ז. ופשוט הוא דאשתמיטתיה למהר"ם אלשקר סוף דברי מהרי"ק, שעיין בראש תשובת מהרי"ק ולא עיין בסופה, וכן תשמע מלשון מהר"ם אלשקר שלא ראה רק תחלת דברי מהרי"ק. ומ"ש ותנו לבבכם למ"ש הרא"ש ז"ל בתשו' כו', לא ידענא מה ענין תשובת הרא"ש זו לכאן, דהתם בתשובת הרא"ש מיירי שטוענת שאינו יורה כחץ או ששהתה עמו י' שנים ולא ילדה, משא"כ בטענת אין לו גבורת אנשים וכמ"ש לעיל ס"ס מ'.

סימן ע

וא"כ נ"ל לענין דינא דהיכא דאמרה בפירוש איני רוצה כתובתי נאמנת אף בזמן הזה דהרי כל הפוסקים חולקים על מהר"ם, וגם מהר"ם יכול להיות דמודה באמרה כן

בפירוש, ובפרט שיש להקל כיון שהעליתי לעיל סי' מ"ב דאין כופין בטענת גבורת אנשים א"כ ליכא כאן חשש איסורא דאורייתא. והיכא דתובעת גט סתם ולא הזכירה כתובה בכה"ג נאמנת היכא דאיכא אמתלא כגון ששהתה עמו ה' או ו' שנים ולא ילדה. וכתב מוהר"ר יוסף בתשו' ר"ש כהן סי' ק"ס במעשה שהיה לפניו שכרתו זה י"ב שנים הכיס שלו להוציא האבן דהוי אמתלא ונאמנת אפי' למהר"ם. ונ"ל דאם היא עדיין בתולה סגי בב' או ג' שנים והוי אמתלא ואומדנא דמוכחא, וה"ה כל היכא דאיכא אמתלא או רגלים לדבר נאמנת וא"צ אומדנות דמוכיחות רק ברגלים לדבר קצת סגי. וכן מצאתי באגודה פ' הבא על יבמתו וז"ל, וגאונים אחרים כתבו האידנא דנשים פרוצות אין להאמינה אם לא שיש רגלים לדבר קצת עכ"ל. וכן נ"ל הלכה למעשה.

סימן עא

ומ"ש הרב בהג"ה סי' קנ"ד ס"ז והבאתיו לעיל סימן א' וי"א דאפילו במקום שאין כופין אותו מ"מ אין כופין אותה להתפייס כו', נראה מדברי הרב דהיינו בתובעת כתובתה דאינה נאמנת ואין כופין או ברחמה צר והוא רך בשנים דאין כופין מ"מ אין כופין אותה להתפייס עמו. ומשמע ליה הכי מדברי הרשב"א דבכל מקום שאין כופין אותו מ"מ אין כופין אותה להתפייס עמו. וכ"כ בדרכי משה בשם תשו' הרשב"א, וכן נרשם בש"ע.

ולפענ"ד דזה אינו ולא מסתבר כלל לומר כן, דכיון דאינה נאמנת א"כ הרי היא מחוייבת לדור עמו כדין אשה עם בעלה. ולא קאמר הרשב"א התם אלא לסברתו דס"ל דאע"ג דבטענת אינו יכול נאמנת היינו לענין דאמרינן ליה שיוציא ויתן כתובה אבל מ"מ אין כופין אותו על הגט, דס"ל להרשב"א דכל היכא דלא אתמר בהדיא כופין אין כופין דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים, ואפי' מודה שאינו יכול לא כייפינן ליה וכמו שכתבתי לעיל סי' מ"א ומ"ב. וע"ז כתב הרשב"א דאע"ג דאין כופין אותו, מ"מ אם אינה רוצה להתפייס עמו אין כופין אותה כו', והיינו מטעמא דכיון דמדינא יוציא ויתן כתובה אלא דמשום חשש גט מעושה לא כייפינן ליה להוציא בגט, והלכך פשיטא דלא כייפינן לה להתפייס עמו. אבל הרב בהג"ה דס"ל דבטענת גבורת אנשים כייפינן ליה א"כ לאיזה צורך כתב דין זה דאע"ג דאין כופין אותו להוציא, אין כופין אותה להתפייס עמו, דהא היכא דנאמנת כייפינן ליה, וא"כ מוכרח לומר דהרב קאי אהיכא דאינה נאמנת, ובהא לא איירי הרשב"א כלל. וא"כ דברי הרב צ"ע.

וגם מ"ש הרב שם או עד שתשהה עשר שנים כו', גם זה לא הוזכר ברשב"א כלל, ולא הוזכר י' שנים בפוסקים אלא בטוענת שאינו יורה כחץ ובאה מחמת טענה, אבל בגבורת

אנשים ותובעת כתובתה י"ל דאף בשהה י' שנים אינה נאמנת כיון שתובעת כתובתה דומיא דלעיל סעיף ט"ז בסי' קנ"ד, וא"כ לא ידענא מה שייך כאן להזכיר שתשהה י' שנים ולא תלד וצ"ע.

וגם מ"ש הרב שם וה"ה אם קידש אשה כו' כופין אותו להוציא, כבר כתבתי לעיל סי' כ"ח דאין להורות כן למעשה לכוף אלא בבאה מחמת טענה. וגם הרב גופיה כתב כן בסתם לקמן סי' קס"ה ס"א גבי חליצה וא"כ כל שכן גבי גט וכדאיתא בכל הפוסקים. וא"כ דברי הרב סותרים זה את זה וצ"ע.

סימן עב

ונראה לפי מה שהעליתי לעיל סי' מ"ב דאין לו גבורת אנשים אין כופים בשוטים להוציא, ה"ה דאין לנדותו עד שיתן גט. ואף על גב שהבאתי לעיל סי' ט"ו דברי הרא"ש פ' הבא על יבמתו דמשמע מדבריו דאפי' היכא דאין כופין בשוטים מנדינן ליה. מ"מ אין נראה כן הלכה למעשה, דהא אמרינן בעלמא (פסחים נב.) דשמתא קשה מנגדא. וגם הרא"ש גופיה כתב בפ' החובל (ב"ק פ"ח סי' ב) שאין לך גוביינא גדול מזה, דמשמתינן ליה דלנקטיה בכובסיה עד דשבק לגלימיה (עי' שבועות מא.). וכן כתב המרדכי (סי' רד) והגה"ת אשר"י (סי' יט) פ' המדיר וכתבו שמעשה בא כן לפני ר"ת שנידו לאחד ליתן גט ונתן גט, ופסל ר"ת את הגט וצוה לעשות לו גט אחר. וכן הסכמת רוב הפוסקים דהיכא דאין כופין אין מנדין אותו ג"כ, וכ"כ ב"י סימן קנ"ד בשם תשובת רשב"א, וכ"כ הריב"ש סי' קכ"ז, וכן פסק מהר"ל ן' חביב בתשו' סי' ל"ג, וכן כתב הרב בהג"ה סי' קנ"ד (ס"ך) (סכ"א) ושאר אחרונים. (וכן פסק בתשו' מהר"י ן' לב ספר ג' ס"ס ק"א באין לו גבורת אנשים דאין כופין להוציא לא בשוטים ולא בנדוי ושמתא. וכן מסיק בתשו' מהר"ר שלמה כהן ספר שלישי ס"ס מ"ב דלענין מעשה אין כופין אותו בשום דבר רק שאומרים לו שמותר לקרותו עבריין ע"ש) וכן עיקר.

מיהו כתב הרב בהג"ה שם וז"ל ומ"מ יכולים לגזור על כל ישראל שלא לעשות לו שום טובה או לישא וליתן עמו או למול בניו או לקברו עד שיגרש ובכל חומר שירצו ב"ד יכולים להחמיר בכה"ג ובלבד שלא ינדו אותו עכ"ל. והוא מדברי ר"ת ומהרי"ק ובנימין זאב, אבל בתשו' מהר"י ן' לב שם כתב וז"ל וה"נ לא עבדינן ההרחקה שכתב ר"ת והסמ"ק ומהרי"ק, לפי שלא ראינו ולא שמענו בדורנו זאת ההרחקה. ואפשר דטעמא הוי משום דבדורות הללו חמירא להו ההרחקה מנידוי ושמתא, וכל היכא דלא כייפינן בשוטים או בנדויים וחרמות גם לא עבדינן ההרחקה. פעם אחת בהיותי בשלוניק"י עלה במחשבה

בין קצת החכמים למיעבד ההרחקה בנידון דהיה קרוב הדבר לכוף, ולא אסתייעא מלתא ולא נעשה מעשה, וכיון דכן הוא מלתא דפשיטא היא דלא כייפינן ליה לא בשוטים ולא בחרמות, ולא זה בלבד אלא אפילו שום הרחקה לא עבדינן ליה אלא דאומרים לו דמותר לקוראו עבריינא ע"כ, וטוב להחמיר.

תם ונשלם כל דיני אומרת גרשתני ודיני אין לו גבורת אנשים ושאר דינים השייכים להם באריכות. והנני נותן שבח והודיה לאל יתברך שמו אשר עזרני עד כה ונתן לי כח וחיל לעמוד בפלפול הארוך הזה. כי כמה יגיעות יגעתי וכמה טרחות טרחתי עד שיגעתי ומצאתי טעמ"ן של דברים המחוורים כשמלה היתה בכלל, ובפרט שיש כאן מבוכות רבות בגדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים.

ולמען אשר יוכל המעיין לידע בקצרה שרשי הדינים העולים מכל משא ומתן הגדול הזה, אמרתי להעלות רשום בכתב אמת כללי הדינים בקצרה כשלחן ערוך המוכן לאכול לפני האדם. ומי שירצה לעמוד על עיקרי הדברים יעיין בפנים אשר משם יוצאים ונובעים כל דבריו מוכרעים, כלם בראיות ברורות, ובהוכחות גמורות, זה אחר זה סדורות, באותיות ובתיבות ובשורות, סמוכות תכופות וצרורות, כרוכות וחרוקות והדורות, בעזר האל פועל גבורו"ת, אין בלתו צר צורות, יאיר עינינו בקלות וחמורות, ויתיר לנו אסורות, ע"י מבשר בשורות.

כויעתר **שבתי** בן לא"א הגאון מוהר"ר **מאיר כ"ץ** ז"ל. יום ה' כ"ד סיון תי"ו יו"ד לפ"ק

כללי הדינים

האשה שאמרה בפני בעלה גרשתני נאמנת אפי' לינשא לכתחלה ויוצאת בלא גט ונוטלת כתובה ולא תוספת, חזקה אין האשה מעיזה פניה נגד בעלה. ואפי' יש עדים שהיתה אשתו. ולפיכך אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני ומותרת לו בלא גט שהרי היא כמו שאמרה לבעלה גרשתני. ואף אם אין הבעל ממש שם רק שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר מיקרי בפניו שאם לא גירשה לא היתה עושה מעשה כזה כשבעלה בעיר. אבל כשאומרת גרשתני צריכה לומר כן בפני בעלה ממש. ואפי' נשאת או נתקדשה לאחר שלא בפני בעלה אם אומרת אח"כ בפני בעלה גרשתני נאמנת ולא אמרינן שאומרת עכשיו כן בפניו להחזיק דבריה הראשונים של שקר.

ויש אומרים דאם נשאת או נתקדשה בתחלה שלא בפניו אינה נאמנת אפילו אומרת אח"כ כן בפניו ותצא משני בלא גט. והעיקר כסברא הראשונה. אך יש להחמיר שצריכה

גט משניהם ותצא מזה ומזה. ואם היתה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה אינה נאמנת בכל ענין לומר גרשתני אפילו לינשא. ולא מקרי קטטה אלא כשאמרה פעם אחת גרשתני ונתברר שהוא שקר. אבל אם לא יש קטטה או מריבה נאמנת, וי"א דאפילו בתובעת כתובתה נאמנת. ולכך יש להורות דאם אמרה גרשתני תנו לי כתובתי ונשאת לא תצא. וכל זה בפני בעלה אבל שלא בפני בעלה אינה נאמנת כלל לומר גרשתני אפי' לחומרא.

וכל זה מדינא, אבל בדורות הללו שיש נשים חצופות ופרוצות, אינה נאמנת אפילו בפני בעלה לומר גרשתני לינשא לכתחלה בלא גט, אלא לחומרא נאמנת.

ומי שאין לו גבורת אנשים יוציא מיד ויתן עיקר כתובה ונדוניא שהכניסה ולא תוספת (דוקא תוספת היותר משליש אבל עד שליש דינו כעיקר הכתובה, כ"כ מהרי"ק בשורש פ"א ע"ש שהאריך), אפילו לא שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה. ואף על פי שיש לו גבורת אנשים קצת ויכול לבעול אחרת וזו אינו יכול לבעול מחמת שרחמה צר, ואילו היה לו גבורת אנשים ממש היה יכול לבעול גם את זו, צריך ליתן לה הכתובה ונדוניא. ואשה שטוענת על בעלה שאין לו גבורת אנשים והוא מכחישה, נאמנת. דכיון שהיא טענה שהבעל יודע בה כמו היא, חזקה אינה מעיזה בפני בעלה ונאמנת אפילו אינה באה מחמת טענה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה, ויוציא מיד ויתן כתובה ונדוניא. וצריכה לטעון כן דוקא בב"ד ובפני בעלה ממש. אבל אין מקבלין ממנה טענה זו לא ע"י שליח ולא ע"י אנטלר אף על פי שהדברים נתפרסמו ומגיעים לאזני בעלה אינו מועיל עד שתטעון כן דוקא בפני בעלה. וב"ד חוקרים ודורשים אותם היטב על זה אולי יודו זה לזה או אולי הוא מחמת חולשת כחו או רכות שניו או שרחמה צר וכיוצא בזה בענין שבהמשך הזמן יוכל לבעול אותה. ואם לא יהא לה במה לתלות רק שתטעון בברי שהוא מחמת שאין לו גבורת אנשים נאמנת ויוציא ויתן כתובה ונדוניא, ואף על פי שאמרה כן מתחלה שלא בפניו, נאמנת אח"כ כשתחזור ותטעון כן בפניו.

וכל זה כשאינה תובעת כתובתה, אבל כשתובעת כתובתה אינה נאמנת כלל בשום ענין אפילו שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה דאמרינן מחמת חמוד ממון אומרת כן. וצריכה לדור עמו כשאר אשה עם בעלה.

וכן אם טוענת שמורד ממנה מתשמיש אינה נאמנת כלל ומאריכין הדבר ועושין להם דרך בקשה עד שיתפשרו, ובדורות הללו שיש נשים חצופות אינה נאמנת אלא היכא דאיכא אמתלא לדבריה כגון ששהתה עמו ה' או ו' שנים ולא ילדה, וכן כשכרתו הכיס שלו לפני איזה שנים להוציא האבן. וכן אם עדיין היא בתולה ב' או ג' שנים, והוא הדין

בשאר שום אמתלא או רגלים לדבר נאמנת, ואין צריך אומדנות דמוכיחות רק ברגלים לדבר קצת סגי.

וכל זה בסתם, אבל באמרה בפירוש איני רוצה כתובה יתן לי גט הריני מוחלת לו הכתובה, נאמנת אף בזמן הזה בלי שום אמתלא.

וכל מקום שאמרנו יוציא ויתן כתובה, אין כופין בשוטים על הגט וגם אין מנדין אותו, שאין כופין ולא מנדין אלא במקום שאמרו בפירוש כופין כגון הנושא את הפסולות, או כגון באותן מומין גדולים המבוארים במקומם, אבל אין לו גבורת אנשים אינו מום.

וכן נקטעו ב' ידיו או ב' רגליו או נסמו ב' עיניו לא הוי מום לכופו בשוטים או בנידוי להוציא, אלא כל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה כופין אותו בשוטים ובנידוי על הכתובה, אבל על הגט אין כופין כלל, שלא יהא גט מעושה ובניה מאחר ממזרים. ואפי' הוא מודה שאין לו גבורת אנשים אין כופין על הגט, אלא כל מקום שאמרו יוציא מבקשין על הגט ואומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריין. וכן יכולים לגזור על כל ישראל שלא לישא וליתן עמו או לעשות לו שום טובה או בשאר הרחקות שירחיקו ממנו, שבזה אין כפיה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך זה, כיון שאין מנדין אותו כדין מנודה אך אנחנו נתפרד מעליו. ויש מי שאומר דהאידנא שההרחקות חשובות כנידוי אין לעשות לו שום הרחקה רק שאומרים לו מותר לקרותך עבריין. וטוב להחמיר.

ואם באה מחמת טענה כגון שאין לה בן לא ממנו ולא מאיש אחר ואומרת בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה, כופין אותו בשוטים להוציא בגט. ונאמנת ג"כ נגדו לכופו בשוטים להוציא מיד. וה"ה בשהתה עמו עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו להוציא אלא בבאה מחמת טענה.

אם יש לו גבורת אנשים רק שאינו יורה כחץ אין כופין להוציא בשהתה עשר שנים אלא בבאה מחמת טענה, אבל אם אינה באה מחמת טענה אפי' באין לו גבורת אנשים אין כופים בשוטים או בנידוי להוציא, דמשום תשמיש או מזונות לחוד אין כופין אלא במונע ממנה כל עניני אישות, וה"ה במורד ממנה מתשמיש או מזונות לחוד אין כופין להוציא, וי"א דאפילו במונע ממנה כל עניני אישות אין כופין בשוטים על הגט. ויש להחמיר לענין מעשה. ולכן אם קדש אשה שאסורה לו ולאחרים בענין שצריך להוציאה בגט אין כופין אותו בשוטים או בנידוי להוציא. וכן מי שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מתוך ביתו אין כופין להוציא אף על פי שעי"ז אינו זנה לפעמים וגם פורש ממנה יותר מעונתה.

מיהו יכולים לכפותו בשוטים לזונה או לשמש עמה או ליתן לה גט, וזה נקרא כפיה על הגט רק כדי לקיים שארה ועונתה.